

T.C
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

GULAM SAHİ VEKİLZADE ANDHOYİ’NİN ESERLERİNDE
KULLANDIĞI DİL VE ÜSLUP

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

TOLGA ARSLAN

DANIŞMAN

Prof. Dr. Yakup KARASOY

KONYA-2011

SÖZ BAŞI

Bu çalışma ile, Çağdaş Türk lehçeleri disiplinde, ağız araştırmalarıyla ön plana çıkan Güney Türkistan sahasına; stilistik planda, farklı bir cephesiyle yaklaşmaktayız. Çalışmamıza konu edindiğimiz Gulam Sahi Vekilzade Andhoyi'nin şiirleri etrafında, **Özbekistan dışındaki Özbek edebiyatı** araştırmalarına olan ihtiyaç da ayrıca vurgulanmak istenmiştir.

Çağdaş Türk lehçeleri alanında yapılan bilimsel incelemelerin önemli bir kısmının dil ve üslûp başlığı altında şekillendiği görülmektedir. Doksanlı yılların başlarında Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN' un danışmanlığında, Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı ile Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları bölümlerinde yapılan yüksek lisans ve doktora çalışmaları, kendilerinden sonraki dil ve üslûp incelemelerini ciddi ölçüde etkilemiştir.

Tezimizin planını oluştururken ana hatlarıyla bugüne kadar yapılan çalışmalardan faydalanmakla beraber, Kelime Hazinesi alt başlığında yapılan incelemelere farklı bir başlıkla yeni bir yöntem ekledik. Gördüğümüz araştırmaların tamamında, incelenen metinler önce ortak bir potada eritilip sonra tümünden varım metoduyla, kelime kalıplarına dökülmüştür. Biz ise, her bir eser için ayrı ayrı kelime frekansları oluşturup tüme varım metoduyla zaman ve mekân değişkenlerine bağlı olarak yazardaki değişim ve gelişmenin dil ve üslûptaki etkisini tespit etmeye çalıştık.

Yazarın şiirlerine verdiği isimler, Adlandırmalar başlığı altında farklı bir madde olarak incelenmiştir. Bugüne kadar yapılan dil ve üslûp çalışmalarında metin başlıklarının değerlendirilmeye tabi tutulmadığı görülmektedir. Ne var ki yazarın eserini adlandırırken ortaya koyduğu dil tasarrufu, üslûbunun sınırlarını çizen en önemli anahtar kelimeleri işaretlemektedir.

Araştırmamız “Giriş”, “Çevriyazılı Metin”, “İnceleme”, “Sonuç” olmak üzere dört kısımdan oluşmaktadır.

“Giriş” bölümünde; Afganistan ve Türkler, Çağdaş Güney Türkistan Özbek Türkçesi ve Edebiyatına Kısa Bir Bakış, Gulam Sahi Vekilzade Andhoyi’nin Hayatı ve Eserleri ile İncelenen Eserler Hakkında Bilgi verilmiştir.

Tezimizin “I. Bölüm”ünü oluşturan “Çevriyazılı Metin” başlığı altında, Arap harfleri esasındaki Özbek Türkçesine ait toplam 109 şiir çevriyazı alfabesine aktarılmıştır. Her şiirin vezni başlıkların altında gösterilmiştir. Metinlerde bazı kelime ve eklerin farklı şekillerde yazıldıkları görülmektedir. İstikrar kazanmış bir yazı dili hüviyetinden uzak olan bu durum, zaman zaman Çağataycaya, zaman zaman Oğuz Türkçesine yaklaşan biçimlerle kendine has bir özellik arz etmektedir. Bu bakımdan farklı şekiller ölçünlü yazı dili sınırlarında tek bir şekle indirgenmemiş, metindeki imlaya bağlı kalınmıştır.

Çalışmamızın “II. Bölüm”ünde ise şiirler; Şekil, Vezin, Muhteva, Dil ve Üslup bakımından incelemeye tabi tutulmuştur.

“Sonuç” bölümünde genel bir değerlendirme ile dikkati çeken hususlar belirtilerek çalışma özetlenmiştir.

Bu çalışma ile bize Türkistan’ın kapılarını açan, kıymetli rehberim Prof. Dr. Yakup KARASOY’ a teşekkür ederim.

Tolga ARSLAN

Ankara, 2011

Öğrencinin	Adı Soyadı	TOLGA ARSLAN		
	Numarası	084201041001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Yakup KARASOY		
Tezin Adı	GULAM SAHİ VEKİLZADE ANDHOYİ'NİN ESERLERİNDE KULLANDIĞI DİL VE ÜSLUP			

ÖZET

ARSLAN, Tolga. Gulam Sahi Vekilzade Andhoyi'nin Eserlerinde Kullandığı Dil ve Üslup, Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2011.

Bu çalışmada, Afganistanlı Özbek şair Gulam Sahi Vekilzade Andhoyi'nin Köngil Nevâsi ve Ezgü Niyet isimli şiir kitapları esasında dil ve üslup incelemesi yapılmıştır. Araştırmamız; Giriş, Çevriyazılı Metin, İnceleme ile Sonuç gibi dört temel kısımdan oluşmaktadır. Girişte; Afganistan ve Türkler, Çağdaş Güney Türkistan Özbek Türkçesi ve Edebiyatına Kısa Bir Bakış, Gulam Sahi Vekilzade Andhoyi'nin Hayatı ve Eserleri ile İncelenen Eserler Hakkında Bilgi verilmiştir. I. Bölümü oluşturan Çevriyazılı Metin başlığı altında Arap harfleri esastaki Özbek Türkçesine ait toplam 109 şiir transkribe edilmiştir. Metinlerde bazı kelime ve eklerin farklı şekillerde yazıldıkları görülmektedir. İstikrar kazanmış bir yazı dili hüviyetinden uzak olan bu durum, zaman zaman Çağataycaya, zaman zaman Oğuz Türkçesine yaklaşan biçimlerle kendine has bir özellik arz etmektedir. Bu bakımdan farklı şekiller normalize edilmemiş metindeki imlaya bağlı kalınmıştır. II. Bölümde ise şiirler Şekil, Vezin, Muhteva, Dil ve Üslup bakımından İncelemeye tabi tutulmuştur. Sonuç bölümünde genel bir değerlendirme ile dikkat çeken hususlar belirtilerek çalışma özetlenmiştir.

Öğrencinin	Adı Soyadı	TOLGA ARSLAN		
	Numarası	084201041001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı / Türk Dili		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Yakup KARASOY		
Tezin İngilizce Adı	GULAM SAHİ VEKİLZADE ANDHOYİ'NİN ESERLERİNDE KULLANDIĞI DİL VE ÜSLUP			

ABSTRACT

ARSLAN, Tolga. “*The Language and the Literary Style of Gulam Sahi Vekilzade Andhoyi in His Works*”, *Postgraduate Thesis, Konya, 2011.*

In this study, a language and style analysis has been conducted on the poetry books of Gulam Sahi Vekilzade Andhoyi, an Uzbek poet of Afghanistan, called “Köngil Nevāsi” and “Ezgü Niyet”. The research is consisted of four main parts: Introduction, Transcribed Text, Analysis and Conclusion. There are some information about Afghanistan and the Turks, Contemporary Uzbek Turkish of South Turkestan and its Literature, the Life and Works of Gulam Sahi Vekilzade Andhoyi and the Works Analyzed in the “Introduction” part. Under the title of “Transcribed Text”, which makes up Part I, there stand totally 109 poems transcribed into Uzbek Turkish from Arabic letters. It is seen that some words and affixes were written in different forms. This language which is away from being a steady literary language presents an idiosyncrasy taking different forms which sometimes approach to Chagatai and sometimes to Oghuz Turkish. Therefore, disparate forms have not been normalized and the transcription has remained loyal to the spelling of the text. In Part II, the poems have been Analyzed in terms of Form, Prosody, Content, Language and Style. In the “Conclusion” part, the study has been summarized along with a general assessment by denoting some attention-grabbing points.

İÇNDEKİLER

SÖZ BAŞI.....	i
KISALTMALAR.....	vii
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ	viii
GİRİŞ.....	1
1. AFGANİSTAN ve TÜRKLER	1
2. ÇAĞDAŞ GÜNEY TÜRKİSTAN ÖZBEK TÜRKÇESİ ve EDEBİYATINA KISA BİR BAKIŞ.....	4
3.GULAM SAHİ VEKİLZADE YURTDAŞ ANDHOYİ’NİN HAYATI ve ESERLERİ.....	5
I.BÖLÜM:	7
ÇEVİRİYAZILI METİN	7
II.BÖLÜM:İNCELEME.....	111
1.ŞEKİL	111
1.1. Nazım Birimleri.....	111
1.1.1.Beyitlerden Oluşan Tek Kafiye Şiirler	111
1.1.2. Beyitlerden Oluşan Ayrı Kafiye Şiirler	112
1.1.3. Bendlerden Oluşan Şiirler	112
1.1.3.1.Tek Bendli Nazım Şekilleri.....	112
1.1.3.1.1.Rubâ’iler	112
1.1.3.2.Çok Bendli Nazım Şekilleri	112
1.3.2.1.Murabbalar	112
1.3.2.2.Muhammesler.....	112
1.3.2.3.Müseddesler	112
2.VEZİN	113
2.1.Aruz Vezniyle Yazılmış Şiirler.....	113
2.1.1. Remel bahri kalıplarıyla yazılmış şiirler	113
2.1.2. Hece bahri kalıplarıyla yazılmış şiirler	113
2.1.3.Ahreb kalıplarıyla yazılan Rubailer	114
2.1.4.Müzari bahri kalıplarıyla yazılmış şiirler	114
2.1.5.Rece bahri kalıplarıyla yazılmış şiirler.....	114
2.1.6.Müctes bahri kalıplarıyla yazılmış şiirler.....	114
2.2.Hece Vezniyle Yazılmış Şiirler	114
3.MUHTEVA.....	115

3.1. Muhacirlik Şiirleri	115
3.2.Aşk ve Sevgi Şiirleri	115
3.3. Vatan ve Millet Şiirleri	115
3.4. Diğer Şiirler	116
4.DİL ve ÜSLÛP	117
4.1.KELİME HAZİNESİ	117
4.1.2.KELİME TÜRLERİ ve SIKLIKLARI.....	117
4.1.2.1. İSİMLER.....	117
4.1.2.2.ZAMİRLER:	119
4.1.2.3.SIFATLAR:.....	120
4.1.2.4.ZARFLAR:	122
4.1.2.5.FİLLER:.....	123
4.1.2.6.EDATLAR:	124
4.2.DİL ve İMLA	126
5.EDEBİ SANATLAR	134
6.ADLANDIRMALAR	136
KAYNAKÇA	145

KISALTMALAR

age. adı geçen eser

s sayfa

S Sayı

TDK Türk Dil Kurumu

TKAE Türk Kùltürünü Araştırma Enstitüsü

YLT Yüksek Lisans Tezi

ÇEVRIYAZI ALFABESİ

ا / آ	a, e / ā	ض	z, ḏ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	s	غ	ġ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
خ	ḫ	ك	g, k
ح	ḥ	ك	ḡ
د	d	ل	l
ذ	ḏ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	o, ö, u, ü, ū, v
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ی / ی	y, ı, i, ī
ش	ş	ء	ʾ
ص	ş		

GİRİŞ

1. AFGANİSTAN ve TÜRKLER

Muhammed İKBAL'in ifadesiyle "Asya'nın kalbi" olarak bilenen Afganistan coğrafyası, eski çağlardan beri önemli ticaret ve istila güzergâhlarının üzerinde kurulmuş olmasıyla pek çok kavmin birbirine karışıp erdiği bir alan hâline gelmiştir.(Yılmaz, 2005:1)

Türkistan'ın güneyinde, dağlık ve içine girilmesi zor olmasından dolayı - Asya'nın İsviçresi - diye anılan ülke; batısında İran, kuzeyinde Türkmenistan, Özbekistan ve Tacikistan, kuzeydoğusunda Çin, doğu ve güneyinde Pakistan ile sınırlıdır.

"Azametli Hindigûş dağları, kuzeydoğudan güneybatı yönünde devam eder. Ülke, bu dağlar vasıtasıyla kuzey ve güney olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Afganistan nehirlerinin büyük bölümünün kaynağı burasıdır. Ceyhun(Amuderya), Hilmend, Kabil/Kabul ve Heri-rûd bunlardan bazılarıdır. Hindugûş dağlarının kuzeyinde kalan bölüm, konumuzu doğrudan ilgilendiren "Güney Türkistan"dır." (Hayri, 2007:15)

Bütün bu özellikleri ile coğrafya, labirent hükmündeki değerli bir köprü vazifesi görmektedir. Bu labirent içerisinde Büyük İskender'den Cengiz'e, Babür'den Nadir Şah'a kadar Hindistan'ın cazip büyümesine kapılan ordular, Hint ovalarına hep sert dağlardan geçerek ulaştılar. İran-Turan mücadelesinin hafızası burada saklıdır. Türk medeniyeti bu yoldan Hindistan'a yol bulduysa, Zerdüş dini de bu topraklarda doğdu ve Buda Yunan efsaneleriyle burada çarpıştı.(Albayrak, 2004:17)

Batıdan gelen istilacıların hâkimiyetleri yıkıldıktan sonra Afganistan devamlı olarak kuzeyden gelen kavimlerin akınlarına maruz kalmıştır. Miladın başlarından itibaren artık Türkler bu coğrafyada boy göstermeye başlamışlardır. M.S. 50'den M.S. 125'e kadar İskitler ve 480'e kadar Kuşanlar Afganistan'ı hâkimiyetleri altında bulundurmuşlardır. (Hayri, 2007:18)

Halaç Türkleri (Ak-Hunlar) 569'daki Köktürk mağlubiyetine kadar devlet nizamı altında yaşadıkları bu topraklardaki varlıklarını sürdürmüşlerdir. Halaçlar, Afganistan'da hala yaşamaya devam eden kadim Türk boylarından biridir.

Tâhâristan olarak adlandırılan Tâhâr, Badahşan ve Kunduz vilayetlerinden ibaret olan eski Tâhâristan/Tahhâristan memleketinde, Türkmenistan'ın Lebap vilayetinin Halaç etrafı(ilçesi)nda, Özbekistan'da Halaç kabilesi adı altında, İran'da Tahran-Kum hattının batı ve kuzey batısındaki Halacistan elinde, Batı Azerbaycan vilayeti merkezi Urmiye civarında Azerbaycan ve Türkiye olmak üzere geniş bir Türk coğrafyasına dağılmışlardır.

Bu coğrafi ve tarihi derinlik içerisinde Afganistan'daki Halaç Türkleri dillerini kaybetmiş ve Peştuca konuşur hale gelmişlerdir. (Saray, 1997:27)

İran'da kurulan Sâmânî Devleti'nin zayıflaması üzerine 10. Asrın sonlarına doğru Sâmânî ordularında vazife gören Türkler, Sebük Tekin önderliğinde Gazne şehrini merkez yapmak suretiyle Gazne Devleti'ni kurdular. Halaç Türkleri ile de birleşerek, Afgan kabilelerinden de ordularına süvariler alıp, kısa süre içerisinde Afganistan ahalisi arasında büyük bir birlik tesis ettiler. Özellikle Gazneli Mahmud (999-1030) devrinde Türk-İslam nüfuzu Afganistan'a muhkem bir şekilde yerleşmiş ve hatta Hindistan'a kadar yayılmıştır.(Albayrak, 2004:48)

Afganistan'daki Gazneli hâkimiyeti bir süre sonra yerini başka bir Türk devleti olan Selçuklulara devr etti.1040 yılındaki Dandanakan savaşı, Selçuklu hâkimiyetinin dönüm noktasının belirlenmesi açısından oldukça önemlidir.

13. asrın sonlarına doğru kısa bir süre hükümrânlığı Selçuklular'dan teslim alan Gurlular yerlerini yine başka bir Türk devleti olan Harzemşahlar'a terk etti.

1220'den sonra Moğollar, Afganistan'ı istila edip bir buçuk asra yakın bir süre ülkeye hâkim oldular. Moğol hâkimiyeti, o zamana kadar bilhassa kuzey Afganistan'da yerleşip yurt tutmuş olan bazı Türk boylarını batıya, Anadolu'ya doğru göç etmek mecburiyetinde bırakmıştır.(Gökdağ: 8)

Mehmet ERÖZ' ün ve Yaşar KALAFAT' ın Anadolu ve Güney Türkistan perspektifinde yaptıkları karşılaştırmalı kültür tahlilleri zikrettiğimiz bu tarihi gerçekliği farklı boyutlarıyla da ortaya koymaktadır.

14. asrın sonlarına doğru Türkistan Türklüğünü tek bir bayrak altında birleştiren Timur ile Moğol hâkimiyeti son bulacak ve Afganistan'da yeniden Türk devri başlayacaktır. Her ne kadar Timur'un ölümünden sonra devleti uzun yaşayamamış olsa da, hanedanından Gazi Muhammed Babür Şah, Türk saltanatını Afganistan'da daha uzun devam ettirecek yeni bir Türk devleti kurmayı başarmıştır. Her ne kadar Babür ve oğulları devletin sınırlarını Hindistan içlerine kadar genişletmiş olsalar da, Afganistan Nâdir Şah'ın istilasına kadar onların kontrolü altında kalmıştır.(Saray, 1997: 30)

Görüldüğü üzere Afganistan adıyla dünyaya tanıtılan bu topraklar eski adlarıyla: Tatarya, Barbaria, Atlı Göçebeler Diyarı, Atlı Akıncılar İmparatorluğu, İskitler, Seltler ve Sakalar Ülkesi, Parthia ve Partlar veya bugünkü adıyla Sartlar, Bakhtar (Bacteria), Belh ve Belh-i Şerif, Horasan, Cenubi Türkistan, Turan Zemin, Türkistan olarak bilinmekte olan kadim bir Türk coğrafyasıdır.(Uçkun, 1997:1694)

Günümüzde ise, Güney Türkistan ve Güney Türk Eli olarak bilinen Afganistan'ın kuzeyindeki Türk varlığına dair çalışmaların 20. yüzyılın başlarında hız kazandığı bilinmektedir. Bu anlamda yapılan ilk çalışmalardan birisi olarak Gunnar Jarring'in *Bugünkü Afganistandaki Türk Cemaetleri Hakkında* isimli eserini zikretmek gerekmektedir: *Şu eserdeki maksad, bugünkü Afganistan'daki Türk cemaetleri hakkında, bâzı bilgi cem'idir.* (Jarring, 1943: 5)

Takip eden yıllarda Türk Dünyası El Kitabında Erdoğan Merçil' in Afganistan Türkleri simli yazısını görmekteyiz.

Afganistan'daki Türk varlığının yaşanan sosyal ve siyasal süreçler ışığında problemlerine değinen gündem yazıları ile Doç. Dr. Bülent SUBUTAY ve Enis TURAN'ın isimlerini zikr etmeliyiz. Zira kültürel eritme politikalarıyla dillerini unutmak derecesine gelen Türk topluluklarının bu zorlu serüvenini şiirlerini incelediğimiz Gulam Sahi Vekilzade Andhoyi'nin hayat hikâyesinde de görebilmekteyiz.

2. ÇAĞDAŞ GÜNEY TÜRKİSTAN ÖZBEK TÜRKÇESİ ve EDEBİYATINA KISA BİR BAKIŞ

Talat Tekin, 19. yy. başlarından son yıllara kadar yapılmış olan Türk lehçeleri tasnifi denemelerini beş grupta incelemektedir: Radloff'a kadarki tasnif denemeleri, Radloff'un tasnif denemesi, Samoyloviç'e kadarki tasnif denemeleri, Samoyloviç'in tasnif denemesi, Samoyloviç'ten sonraki tasnif denemeleri. Görüldüğü üzere Türk lehçeleri tasnifleri içerisinde Samoyloviç'in tasnifi oldukça önemlidir.

Samoyloviç, belirlediği altı seslik ölçüte dayanarak Türk lehçelerini altı gruba ayırmıştır. VI. *ol-* grubu (Türkmen, Güney-Batı) içerisinde de Hive Cumhuriyeti halkı, Buhara Cumhuriyeti halkları yanında Afganistan Türkistanı diyalektlerini de ekleyerek Güney Türkistan Özbek Türkçesi üzerinde etkili olan dil ortamı için, fikir sahibi olabileceğimiz bir veriyi ortaya koymuştur.

Çok çeşitli Türk boylarının kaynaşarak, Çağatayca esasında, istikrar kazanamamış kısmi ağız özelliklerini yansıttıkları, lehçeler arası karşılıklı anlaşılabilirlik imkânı veren metinler ortaya koyuyor olmaları da bunun en açık delilidir. Afganistanlı Türkmen şair Abdülkerim Behmen' in hazf sanatına örnek olarak kaleme aldığı Kalam Kemali şiiri bu anlamda önemli bir emsal teşkil eder.(Öztürk, 2009:57)

Özbek Türkleri arasında görülen dil kullanımı açısından, Katagan ve Kongurat Özbeklerinin *y-* sesini *c-* sesine çeviren Kıpçak özellikleri gösteren bir ağız kullandıkları; diğer Özbek gruplarının ise Karluk özellikleri taşıyan ağızlar kullandıkları görülmektedir.(Özkan:274)

Uzun yıllar boyunca eğitim dili olarak kullanılmayan Özbek Türkçesi Afganistan'da yeterince gelişme imkânı bulamamıştır.

Nüfus kesafeti açısından Afganistan'da Özbek Türkleri ve Türkmen Türkleri ilk sıralarda yer alır. Bu bakımdan tarihten gelen bu birliktelik sayesinde dil ve üslûbunu incelediğimiz Vekilzade'de de görüldüğü gibi Oğuz Türkçesi unsurları Güney Türkistan Özbek Türkçesine önemli ölçüde etki etmektedir.

Afganistan Özbek edebiyatı Türkoloji sahasında bakir bir alan olarak belirlemektedir. Samir KAZIMOĞLU ve Kıyameddin BARLAS'ın sınırlı denemeleri ulaşılabilen az sayıdaki çalışmalardan bazılarıdır.

Çağdaş Afganistan Özbek şiiri, Çağatayca edebî mirası ışığında gelişmektedir. Son yıllarda artan modern nesir türleri ise Afganistan'da Özbek Türkçesinin gelişmesine fayda sağlayacaktır.

3.GULAM SAHİ VEKİLZADE YURTDAŞ ANDHOYİ'NİN HAYATI ve ESERLERİ

Hacı Murad Vekil oğlu Gulam Sahi Vekilzade Yurtdaş Andhoyi, 1960 yılında Andhoy'da aydın bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Kadı Baba Murad ilkokulunda öğrenimine başlayan Vekilzade, eğitimine Ebu Müslim lisesinde devam etti. 1980'de, gerekli sınavları başarıyla vererek; Kabil Üniversitesi, Dil ve Edebiyat Fakültesi, Fars Dili Bölümüne girdi.

1984'te üniversiteyi bitirip Mezarışerif'te Özbek Türkçesiyle yayımlanan “*Yulduz*” dergisinde yardımcı olarak çalışmaya başladı. Dört yıl da bu gazetede hizmet verdikten sonra, askerlik vazifesi için buradan ayrıldı.

1992'de askerden döndükten sonra, Andhoy Elektrik İdaresinde muhasebe kısmında göreve başlayıp ilerleyen dönemde işletmenin başına getirildi.

Vekilzade, 1982'den buyana şiirle uğraşmaktadır. Bu müddet içerisinde çeşitli konularda şiirler yazmıştır. Edebi incelemeleri, tarihi ve kültürel makaleleri ile tanzları ülke çapında türlü gazete ve dergilerde yer almıştır.

Pakistan'da, ülkesinden uzak yıllarında “Gönül Nevası” isimli şiir kitabını yayımladı. “Cümbüşname” adlı altı yüz beyitlik bir mesnevi ile Nevâyi'nin “Muhakemetü'l-Lugateyn”ini konu alan bir inceleme yazdı. Ayrıca Ali Şir Nevâyi'nin “Hazainü'l-Maani” adlı divanını Kiril alfabesinden Arap alfabesine aktarıp basıma hazırlamıştır. Çocuklar için Farsçadan kitaplar çevirmiştir. Yine Nevâyi'nin “Halat-ı Seyid Hasan Erdeşir” kitabı da Kiril harflerinden Arap alfabesine aktardığı kitaplar arasındadır.

“Emirü'l-Kelam Ali Şir Nevâyi” adlı bir inceleme üzerinde çalıştığı bilinmemtedir.

Hâli hazırda Eğitim Bakanlığı telif ve tercüme riyaseti Özbekçe bölümünde müşavir olarak çalışmaktadır.

I.BÖLÜM:**ÇEVRIYAZILI METİN****Ḥamd(1)**

v---/v---/v---/v---

Ḥudāvendā şifātine tilimni eylegil gūyā
Uluğ zātine için kılgil sözimni şafhada şivā

Egerçi ‘aşimiz bî-ḥad keçür efdalligine birle
Ḥalāyık-içre mendik rû-siyehni kılmagil rüsvā

Sıgındim Rabbenā deb dergehineğa sen kerem eyle
Kerekmes luḫ u ihsānineğden özge menge bul dünyā

Senge muḫtāc erür barça ki bî-şek rāzık-ı külsin
Eger derviş ü aḡniyā vü ger miskīn ü yād-ara

Erürsin Ḳādir ü Bīnā Raḫīm u Ḥālık-ı yektā
Kerem kılgil Ḥudāvendā bu ermiş senge istid‘ā

Perişān ḫāl u ebtermin mededni sendin istermin
Şikeste-bāl u bî-permin ḡarīblik kūyide tenhā

Fazilet bābini açgil Vekīlī bendege yā Rab
Şifātineğe varaḫda eylesin söz gevherin inşā’

'Işık Sırrı(2)

-v--/-v--/-v-

Cilve körküzdi 'aceb ul serv-i nāz
Eyledi dil kişverini terk-i tāz

Āteş-i hicrān ile yangen edim
Hem-nefes erdi meñge sūz u güdāz

Közige meftūn edim merdüm kebi
Sözige erdim köngülden 'ışık-bāz

Cān desem cāndin 'azīzdür ay bigim
Dil-rübālar içredür yalguz tırāz

Özgeden artık ekenmin 'ışıkide
Şul üçün bilgüm özimni ser-firāz

'Işık sırrin bilmegey her bil-heves
Ungedür vākıf hemīşe ehl-i rāz

Şi'riyet Gül-zāri(3)

-v--/-v--/-v-

Şükrüllāh men bilendür ehl-i rāz
Şul üçün halk içredürmin ser-firāz

Kesb etib dāniş bilig erbābiden
Eyledim 'ıyş-ı cihāndan ihtirāz

Hem-nefesdür menġe Şi'r ü defterim
 Şul sebeb men ma'rifetge 'ışk-bāz

Dür kebi nazmimge köpdür müŐterī
 Yā Horāsān mülki bolsin yā Hicāz

Şi'riyet gül-zāriden bir bir terib
 Topladim evrāk üze men az az

Қılmadim bī-cā Şifat her kimseni
 Özgelerden menġe Őuldur imtiyāz

Eyledim dā'im қanā'at barige
 Bolmadi bir zerre mende hırŐ u āz

Ġam yiyem gerdünni ġir u dāriden
 Çünküdür zāti her işge çāre-sāz

Ötdi ġaflet birle 'ümriġ vā-dirīġ
 Қıl Vekīlī Tenġrige 'acz u niyāz

Vaṭange Hıṭāb(4)

-v--/-v--/-v--/-v-

Eyledi efsürde ġurbet gül-diyār ister köġül
 Bul zamān āŐübiden özni kenār ister köġül

Őar Őar miġnet ile solmiŐ vücūdim yapraġi
 Ün çekib bülbül kebi dā'im bahār ister köġül

Қanlı eŐkimge ermiş za'ferān rengim delīl
 Hemdemi tapmay bugün bir ġam-güsār ister köġül

Ƙaysı til birle sev ey zībā diyārim meskenim
Şunçeler bilgüm seni dīvāne-vār ister köngül

Cān arasinde seniñg mihrinğ elif dik cā-güzīn
Şul erür bā' iş seni kim bar bar ister köngül

Ʀāli'im kökide aydın parlagen hūrşīdsin
Bul Ƙara baħtim üze leyl ü nehār ister köngül

Vājgün oldi Ʀarab peymānesidür elgiden
Bul sınıƘ peymāneden def'-i ħumār ister köngül

Gerd-i ğam tüşmiş yüziñge dehr āşūbi ile
Āfitāb-ı Ʀal'atiniñni bī-ğubār ister köngül

Dergehiden bul Vekīli señge erkinlik tileb
Mihrlı Ƙoyniñde şulħ-ı pāyidār ister köngül

Mevlānā Muħammed İşħaƘ “Enver” Andħoyī'ge Vekīlzāde'niñg Cevābiyesi:¹(5)

--v/v-v-/v--v/v-

--v/v-v-/v---/-

--v/v-v-/v---/-

--v/v--v/v--v/v-

ĤaƘƘā öziñgiz erür siz üstād-ı suħan
Her nükte lafziñgiz bize dürr-i 'aden
Gülzār-ı suħanda rehnümāsiz Enver
Faħr etgüsi siz üçün bugün ehl-i vaƦan

¹ Mevlānā Muħammed İşħaƘ “Enver” Andħoyī'nin rubaisi Farsça olduğu için metne alınmamıştır.

Fırkat Tütünü(6)

-v--/-v--/-v--/-v-

Dostlar kimni özümge ahtarib hemdem tütey
 Barça yat oldi menġe bul kün kimi maħrem tütey
 Hoş erür tün keçeler men girye'-i pīhim tütey
 Boldi evvel fūrşat ki terk-i şoħbet 'ālem tütey
 Qan tōkib kōz merdūmidin şive'-i mātem tütey

Eyledi gerdūn meni ferħatli baġimden yırak
 Yoħ turur mende vaħan mihriden özge iştiyāk
 Yoħsa dünyā ehliden men dik dili efgārrak
 Ötdi şubħ-ı vişal keldi şām-ı endūh-ı firāk
 Merħabā ey dāġ-ı ħasret kel ki bezm-i ġam tütey

Ni üçün köngiller-içre şūrişi berpā emes
 Ni üçün bezm țarabide sāġar u sehbā emes
 Ni üçün bustān burun dik şūreti zībā emes
 Bādesiz mīnā vü cām aħir neşāt-efzā emes
 İmdi yād-ı gonçe vü gül bu çemende kim tütey

Eyledi efsürde cismim gülşenin hicrān besī
 Tīġ-i hasretdin yürekim ta-be-tadür qan besī
 Gerdiş-i vārūne-i devrān ile giryān besī
 Tapmaġim olmas müyesser ul gül-i ħandān besī
 Ger heme seyr-i cihān ü 'arşa-i 'ālem tütey

Leşker-i ġamdin girībānim erür şad çāk çāk
 Baġrime fırkat tütüniden zarar yitse ni bāk
 Tanġ emes ġurbet Vekīlīni bu ġün etse helāk
 Könglümi hicrān oti eyler demā-dem zaħm-nāk
 Qıl meded ey şabr u țāqat kim unġe merhem tütey

Ülken Müdebbir(7)

v---/v---/v---/v---

Suḥān iḳlimide ülken Nevāyī mīr u sultāndur
Edeb gülzāri-içre ḥāmesi çoḥ şekker-efşāndur

Uluḡ nāmi ‘Ali Şīr ü laḳab unḡe Nizameddīn
Taḥallüş Fānī vü hem de Nevāyī deb atalgāndur

Fazilet kökide simāsi ḥurşīd münevverdik
Suḥān sultāni bolmiş kimse bul kıymetli insāndur

Yaratdı Türk elfāzide mevzūn çāmeler bī-ḡad
Ularning her birisi şi‘riyetde genc-i ‘irfāndur

Deri silkide gevher saçdı ötkir ḥāmesi birlen
Çemen-zār-ı suḡanda nāfe yaḡlıḡ müşk-i rīzāndur

Nizāmī pençesige pençe berdi ḡamse tarzide
Deme bul şīvede her kimge yazmak ḡamse āsāndur

Siyāset bābide ülken müdebbir bā-‘amel kimse
‘Adālet mülkide ‘ālī nesebli ḡan ḡaḳāndur

Herāt oldı bilig kānūni uşbu kimse devride
Yene Belḡ ati ülkem tārīḡinde zerli ‘ünvāndur

Maḳāmi kökke yetti şul tufeyli Türk elfāzin
Şu bā‘iş Türk ehlin tārīḡi tillerde destāndur

Lisānü’ḡ-Ḥayr birlen izledi Aḡḡār üslūbin
Bu gün uşbu eşer ferhengimizde kette bürhāndur

Erür Mîzânü'l-Evzân özge bir kıymetli âşâri
Bilig erbâbige her nüktesi çün dürr ü mercândur

Erür köngilge Maḥbûbü'l-Ḳulûbi rişte dik peyvende
Elif dik cân-ârâ mevzûn kelâmi naḡş bolgandur

Erür zevḡ ehligе feyz-i ma'âni Seb'a-i Seyyâr
Yene Ferhâd ü Şîrînde 'aceb gencine pinhândur

Tapib ziynet kelâm incüsi birle Leylî vü Mecnûn
Zihî ul Ḥayretü'l-Ebrâr hemçün bâḡ u bostândur

Köribdür mu ṭabi'at uşbu yanḡlıḡ bâ-ḡired kimse
Ne yalguz muḡge faḡr etḡüçi dâ'im ehl-i Tûrândur

Uḡge faḡr etse arzir çünki faḡr etmekke lâyıḡdur
Uniḡ vaşf etse her kim arı vaşf etmekke şâyândur

Beşer-i māmî cihânda bul kebi insânni kim körgen
Bu yanḡlıḡ kimseler dünyâ boyiçe faḡr-i devrândur

Zamân ötdi yine ötgey zamânlar iz me iz kelgey
Tirig uldur ki nâmi el ulus ḡalbide iskândur

Tirib dürr-i suḡanni ezḡü evşâfiḡe naḡm etdim
Sebeḡ şul kim el-içre her birisi dürr-i ḡalṭândur

Gözel Yurt(8)

v---/v---/v--

Vaţan nāmiŋg̃ için iftiḥār etey
 Seŋge muḥabbetim āşikār etey
 Şadākatim seŋge men izḥār etey
 Yoliŋde bu cānim men neşār etey
 Ana yurtim ‘azīz Afġānistānim
 Sen meniŋg̃ vaţanimsin meniŋg̃ cānim

Adīrler sāyleriŋg̃ gözelden güzel
 Şifātiŋg̃ varağda çizikden zer-ḥal
 Medḥiŋg̃ için çekey çekāme ġazel
 Yazilgen söz seŋge ermes mübtezel
 Ana yurtim ‘azīz Afġānistānim
 Sen meniŋg̃ vaţanimsin meniŋg̃ cānim

Bahāriŋg̃ ziyneti behiştge mānend
 Nesimiŋg̃ esgeli köŋgilge pesend
 Şöhretiŋg̃ dengidür semādan bülend
 Köŋglüm riştesi mihrinġge peyvend
 Ana yurtim ‘azīz Afġānistānim
 Sen meniŋg̃ vaţanimsin meniŋg̃ cānim

Ḳalbiŋg̃ kudüretden seni müberrā
 Köŋliŋg̃ kıyaş kebi dā’im muşaffā
 Zerre zerre ḥākim erür muḥḫali‘
 Batur oġlanlariŋg̃ hemçün muḫanni‘
 Ana yurtim ‘azīz Afġānistānim
 Sen meniŋg̃ vaţanimsin meniŋg̃ cānim

Cihānda h̄alk-ara nāmiᅡg bī-bedīl
 Yoliᅡgde cān bersem erür fī-sebīl
 Yaman baᅡᅡan seᅡge h̄ār olsun zelīl
 Ana vaᅡan desek özge yoᅡ delīl
 Ana yurtim ‘azīz Afᅡānistānim
 Sen meniᅡg vaᅡanimsin meniᅡg cānim

Nā-resā ehliden baᅡriᅡg pāredür
 Mübārek vücūdiᅡg köyüb bāredür
 H̄alkiᅡg barᅡa bugün baᅡti ᅡaradür
 ‘İläciᅡg tapmayiᅡg el bī-ᅡāredür
 Ana yurtim ‘azīz Afᅡānistānim
 Sen meniᅡg vaᅡanimsin meniᅡg cānim

‘Adālet ᅡuyaᅡ parlagey bir kün
 Ulus ᅡozᅡalani turur ᅡün Ceyᅡūn
 ᅡulmge ‘adālet bolur tiz üstün
 Vekīlī ᅡam yime tiklenir ᅡānūn
 Ana yurtim ‘azīz Afᅡānistānim
 Sen meniᅡg vaᅡanimsin meniᅡg cānim

Yurt Oᅡli(9)

-v--/v--/v--/v-

Topraᅡini saᅡlagen her pāsbandan örgiley
 H̄alk için merdāne turgen arslandan örgiley

Yurtini köz merdūmidik esregey ᅡām u seᅡer
 Köksi ᅡalkān merdimeyᅡān nev-ᅡırāndan örgiley

Lāle yaᅡᅡlıᅡ ᅡan töker meyhen için her er yigit
 Senger-iᅡre ul ᅡahāmetli civāndan örgiley

Elge çin dilden muhabbet eylegen yurt oglidür
Mihri kızgın kalbi coşkın mihribāndan örgiley

Ana toprağım için keçsek bu cāndin ‘ayb emes
Yurt için tenden eger çekse bu cāndan örgiley

Tā-kaçan halkım cefā çeksın ganīmler ta‘niden
Körmesem el cebrini men ul zamāndan örgiley

Dehr ārāmiñge Vekīlī nāmidür bī-ħad ‘azīz
Ana yurtim meskenim Afgānistāndan örgiley

Ṭabi‘at Nakşı(10)

v---/v---/v---/v---

Bahār eyyāmide bāğ u çemenler turfe sünböldür
Çıķib şāh üzre feryād eylegen bī-çāre bülböldür

Tüşib gül berg-i ter üzre seher mürvārīd-i gālṭān
Ṭabi‘at nakşini körgil bugün maķtaşge ķābildür

Bolib şahn-ı çemen rengin berib gül şāhige āzīn
Semen-bū birle yer müşgīn dāmenler barça pür-göldür

Gehī deryā kılib coşkın gehī deñgiz urib tolķın
Ķır u gül ķatide medfūn pīçek şāhe hamāyıldür

Muğannī uşbu demni sāz ile bir yol ganīmet tut
Bu fānī dehr-ara ğam birle ķayğudan ne hāşıldür

Ketür sākī tarab bezmide tutgil bāde-i gül-reng
Bugün aħbāb ile çağır beraber unĝe şāmıldür

Bahār u bāde deb el yādidin ğaflette almanlar
 Bu gepler barasi knil hi v dilge mubildr

alın Hkide(11)

--v/-v-v/v--v/-v-

alın cihān boyide iftiārimiz
 Artırdı hl-ire byk itibārimiz

Cān ritesi kebi argāi ni ‘aceb
 Dil glenide glleridr nev-bahārimiz

Nāzik ipek bolur mu dese zlf ritesi
 Uni diyor eri bu zamān rzigārimiz

Bā-ire gl kebi ziynet beridr
 Nai err miāl-i drr-i āhvārimiz

af af turib muje yanlı her ilmeki
 Bā‘is u zb tārik err ubu kārimiz

Yz āferīn bu olge ekdi ‘aceb raam
 undan acunda yayredi bul itihārimiz

Bizden mrevvec oldi cihān-ire bul hner
 Bizge naīb etgen unı Kerdigārimiz

Erkin yaeb keirse ‘mr-i hlimizni tan
 Āzād bolsa ulm eliden gl diyārimiz

Ḳayguli Selām(12)

Dostlarni yoqlab:

v-v-/vv--/v-v/vv-

Yetkürinḡ ‘azizlerge āteşin selāmimni
Çin köngül bilen yazgen ezgülik peyāmimni

Men yıraḡ tüşib yurtdan tilbe dik qarārim yoḡ
Ġām tüni ile bilmem gāh u şubḡ u şāmimni

Yoqlaram muḡabbetdin barça ma’rifet ehlin
Yollaḡiz barib mendin elge iḡtirāmimni

Ġam çeker ḡazın könglüm fitne ehli eligiden
Şul sebep bugün çekdim ḡayguli kelāmimni

Bozdi mesnedin faḡrim gerdiş zamān efsūs
Ketdi özlüğim ḡoldan tutmaḡ imdi nāmimni

Tüşti başime ḡurbetdür ḡulmiden nāgeh
Ot alur bugün gerdün söziden kelāmimni

Yatmişem Vekilīdik özgeler diyārinde
Ḳayda bir köngül ehli bilse dil merāmimni

Ana Vaḡan(13)

-v--/-v--/-v--/-v-

Tā ḡadem ḡoydik cihān eyvānige miḡnet üçün
‘Ümrimiz barini şarf etdik faḡaḡ zillet üçün

Körmedik rāhat yüzini tanıdık tā özni biz
Halk-ara yalguz yaratilgen mu biz zaḥmet için

Ni ‘aceb dehr bul her kimni her kūyge salib
Tapmagey bir kimse nān u kim çapar ‘işret için

Derdiñge merhem bu ğurbet kūyide bolmas kişi
Şul sebep qadrimge yığlab sıqtaram kıymet için

Tā-be-tā qandur ana yurtim için köñlüm veli
Ğam yimem zerre bu yerde bilsenğiz ğurbet için

Bul vaṭan oğlanimiz ölsek yolide bāk emes
Biz küreşmesmiz bu yolda hīç ki şöhret için

Faḥr etür ana vaṭan her bir delil ferzendige
Bir ana tökmes yaşin evlād-i bī-ğayret için

Özgeler fermānide yürmekni derler berdelik
Yaşasin qavmige cāndin ölse hürriyet için

Dīde-i şekden bize baqgey ḥayāsiz kimseler
Biz qabül etken muḥācirlikni ḥayşiyet için

‘Āfiyet qadrini bilgey her muşibet ehli kim
Nā-şükürlik qılmagil ‘ümringde ötgen vaqt için

Anacān(14)

-v--/v--/v--/v-

Ey meniñ cāndin ‘azizraq anacānim siz faqat
Bul cihān-içre meniñ enğ mihrībānim siz faqat

Mihriznġiz könglümde cā algen elif dik cān-ara
Bu ħayātım bā' isı rūḥ u revānim siz faḫaḫ

Dehr-ara sizni muḫabbet maḫḫari dese bolur
Devletim tāc u serim cān u cihānim siz faḫaḫ

Ḳayde tursem ḫayge barsam közlerim öngide siz
Dā'imā yıġlab meni yoḫlaydigenim siz faḫaḫ

Men üçün uş bu cihānde ni cefāler çekdiŋiz
Zār olib yolimde çün rengi ḫazānim siz faḫaḫ

Uş bu dünyāda meniŋ könglüm ḫuşisiz anacān
İkki dīdem rūşeni mihr-i zamānim siz faḫaḫ

Ḫürmet eyleb çün Vekīlī yoḫlaram sizni müdām
Çünkü dehr-içre meniŋ vird-i zebānim siz faḫaḫ

Āşinalıġ Keremi(15)

vv--/vv--/vv--/vv-

Hicriŋiz miḫnetige ḫaŋçe mübtelā ḫılasiz
Uşbu ġurbetde meni ġamge āşinā ḫılasiz

Meni körgende uyalib nāz ile baḫmeysiz
Ḳolni yüzge tutasiz yā meger ḫayā ḫılasiz

Berseŋiz büseler şırın lebdin geh yüzdin
Şu işiŋizni ḫılib bilsenġiz belā ḫılasiz

Men bī-çāre şırın sözni gedāyīdür men
Ni ni sözler deyiban könglimiz ḫara ḫılasiz

Hîç kaçan hüsni çirâyige gurūr etmenġ kim
Rūzi kelgey meni yoġlanġ deb ilticā kılasiz

Baġsaġiz haste dil Vekīlige çin dilden
Āşinālıġ keremin miġ birin edā kılasiz

Kökke Tenġ(16)

v---/v---/v---/v---

Eger menden elimni sorsaġiz miġ dāsitanim bar
Dilim her bürçegide yüz tümen rāz-ı nihānim bar

Demēġler dehr-ara bī-manşıb u bī-nām ötgensiz
Cihān boyiçe ġalġan bī-gümān nām u nişānim bar

Bütün dünyāda ġurdik mu ‘adalet ġurġanini miġ-leb
Celāli kökke tenġ Tāc Maġal dik yüz mekānim bar

Bilim babide muġkem uşlaġan asru ġalem elgim
ġılıç yā ki sadaġa ġuvvetim sınmas tüvānim bar

Nevāyī elgi tirġüzdi elim tārīhini bī-şek
‘Adālet mesnedide Bayġaradik unçe ġanim bar

Savaş meydānide Allāhu ekber tavuşin çözgen
Oġuz Ĥandik ġānim utruside çoġ ġaytmaġanim bar

Uruġ bizden neseb bizden çerāġ encümen bizden
Eger Bābür desem Ekber ü yā Şāhçihānim bar

Emes ġullikke rāzī çünki ġalġim erk-perverdür
Sebeb şul kim sitem astide yürümekke gümānim bar

Bugün ecdâdimizge ni üçün fahr etmesin 'âlem
Cihânda kaçñeler hıdmet becergen kaçramânim bar

Otli Söz(17)

v---/v---/v---/v---

Zihî hüsniñg bahâri vaşfige sayraq bülbülmin
Lebiñge özni ger teñg tutsa la'l etmem taħammülmin
Yüziniñg vaşfini söz közğüside bergen tecemmülmin
Harâm et nâz ile ra'nâ büyiñge tilbe köñgilmin
Kıyılgen kaçlarıñg mihrâbige baş koygalı kılmin

Eger men hâme te Bretsem hazîn köñglümde ul söyler
Bugün her bir suhan erbâbini körseñg meñge meñger
Zamân âşûbi cânim tamirige urdi mi çoğ neşter
Nefes çeksem yüregim perdesiden ğam uni yeñger
Çemen bezmini esleb nevha çekken haste şalışalmin

Saçını leyletü'l-kağr u yüzini men dedim nevrüz
Kağini ravza tûbâsi dedim elbette kelgey tüz
Suħanni erni tavşifide şirîn etmedim yalğuz
Kırağıden edeb keyfin alib mestâne yazdim söz
Suħan maħmûri bolgen kimselerge sāğar u melmin

Lebiñgin bâli men dik teşnelerge râhat cândür
Uyatde ul kelişgin kaçmetiden serv-i bostândür
Meni hayrân körib hüsniñge közğü dağı hayrândür
Dudağı vaşfiden hâmim tinli çoğ şeker-efşândür
Sözim bolgeniden lezzetli memnün tegazzülmin

Körib hālīmni kim cismim elem deştide çoĥ taldi
 Demeñg bu haste kul t̄ali' yoĥiden bī-nevā ħaldi
 Köñgil iĥbālsizlikden hem asru behreler aldi
 Ķara baĥtim muĥabbet sāyesin başım üze saldi
 Ķıvansam per ħaĥib arzir esīr-i tār-i kākülmin

Tanib her yerde tildaşım edi men i'timād etdim
 Bilib her yerde ehl-i ma'rifetni 'itikād etdim
 Körib dürdāne sözler defterige ħarf-i şad etdim
 Belāgat bāgide Türkāne köyleb elni şād etdim
 Köñgüller ülkesige taşledim ülken teĥavvülmin

Şānemler zülfi algen rengini baĥtim ħarasiden
 'Alāħam köp yıraĥ uşbu cihānning mehliħāsiden
 Dilim ħalgen bugün dünyā nihān u ber-melāsiden
 Gözeller incimeñg ħayguli eş'ārim nevāsiden
 Tiken zeĥmini köksim-içre yaşurgen ħızıl gülmin

Meni 'ayb etmeñgiz zāhir nümālerden köñgöl üzsem
 Bu otli söz ile her bir tekebbür mesnedin bozsam
 Menge lāzım erür til-i Andĥoyim vaşfige çözsem
 Ķanı ferĥadli bāgim unde 'işret maĥfilin tüzsem
 Ki küyçiler içide teşne üstād-ı şāh-ı ħulmin

Niçe bir kimseler maĥşadge yetdi i'tibārimden
 Ular niçün ħabersizdür bugün eĥvāl-i zārimden
 Ĥudāvendā ayırma öz yaĥın yār u diyārimden
 Elem çekmem eger 'ār etse ħaşlar berg ü bārimden
 Köñgöl bāgim mu'aĥtar eylegen bir deste sünbülmin

Keçürgeysin bu fānī dehrde etdik ھاṭā yā Rab
 Açıb bir ma'rifet bābini biz unġe gedā yā Rab
 Aytar miskīn Vekīlī dergehīnġa bul du'ā yā Rab
 Ma'ānī incüsin maḥzūn Metīnġa kıl 'aṭā yā Rab
 Ulug̃ zātīnġden özge kimseġa kılmam tevekkülmin

Dīvārsiz Dünyā(18)

-v--/-v--/-v-

Yār bolgey mu köngül āzārsiz
 Gül kaçan bitgey çemende ḥārsiz

Ḥüş öter dünyā kişige yār ile
 Yoқ cihān keyfiyeti dildārsiz

Bes kıyın el yurtiden bolsa cüdā
 Bülbüle turmiş kıyın gül-zārsiz

Barça ġavġā-yı cihānge pāy-bend
 Hīç kimni körmedim efkārsiz

Şevke dārālar kılur eflākdin
 Vā-be-ḥāl merdumān Bārsiz

Ḥaқ üçün Manşürdik ölsem қanı
 Қorқaram nā-ḥaқ olurmin dārsiz

Medeti boldi vaṭandin ayrilib
 Men niçük yatgey bu yerde yārsiz
 Sen Vekīlī dehrge dil baġlama
 Kim unīnġ tehdāb dīvārsiz

Şekerin Ğabğab(19)

v---/v---/v---/v---

Meni dīvāne kılgem el-ara ul la'l-i ħandāni
Bozib bī-çāre könglüm her zamān ul çeşm-i fettāni

Vefā kılgüm deban ni ni belāğa mübtelā etdi
Ĥazīn olğay kışini şul kebi ger bolsa cānāni

Şeker güftār u şırīn leb 'acāyib şekerīn ğabğab
Müje köz üzredür şaf şaf bu āfet kimnidür cāni

Қıvanür boyıge herkimse körse cān u dil birle
Bezolgen cāmedin қāmet zering līk 'ayn-i āvāne

Muĥabbet āşikārā etmegey herkimse aldide
Niçün kim her kaçan körgüzse menġe 'işve pinhāni

Ne bolğay bir keçe eltāf birlen üyige çarleb
Gehī leb gāhī yüzden etse menġe büse erzāni

Aydin Yulduz(20)

-v--/-v--/-v--/-v--

Andĥoy erkin diyārim iftiĥārim meskenim
Andĥoy bāğ u bahārim lāle-zārim gülşenim
Andĥoy sen anacānim mihribānim me'menim
Andĥoy ten-içre cānim regde қanim medfenim
Ey ana yurtim seni men қayta қayta yād etey
Āh u nālemden felek tarĥin bozib berbād etey

Andhoy könglüm hüşiniñ ba'ışı körür közim
 Andhoy dil kişveri üzresin aydin yulduzim
 Andhoy medhine kelāmim hem sürüdim hem sözim
 Andhoy mihr u 'aṭūfetde yegāne yalguzim
 Ey ana yurtim seni men qayta qayta yād etey
 Āh u nālemden felek ṭarḥin bozib berbād etey

Andhoy salgen belālarni başine bu felek
 Andhoy bilgüm seniñ qalbine de qayguñ bī-derek
 Andhoy lāzım qara künlerge ṭāqat eylemek
 Andhoy cāndin burunraq menge yalguz sen kerek
 Ey ana yurtim seni men qayta qayta yād etey
 Āh u nālemden felek ṭarḥin bozib berbād etey

Andhoy dehr-içre dā'im ezgü iqbāline körey
 Andhoy bahtine için dā'im senāda olturay
 Andhoy yādinde her dem hāme esbābine quray
 Andhoy eş'ārdin şānine defter tolduray
 Ey ana yurtim seni men qayta qayta yād etey
 Āh u nālemden felek ṭarḥin bozib berbād etey

Andhoy nāmine Vekīlge erür āb-ı hayāt
 Andhoy çin dil bilen alqış senge mine iltifāt
 Andhoy cāndin 'aziz u toprağı dürr-i yaḥşi zāt
 Andhoy tamgey şifātinge bu kilkimden nebāt
 Ey ana yurtim seni men qayta qayta yād etey
 Āh u nālemden felek ṭarḥin bozib berbād etey

ılma K p(21)

-v--/v--/v--/v--

G l y z ngdin örgiley  sni ge seyda ılma k p
Sürme birlen ul ara k zlerni  ehl  ılma k p

C n alur her demde 'i ven  c n ber r la'l-lebi 
Men sarı yüz n z ile k z birle im  ılma k p

Firati  de tidede yatg md r  amindin an yutib
' rzi ni k rgeli imroz u ferd  ılma k p

Veh ni uk a  üzre ali  zib erür  sni ga kim
Özge bir ziynet berib  hren ni zib  ılma k p

Za'fer n rengim k rib derler al yık tilbed r
İhtiy rim almadi el-içre r sv  ılma k p

addin a di  u  a v   am ılmadim izh r hem
Mundin artık z lm ile cebrini c na ılma k p

Sen Vekili dehr-ara ra at körür ni istesen 
Her kime  yine-i dilden tem  a ılma k p

Ġam Defteri(22)

Mihribān kıblegāhim bī-maḥal vefāt etgenleri münāsebeti bilen kıyideki merşıye yazildi:

v---/v---/v---/v---

Felek bul kün meniḡ eḡ mihrībānimden cüdā etdiḡ
 Ayırđiḡ arḡa tāḡimden ni yaḡlıḡ bir cefā etdiḡ
 Ḥazīn köḡlümni sen derd ü elemge mübtelā etdiḡ
 Ki her ne maḡsadiḡ erdi uniḡ ser-tā-be-pā etdiḡ
 Meḡe ḡam defterin açđiḡ elemden ibtidā etdiḡ

Ḥayāt erdi atam men dehr arani ḡarḡ-ı nāz erdim
 Ḳurib meclis suḡan erbābi birle ehl-i rāz erdim
 Gezib āzāde yürgenler içide yekke tāz erdim
 Tevāzu' birle atam ḡidmetige 'ıḡḡ-bāz erdim
 Bugün yoḡ ḡekveler sendin ki ḡüb etdiḡ be-cā etdiḡ

Bugün yoḡ kıblegāhim dil bile feryād etib yıḡlay
 Meniḡ eḡ mihrībānim hemdemimni yād etib yıḡlay
 Felek sendin ḡikāyet kimge men icād etib yıḡlay
 Köḡgilden çıḡḡan āhimden kimi nā-ḡād etib yıḡlay
 Budun el birle barḡa ehl-i dilge nā-sezā etdiḡ

Meḡe sizdik muḡabbet körküzüvçi kimse tapilmes
 Atalıḡ remzini sizdik cihānde hīḡ kiḡi bilmes
 Meḡe iḡsāniḡizni ādem oḡli dehrde kılmas
 Söziḡiz her biri köḡülge merhem erdi sanḡilmes
 Niḡün mundik 'azīzimni alib ḡaddim duta etdiḡ

İlāhī dergehīngā uş bu sözim müstecāb eyle
 Sıgındim Rabbenā deb maqşadimge rāh-yāb eyle
 Meni dik hastelerge raḥmetiṅni bī-ḥisāb eyle
 Vekīlī dik quliṅni dā'imā garq-ı sevāb eyle
 Eger çendī ki gerdūn menge sen resmiṅ edā etdiṅ

Nāzikgine(23)

Ḥazret Emīr 'Alī Şīr Nevāyī gāzelige istikbāl:

-v--/-v--/-v--/-v-

Dostlar bolsa nigāri her kimi nāzikgine
 Leb şeker közler qara bil ḥayme dik bārīkgine

Her ḥarām aytgende zülfi tebrenib güfti üze
 Alsa cāniṅni nezāket birle āsanlikgine

Bir gözel sīmā temennāsīde zār olsam ni taṅg
 Sorğalı ḥāl-i dilim kelgey mu ul çabuḡgine

Özge ta'nide hayā etgüm deseṅ ey mehlikā
 Sen qadem rencīde qıl kim tün yerim tārīkgine

Ni 'aceb küdür ki men tüşmem tilige yārniṅg
 Bes qıyım her kimseniṅ dildāri ger Tācīkgine

Dehr-ara yalguz vefā büstānide bergil özi
 Men fedā eyley bu cānim ḥāhlasa Özbekgine

Siz demeṅg miskīn Vekīlī ḥāli Vamıkdik emes
 Ma'lūm oldi tilbeliḡde ikkisi birdikgine

Rubā'ī(24)

--v/ v--v/ v--v/ v-

Köklemni köngül birle sevib şād bolīng
 Ğamni unutib mey bile dil-şād bolīng
 Gül faşlide kayguge orin alsa sürür
 Dünyāda yoğalsin sitem āzād bolīng

Gül Mevci(25)

v---/v---/v---/v---

Yene keldi bahār rū-yi çeper-ver nesterīn birle
 Bezendi bir yüzi sünbül şağāyık yāsemen birle

Eser gül hīdi müşgīn nāfe yanğlıg şubḥ çağinde
 Terennüm eyleyor bülbül seḥer yād-ı çemen birle

Urur gül mevci büstān-içre mihr ü cilvesi yanğlıg
 Berir köngilge ferḥat taṅg yeli misk-i Ḥoten birle

Bu gül eyyāmide köngül avunçı sāğar u meydür
 Besī müşkilge 'ümr ölse bu dem derd ü miḥn birle

Ḳıvanç firāşde ğam gerdi cā almiş ezeldin kim
 Meşeldür kim gülistān içre ermiş gül tiken birle

Ḳayu her bir kamer sīmāni sevsenğ nāz ile bağmas
 Tapilmas bir gözel dilge münāsib istegen birle

'Adāvet birle ma'mūr olmağay vīrāne bu me'men
 Vaṭan ābād eller şād bolgey 'ilm ü fen birle

Yahşi Qal(26)

-v--/-v--/-v--/-v--

Men kitermin baş alib zībā nigārim yahşi qal
Barligimde bilmedim qadrimni yārim yahşi qal

Bağladin könglümni zülfing riştesige nāz ile
Men niçük köngül üzey sendin qarārim yahşi qal

Ni sa'adet bar eken yanimde turgen künlering
Ahtarib tapmassin imdi gül-'izārim yahşi qal

Her zamān meftūn edim nergis köziñge av qatilib
Tilbe yoq mendik señge közi humārim yahşi qal

Çün Vekīlī her qayan barsam severmin men seni
Sen yürek avunçisin hem iftiħārim yahşi qal

Muhācirmin(27)

v---/v---/v---/v---

Vaţandan ayrilib avāre bolgen bir muhācirmin
Çekib ğurbet 'azābini cefā körgen misāfirmin

Vaţanni yād etib her dem qıların ğam üze men ğam
Qanı bir hem nefes dilber qanı bir cān köyer hemdem
Köngülден kitmegey hergiz vaţanning ülfeti bir dem
Kişi hāling sorib bul yerde bolmas derdiñge merhem
Vaţandan ayrilib avāre bolgen bir muhācirmin
Çekib ğurbet 'azābini cefā körgen misāfirmin

Körib cebr u cefälarni vaţandan biz cüdā boldik
 Muĥabbet aĥtarib her kimseden bī-dest ü pā boldik
 Qanı āhvālimizni sorġuçı deb biz edā boldik
 Ki biz her yerge bardik nā-ĥalefge āşinā boldik
 Vaţandan ayrilib avāre bolgen bir muĥācirmin
 Çekib ġurbet ‘azābini cefā körġen misāfirmin

Vaţandan ayrilib her yerde buldik körmedik rāĥat
 Kişiden bolmagey ġurbet kūyide kimsege ‘izzet
 Ezelde bar eken taĥdirimizde ġurbet ü miĥnet
 Hüdā yā tā-qaçan ġurbet kūyide tartamız zillet
 Vaţandan ayrilib avāre bolgen bir muĥācirmin
 Çekib ġurbet ‘azābini cefā körġen misāfirmin

Ana yurtim üçün şām ü seher közlerdedür yaşim
 Vaţan topraġige bolsin fedā yüz katla bu başim
 Esimden çıkmagey hergiz ‘azīz qavm ü qarındaşim
 Seni yād eylerim ĥalkim meniġ sen sevgey yurtdaşim
 Vaţandan ayrilib avāre bolgen bir muĥācirmin
 Çekib ġurbet ‘azābini cefā körġen misāfirmin

Selām(28)

Pākistān’da yaşaydigen qardaşlar üçün:

-v--/-v--/-v--/-v-

Keltürem Afgānistāndan sizlere kıızġın selām
 Ĥalkimizden siz ‘azīz qardaşlarige bu peyām

Yād eter dā’im du‘āda ĥalkiġiz ĥürmet bilen
 Eylegey barça ulus sizni köġgülden iĥtirām

Yoklagey sizni halāyık ezgü niyetler bilen
Çünkü koygensiz vaçande herbiringiz yahşi nām

Çoğ kıvangeymiz köngülde baringizge fahr etib
Tā-ebed her yerde bolsin devletingiz müstedām

Cebrdür erkin bugün āvāre boldi halkimiz
Ülkemizden bu kara künler yokalsin şubh u şām

Babalar sultān bolib şāhāne devrān sürdiler
Kim ularning aşri erdi ni aceb pür-ihtişām

Bilsengiz birbirige kavm ü hem yene kardeşimiz
Bilsengiz birbirige hemdem uşbudur hılış-ı kelām

Dā'imen hemçün Vekīlī siz muhabbet eylengiz
Ülfetingizden kıvansin dā'imen her hāş u 'ām

Rubā'ī(29)

--v/ v-v-/ v--v/ v-

--v/ v-v-/ v---/ -

--v/ v--v/ v--v/ v-

--v/ v-v-/ v---/ -

Dünyā eliden kerem dağı istemegil
Tab'ingge tapilmegey münāsib bir dil
Dehr ehlide 'ahd eyle vefāsi yokadür
Terk eyle cihān u gūşeni menzil kııl

Oḡşaydür(30)

v---/v---/v---/v---

Kelir nāz u edā birlen biziṅ cānāne oḡşaydür
Köṅgil mülkini teşhīr eylegen sultāne oḡşaydür

Baḡib nīm-nigeh birlen bozib āvāre köṅgilni
Meni kūyide zār eyleb sitem ḡılgene oḡşaydür

Vefāsizlerge köṅgilni ḡişi kim bilmeyin berse
Menidik ḡalk içinde bī-serv-i sāmāne oḡşaydür

Muḡabbet isteban bardim meşaqḡatler çekib bī-ḡad
Menḡe ni va'deler berdi sözi yalgane oḡşaydür

Ne boldi uşbu ruḡsārim firāḡiṅden açılmaydür
ḡamiṅden ḡaste bu köṅgil tula ārmāna oḡşaydür

Soradim böyle dilberdin Vekīlīge neler dersin
Dedi bilmey turib miskīn köṅgil bir bergene oḡşaydür

Andḡoyim(31)

-v--/-v--/-v--/-v-

Ey meniṅ erkin diyārim Andḡoyim cān Andḡoyim
Ey toḡilgen meskenim derdimge dermān Andḡoyim

Sende dünyāge kelib tapdim kemāl u ma'rifet
Uşbu şīrīn cānim olsun seṅge ḡurbān Andḡoyim

Tirgüzür 'İsî demi yaŋlıĝ hevāŋ esgende kim
Sulariŋ her atresi un āb-1 hayvān Andoyim

Ta ki kz adim seni dīdāriŋge tūşdi kzim
Her adem basdim ilib ūkrimni bī-san Andoyim

Sendedür erbāb-1 ma'nā sendedür ūib-suan
Ma'rifet gl-zāride yaşnetdi reyān Andoyim

Yūsuf lü'lüyiniŋ tefsīri erdi bī-naır
Kŋlimiz evrāide un drr-i gltān Andoyim

Mevlevī Nuşret suan bstānide mmtāz edi
ūi'r uci zre urbet kyide narvān Andoyim

Bī-mişāl erdi vaan-ire azāvet bābide
āī dānişver ul Baba Murād an Andoyim

Bezm-i ūi'r ire Nezīhī cilve krkzdi 'aceb
zbeĝim lafide drr sadi firāvān Andoyim

ādirī kilki 'aceb hengāme saldi el-ara
Etdi gl-zār-i edebni ūkker-efşān Andoyim

Babamiz ūib-irange erdi mrşid Mīr Seyid
ārde Ma'şūm deb el-ire at azangen Andoyim

Baba Amed āce uttāl Nūr Ata v āce āb
Drr kebi topraĝin astide  pinhān Andoyim

Far etib yurtim desem arzir cihān gl-zāride
İ'tibārim 'izzetim ey far-i devrān Andoyim

Cān desem artık bu cāndin ten desem undin ‘azīz
Sen hayātım bā’ışı ey medḥ-i şāyān Andḥoyim

Hür yaşa ābād bol efsürde hergiz olmagil
Men bolay senge köngülde şādık oğlan Andḥoyim

Dā’imā çıksın başıng üzre sa’adet kevkebi
Parlasın baḥtıng kuyaşi mehd-i ‘irfān Andḥoyim

Bükmesin naḥil ḳadıngni dehr āşūbi turib
Körmegey hergiz seni men çeşm-i giryān Andḥoyim

Sen şerāfet mazḥarisin sen münezzeh ḥāksin
Sen büyükler medfeni tillerde destān Andḥoyim

Sende şöhret sende şevket sende cāh u menzilet
Sende ‘irfān sende imkān sendedür şān Andḥoyim

Ġam yime yalguz emessin tā-cihān barsin hayāt
Nev-ḳıran oğlanlarındür senge ḳalkān Andḥoyim

Şan’at erbābi güzel ḳoynimde yüzilib yaşnegen
Ehl-i dil ehl-i kerem köksiḡde gezgen Andḥoyim

Esresin luḥfi ile Tenḡrim beliyet seni
Tüşmesin aşlā yüziḡge gerd-i ḥırmān Andḥoyim

Sen anam birlen atam ḳavm ü tebārim yurtisin
Zād-gāhim luḥf ile sen saḳla Yezdān Andḥoyim

Dürr saçar ḥamen seni ni kü şifātiḡ medḥige
Çünki sen dil mülkide mihr-i dirāḥşān Andḥoyim

Vaşfıñge gūher tamar miskīn Vekīlī elgiden
Çünki sen berdiñg yaşaşge türli imkān Andhoyim

Қurbān Hayīti(32)

vv--/vv--/vv--/vv-

Keldi қurbān hayīti şadaқа la'l-i Yemening
Silkitib gāmze bilen nāfe vū müşg-i ҳadning
Men kebi tilbeni sen yād etib kelseñg eger
Şadaқа nergis-i mest ü қad-i serv-i semening

Zerli Қabā(33)

--v/ v--v/ v--v/ v-

Köñglim sarige tīr cefāsi yaraşur
Dil algeni bir menge vefāsi yaraşur

Қanimni tökib nāv-ı key birle mührū
Қollarge alib қoysa һinnāsi yaraşur

Gāhī açinib gāh қаçib gāh külib
Қahr u gāzab u şulḥ u şefāsi yaraşur

Cān naқdi bilen buse ҳarīdāri özim
Her қаңadir bolsa bahāsi yaraşur

Gül-gūn yüzini özge köziden yaşirib
Gül dik yüzige zerli қabāsi yaraşur

Bizden taleb ü unge münāsib 'itāb
Bī-çäre Vekīlīge çerāsi yaraşur

Periřān Hātir(34)

-v--/-v--/-v--/-v-

Ey řabā keltürmedinġ mu gül diyārimden haber
Hūř hevā ferħat-fezā ul lāle-zārimden haber

Oylasam mihrinġ elif dik cān-aradür meskenim
Söylesem bergey sözüm her dem řirārimden haber

Bul periřān hātirim ġurbetde bes āřuftedür
Nerde bir hemdemge bolsa rüzigārimden haber

Tilbedik özdin habersizmin meni ‘ayb etmenġiz
Ni ‘aceb dīvānemin yoġdur řarārimden haber

Yatmişim ġurbet-ara dīdāriġe müřtāġ olib
Bar mukin řāřıd kelib berse niġārimden haber

Za‘ferān rengim ġazān yapraġı dik pejmürdedür
Ĥastemin efsürdemin ermes bahārimden haber

Laġzayī çıġmas esimden anayurtım meskenim
Dil řarār alġey işitsem şüre-zārimden haber

Ay u kün ötdi Vekīlī tapmadi bir hemnefes
Kayda bir dilber ki alsa řām-ı tārimden haber

Yürek Kani(35)

v---/v---/v---/v---

Felek bî-dād ile algen qolimden ihtiyārimni
Kişi yoqdur kelib sorsa meni āhvāl-i zārimni

‘Acāyib tilbemin yoqdür köngülde zerreçe tākāt
Bilalmin kıysı gül-rū aldı mu şabr u qarārimni

Firākıde sirişkim ul kıadar tökdüm ki baqr oldı
Femhsiz kimseler bilmes bu aqqan şuş qatārimni

Çünān efsürde boldüm küyide undin kerem isteb
Cihān ehli dağı bilmes hāzān urgen bahārimni

Yürek kıani bilen yazdüm muhabbet nāmesin dilden
Men ölseme yetgürinğ unde meni bul yādigārimni

Yamanlar aldide ‘ākıle egersin açmagil sırrinğ
Vekīlī dostlar bilgey mening köngülde barimni

Ham-ı Ebrū(36)

-v--/-v--/-v--/-v-

Sendin ayru dilberim menğe tiriglik bes kıyın
Könglüme tüşgen ham-i zülfing kebi yüzler tügin

Aldı gāmzenğ leşkeri dil mülkini bî-dād ile
Öyle kim dünyā yüzige saldı İskender qoşın

Mülk-i hüsn içre gözelliğe berāber seŋge yok
Türk eli Tūrān belādi yā Hıtā yā mülk-i ÇİN

Yardin ey dil seŋge cevr etse undin incime
Çeŋg dik tartib nevā ar-zede hergiz bolmagin

Şüm rakīb āzāriden bīm eylesenġ ey mehlikā
Tün yarim külbem sari kelgil qadim basib sīkīn

Dā'īmā gül dik açılgen bul cihān gül-zāride
Yüz 'itāb eyleb ham ebrūge hergiz salma çīn

Dehr-ara rāhat körey desenġ yürek aġritmaġil
Çün Vekīlī ülfet eyle dā'īma ellerge sen

Ana Topraqim(37)

v---/v---/v---/v---

Vaṭan ey ana topraqim senin men yād etib yıġlay
Ki sendin ayrilib men dād ile feryād etib yıġlay

Niçe ay ötdi sendin ayrilib ġurbetde yaymışmin
Bu maḥzūn ḥāletim birle kimi nā-şād etib yıġlay

Bugün her yerge barsam kimni körsem zār-ı destinġden
Felek sendin şikāyet kimge men bünyād etib yıġlay

Könġil büstāni ġam ṭūfāni birle böyle soldu kim
Közimden aqızib seyl-i sirişkim dād etib yıġlay

Bugün āşuftedür hālim kişi sormaydūr ehvālim
 aradür baht ü ibālim cihān berbād etib yıglay

Ezelde bar eken gurbet ferāgat ornige zillet
 Yürekte almadi tākāt suhan icād etib yıglay

Vaanda her kıyın künni öter deb ārzü etdik
 Vekilī dik ara künlerni men hem yād etib yıglay

Kelām āşnisi(38)

v---/v---/v---/v---

ara dil kimselerdin könglüme bir zerre şer yitmes
 Geher dik zātime arh-i füsün-gerdin zarar yitmes

Vaār hige nākes söziden zīr-pā olmas
 Muşaffā tīnetimge nā-resālardin hazer yitmes

Muhabbet ābimden angen zamīrim bāgi dehr-ire
 Havādiş tīriden könglüm uşige yāreler yitmes

'Adū gavgāsi birle himmetimge zerre noqsān yo
 Aık könglümge dehr āşūbiden hergiz haer yitmes

Kelāmim āşnisin şafhada her kimse bilmeydūr
 Suhan anda üçükdür kim unge şehd ü şeker yitmes

emen-zār-ı suhanda hāme ekdim söz-i dil birle
 ünān dürdānedür kim harfige dürr ü güher yitmes

Anayurtim bahāri cennetü'l-me'vāge oşaşdūr
 Nesīmige uning bul kün köring kim müşg-i ter yitmes

Reh-i maqşad uzak ü uñge yitmekdür besī müşkil
Bu maqşad cevherige tā-ebed her bī-ħaber yitmes

Periřān Kōñgiller(39)

v---/v---/v---/v---

Bu yıl kelgen bahārimde nege zīb u tarāvet yoķ
Gülistān řaħnide ķāmet çeken güllerde ferħat yoķ

Nevā çekmes çemende bülbül-i řūrīde her yıl dik
Meger efsürde ħālige çemendin zerre ülfet yoķ

řabā esmeydi ‘anberdik hevā yağmaydi gevherdik
Demin řāvūsī bī-per dik řabī‘atde nezāket yoķ

‘Aceb bāğ erdi ‘ıtr-āgīn çemen gül mevcide çoşķın
Edi tañğ çağı bes müşgīn bu gülşende nefāset yoķ

Tehīdür sāğir ü müller ķanı āvā-yı ķalkaller
Periřān barça kōñgiller bugün ul ķadr ü kıymet yoķ

Ne boldi tāze körkemler ne boldi ķaygusiz demler
Çekermiz ğam üze ğamlar çıdamge şabr u řāķat yoķ

Bugün her bir vařan ehli niçük ħūn-āb ğam çekgey
Dirīgā bu felekdin her kime bir kün ferağāt yoķ

Ana yurtim bu ğurbetde Vekīlī küylegey medħīñğ
Niçün kim sendin özge bu cihānda uñge devlet yoķ

Yıǵlamaŋ Anacān(40)

6+5

Anacān men üçün munça kayǵurmaŋ
 Mübārek köŋliŋiz ğamge töndürmeŋ
 Köziŋizden ğasret yaşın tamdurmaŋ
 Yıǵlamaŋ anacān bir kün barırmin

Sağ āmān yüribmin ğālim sorsaŋiz
 Soraysiz meni siz kimni körsaŋiz
 Yād etersiz meni meclis ğursaŋiz
 Yıǵlamaŋ anacān bir kün barırmin

Cihānda tapilmas sızdik mihibān
 Atam yaŋlıǵ meŋge dilden ğadir-dān
 Siz közim nūrisiz meŋge hem imān
 Yıǵlamaŋ anacān bir kün barırmin

Siz meŋge atasiz hem bir anasiz
 Oǵliŋiz saǵinib köyib yanasiz
 Meni yoqlab dā'im çün dīvānesiz
 Yıǵlamaŋ anacān bir kün barırmin

Zamān āşūbiden hergiz ğam yimeŋ
 Dünyā işlerige bolmaŋız dil teŋ
 Köŋliŋizge aşlan ğamni yol bermenŋ
 Yıǵlamaŋ anacān bir kün barırmin

Naşībde bar eken misāfir bolsek
 Bu künlerge şabr u hem çıdaş gerek
 Yürek derdin desem köpdür bī-derk
 Yıǵlamaŋ anacān bir kün barırmin

Soriᅅ men tarafından kavm-ı kardeşni
 Her kandey geplerge ağırtmaᅅ başni
 Beyhüde tökmeᅅiz közlerden yaşni
 Yıᅅlamaᅅ anacān bir kün barırmin

Haᅅᅅiᅅiz köp erür mende anacān
 Bilirmin haᅅᅅiᅅiz bolsammin insān
 Bolsāᅅiz tiriksiz kerekmes cihān
 Yıᅅlamaᅅ anacān bir kün barırmin

Bir tuta gūşt edim yetdim kemāle
 Birbir gep ögrenib kirdim maᅅāle
 Hāzirmin emesmin bir kiçik bala
 Yıᅅlamaᅅ anacān bir kün barırmin

Örgengenmin sizden mihr ü vefāni
 Bildirgensiz meᅅge aᅅ u qarani
 Yüziᅅizde körey nür-i Hudāni
 Yıᅅlamaᅅ anacān bir kün barırmin

Vekīlī aytadür saᅅ u āmān bolıᅅ
 Dünyāda açilgen bir büstān bolıᅅ
 Evlādlar üstide sāye-bān bolıᅅ
 Yıᅅlamaᅅ anacān bir kün barırmin

Köᅅgil Nevāsi(41)

-v--/-v--/-v-

Tiᅅleᅅiz köᅅgil nevāsin dostlar
 Ün çeker bī-çāre ᅅalbimni ᅅader

Müddetidür bu köngil pejmurdedür
El ğamidin uş bu dil efsürdedür

Devr-i zulmiden köngil feryād eter
Dūd-ı āhim dehrni berbād eter

Her demim āteşni her bir uçkuni
Ot alur dünyā ğamimden her küni

Şafhalar tolgey ğamim yazsam eger
Eylegey ehl-i cihānni çeşm-i ter

Şul sebep küte bol ğam-nāmin kılay
Barini elge uning nisbet biley

Şunçe yıl ötdi ħalāyıķ çekdi derd
Sīnelerden çıkmadi cız āh serd

Bu uruş ölkemni berbād eyledi
Barça millet bağrini kıan eyledi

Oķ atib birbirige boldi el 'adū
Aķdi kıan deryā bolib aķmadi su

Kim ğanīm kim dostimizdür bilmedik
Ħayırlı işni vaţanda kılmadik

Bizge mantıķ oldi milţıĝ dā'īma
Özge eller boldi bizge kedħudā

Ħāne vīrān eyledi bizni uruş
Dā'īma ħalk-ıçre bolmadi turuş

Üyimizge özimiz taşladık ot
Bu yaman işler kaçan bolgey unut

Bu uruşda kaçançe öldi bî-sebeb
Sanini bilmes kişi uni sanab

Bu uruşda kaçançe terk etdi vağan
Ülke boldi elge bir beytü'l-ḥüzn

Kağançe erbāb-ı kalem nā-çār u zār
Kıldı āvāre uning bul rüzigār

Nerde qaldı ul gerekli kimseler
Özgeler yurtidedürler derbeder

Kaytadan kelmes yoqalgen ḥāneler
İndi körmessiz uluḡ insānlar

Rişemizge urdimiz biz tışeni
Hem qovub mantıq ile endişeni

Özimizden ötdi aqlā bu günāh
Eyledik anavaṭanni biz tebāh

Tā kaçan bolgey vaṭanda bul raqam
Tā kaçan çekgey ulus ḡam üzre ḡam

Ey vaṭandaş aç közingi ḥābdin
Bilmegil yavni özinge sen qarın

Qutqarin uşbu vaṭanni cengden
Kaçingiz siz hīle vü nirengdin

Bu uruş milletni berbād eylegey
Bu uruşda el ğamni kim yige y

Bu uruřdan kim kōribdūr yařřiliĝ
Bu uruşdan sizge ni bolge y asıĝ

Ūlkenĝiz vīrāne bolmasdin burun
Eylenĝiz dūřmeni her yerde zebūn

Siz bŷyŷk insānlar evlādisiz
Araĝizde bolmasin ařlā temīz

Tŷrk erŷrsiz yā ki Tācīk yā Hazār
Tŷrkmen ŷ Peřtŷn erŷr birbirige yār

Ayrılıĝni taşlagen yavlar erŷr
Yavge minminlik şi'āri ħuř turur

Birleřiĝiz şolni muĝkem uşlaban
İndi minminlikni izge taşlaban

Ceng birle bolmage y maşşad ħuřŷl
Her suĝan bŷrhān ile bolge y řabŷl

Ūlke boyide 'adāvet bes kıliĝ
İmdi sizler yaşşi işge intiliĝ

Sa'y birle ŷlke ma'mŷr olĝusi
řulĝ bolsa ħalĝ mesrŷr olĝusi

Gŷřiř eyleĝ cān u dil birle mŷdām
Memleket ābād u řād olge y 'avān

Cāne cān Afgānistānni iş bilen
Eyleŋgiz ārām siz gūşiş bilen

Zerre zerre toprağımız dürdür
Cehd birle ülkemiz ma'mūr olur

Başka el dünyāni teşhīr eyledi
Nāmiŋgi dünyāda teşhīr eyledi

Tā-be-key oğlab heme ğafletdemiz
Nef üçün şām u seher zilletdemiz

Bul zamān 'aşr-ı temeddün inkişāf
Bolmadi bizlerde cız lāf u güzāf

Siz koyiŋg imdi petāk u lāfni
Urmaŋgiz siz imdi lāf u kāfni

Atalar dik belni muhkem bağlaban
Ülkeni eylen bugün rişk-i cinān

Bizde bardur ma'den ü mağzen besī
Külmesin bizlerge hār ü hasi

Sizde bardur himmet ü ğayret yene
Sizde bardur şöhret ü şevket yene

Çahramān insānlar ferzendisiz
Siz şerefli kimseler dil-bendisiz

Siz atalar rūhını şād eyleŋgiz
Ülkeŋgizde şulğ icād eyleŋgiz

İndi yol bermenġ 'adūge aldanib
İndi siz taşlanġ kadem cāyin bilib

Çekmesin kayġu ana mundan buyan
Bolmasin miskīn atalar baġri an

Hīç ana oġlini daġin k rmesin
Hīç ata ferzend derdin çekmesin

Bir sinġil aġa uun yaş t kmesin
Bir eke ġam birle baġrin s kmesin

'İlm ü fen birle vaan ābād olur
Kim hıyānet birle el berbād olur

'İlm erür insānlarninġ cevheri
Bā-hünerler baraniġ tāc-i seri

Dāniş ehlidür şerāfet mazhari
Dāniş erbābi hıyanetden beri

N r dānişden erür yaġd u cihān
Ma'rifet birle cihān emn u āmān

Ma'rifet zulmetge üstündür müdām
Ma'rifetde ezg likd r müstedām

Her bilim erbābi mānend-i güher
Her bilig ehli dıraht-i bā-semer

Cehd etinġ dāniş bilen siz atlaninġ
Bolmagey nā-dān kişi dānāge tenġ

Ma'rifet birle bu toprağ dürr olur
 'İlm ü dānişden ulus meşhūr olur

Sen Vekīlī kel suḥan-kūtāh kıl
 Her ne yazsaṅ elge bolsin bā-delīl

Şemīm Zülf(42)

--v/--v/--v/--v-

Güftem şanem-rā inçünin/ zülfīṅ perīşān eyleme
 Bā-nāz u istiḡnā/ bilen ḡalximni vīrān eyleme

Mendür ḡayāli rū yitü/ dīvāne dik ser-geştemin
 Yādī zemen bī-çāre kün/ sīnemni biryān eyleme

Her dem şemīm zülf-i tü/ kelgey damaḡimge esib
 Ber-ḡalb men miskīn gedā/ tīr-i müjḡān eyleme

Rīzem sirişk-i ḡam şanem/ dā'īm kūyiṅde dem-be-dem
 Luṭfī nümā/ eyle kerem baḡrimni sen ḡan eyleme

Ez-cān u dil şad-pāre em miskīn u hem āvāre em
 Ḥālāki men bī-çāre em/ sen terk-i peymān eyleme

Ber-sūy-i mā kün yek naḡar/ dā'īm yoliṅde der-be-der
 Ez-dāde mi-rīzem güher/ zülmiṅni cānan eyleme

Ƙanlı Eşk(43)

v---/v---/v---/v---

Fiġān kim gerdiş-i devrān erdi ŧeh-suvārimden
 Hāvādış tünd-bādiden eŧer yoġ lāle-zārimden

Ġarīblik kūyide yıġlab Ƙara baħtimge oylarmin
 Özimden özge bilmesdür ne ötgey rūzigārimden

Kōrib rengimni ehl-i dil ta'accüb etmeñgiz nāgeh
 Bu kelgen Ƙāmetim bergey ħaber aħvāl-i zārimden

Zamān āŧūbi sındurdi teraħim etmeyin bālim
 Ŧarāvet imdi siz kütmeñg ħazān urgen bahārimden

Niçük yavuz Ƙoşuni bozdi faħrim mesnedin yā Rab
 Bu ġün ġam zucesi tarƘar bütün ŧehr ü diyārimden

Kōñgüldür lāle Ƙalbi dik Ƙara eflāk zulmiden
 ŧu bā'ış tīredür baħtim sevemin iħtiyārimden

Yıraġmin gerçi yurtden līk Ƙalbim uñge peyvenddür
 Saçilgey vaŧfige ġūher bu kilik-i āb-dārimden

Niçük ħūn-ābeler çekdim cihānning mācerāsiden
 Kōrib her kimse sızgey Ƙanlı ešk u dil ŧirārim

Fiġān etsem Vekīlī dik kōrib 'ayb etmeñgiz çünkim
 Cüdā Ƙılgen meni çarħ-ı sitem-ger öz diyārimden

Ruba'i(44)

--v/ v--v/v--v / v-

--v/ v--v/ v--v/ v-

--v/ v-v-/v--- /-

--v/v--v /v--v /v-

Zinhār cihān-içre şadākat kılıngiz
 Birbirige muḥabbet ü şefkat kılıngiz
 Ötgey bu cihān közni açib yumgünçe
 Ellerge köngil birle muḥabbet kılıngiz

Vaṭan Qadri(45)

-v--/-v--/-v--/-v-

Yurtiniṅ qadrin müdām her bir vaṭan-perver bilir
 Her vaṭan ehli öziṅ perverde-i kişver bilir

Yurt üçün herkimse kim merdāne tursa dā'im
 El uning ḥürmet kılib yaşıge çün efser bilir

Toḥtamek her kimge sehl ermes ḡanīm utruside
 Bu şahāmetni savaş-içre delil rehber bilir

Ülkemiz ezride qalbigē devādür ehl-i dil
 Halk aḥvāliṅ kaçan bir pāre köriker bilir

Dāniş ehlin yurtimizde kimse ḥürmet eylemes
 Hüş suḡandür qadr-i zerni dā'ima zer-ger bilir

Ni bilir anavaṭan qadrini her bir nā-ḡalef
 Qadrini uning müdām dil birle sevgenler bilir

Her hıyānet zecrini uş bu vaţanda el çeker
Her yıǵaç köygen ‘azābıñg izde hākister bilir

Köp mu‘ammālar cevābin izledim kim bilse deb
Çün yakın bildim uniñg in-hūyide bir Enver bilir

‘Āşīdürmiz tañgla bizge ni raqam bolgey sülük
Nīk u bed ā‘mālني maḥşer küni Dāver bilir

Firāq Oti(46)

Lisānū ‘l-ğayb H‘āce Şemsü‘d-dīn Muḥammed Hāfız Şirāzī ğazeliden tetebbu‘

--v/ -v-v/v--v / -v-

Zülfıñg ile yūziñg mehini sen niqāb kıl
Pinhān kılıb yūziñg bu cihānni ḥarāb kıl

Köydürme nāz ile men tilbeni gözel
Terk eyle zūlm ü muḥabbetni iktisāb kıl

Yandim firāqın otide ḥālimni sormadıñg
Efsürde ḥāletim soraşke cefā-cū şitāb kıl

Köz birle qaşleriñg meni qatlimğa zevq-mend
Qılsañg hedef köñgilni birin intiḥāb kıl

Cānim fedā yoliñgde kerek bolsa men qılay
Efzūn vefā bu ḥastage ‘ālī cenāb kıl

Sungil qadeḥ bu zamān iz me iz menge
Medhūş olmasam meni ğarq-ı şarāb kıl

Ėarķ gine egerći cihān-ićre bize erür
Yā Rab kećür bu du'āmizni müstecāb ķıl

'İŖvenġge bolsa ķul bu Vekīlī 'aceb emes
Kim eylegil sitemni velī köp 'itāb ķıl

Rubā'ī(47)

--v/v-v- /v--v /v-

Ėin dil bile beremiz mübārek ķılamız
Sizlerge bu künni biz ġanīmet bilemiz
El hıdmeti Ŗān ile Ŗeref bolġen üçün
Bul ezġü hedefge faħr ile intilemiz

ĖeŖme-i Elġāf(48)

Raħmetli ve miħribān ķible-gāhimni yoķlab:

-v--/-v--/-v--/-v-

Men bugün ġurbetde yıġlib ķible-gāhim yoķlaram
Sizden ayrı miħribānim köġlüme ġam üzre ġam

Emr-i haķ erkin cihānden bī-maħāl köz yumdiġiz
Hicriġizden pāredür ķalbim nićük közlerde nem

Tenġri ülfetden yaratgen erdi sizni tā-be firāķ
Cāyiġizni tutmagey dünyā Ŗerefden tolsa hem

Tapmadim bul yerde ġālimni soratgen bir ķiŖi
Ni sebep sizden keyin aħbāb bolġen bī-raķam

Şekve-i kısmetden etey mu gerdiş eflâkdin
Bolmadi başim üze tüşgen elemden zerre kem

Bolmasa cānimden artıq arqa tağim şul zamān
Ni kerek āb-ı hayāt ü ni kerek ul cām-ı Cem

Könglingiz sayrab erdi çeşme-i eltāfdin
Hem sehāvet bābide Hātem kebi şāhib-kerem

Tā tirikmin siz kebi merdāne tohtab haq üçün
Yüz ögürmin hīç ki Haqdin erür uşbu qasem

Dest-i hācetni küterib dergehiden isterim
Cennetü'l-Firdevs etsing cāyīngiz Halik egem

Yād eter miskīn Vekīlī sizni alqışlar bilen
Rūyīngiz mesrūr olsun deb gazel çekdi raqam

Ruba'ī(49)

--v/ v--v/v--v /v-

Tā men sarige eyledi imā qara köz
Taşladi köngül mülkine gavgā qara köz
Men cebr u cefālar qoliden çekken edim
Hem saldi yine başıma sevdā qara köz

Vaşl Temennâsi(50)

--v/--v/--v/--v-

Kūyīngde yatgen hastamin kıl bir nazār kıl bir nazār
Ahvāl-i zārimden meni algin haber algin haber

Sevdā-yı 'ışkıng başime tüşdi nitey tüşdi nitey tüşdi
Pervāyī yok başim alib kılsam sefer kılsam sefer

Seyl-i sirişkim ağızib deryā kebi deryā kebi
Dā'im seni hicriᅇg için men çeşm-i ter men çeşm-i ter

Mey-gün lebiᅇg ni şehdidür baldin şīrīn baldin şīrīn
Ermiş kelāmiᅇg noᅇtasi şehd ü şeker şehd ü şeker

Maᅇmūr u şehlä közleriᅇg şeydāsi kim şeydāsi kim
Meftūn u şeydāsi özim bilsenᅇg eger bilsenᅇg eger

La'liᅇg ᅇayālimde niçük dīvānemin dīvānemin
Men tilbeni mihrīᅇg ile kıl müfteᅇir kıl müfteᅇir

Ni bir 'acāyib āfet cānsin öziᅇg cānsin öziᅇg
Yalguz severmin men seni men seni bārdger bārdger
Vaşliᅇg temennāside men çekdim elem çekdim elem
Müştäᅇ-i didārim olib şām u şeᅇer şām u şeᅇer

Köᅇgilge lafzim cā eger bolsin desenᅇg bolsin desenᅇg
Miskīn Vekīlī dik suᅇan kıl muᅇtaşar kıl muᅇtaşar

Rubā'ī(51)

--v/v--v /v--v /v--

Deryā-yi me'āni-le yetişgen çemenim bar
 Köngül söziden şafhada dürr-i 'adenim bar
 Yüz fahr bilen rāst turib rāstdirmin
 Babam Nevāyī kebi şāhib-suhanim bar

Sellemnā(52)

v---/v---/v---/v---

Büyük şā'ir Metīn tab'-i güher bariñge sellemnā
 Ma'ānī birle ziynet tapgen eş'āriñge sellemnā

Ana yurtiñg haqini başkadan sen öñg edā etdiñg
 Mübārek meskenim deb aytgen ikrāriñge sellemnā

Men Andhoy erki ferzendi degen harfiñge miñg taḥsīn
 Qalem birle dil harfin aytgen izhāriñge sellemnā

Ġazel yā ki qaşīde yā rubā'ī meşnevī bitiñg
 Nevāyī silkide yazilgen eş'āriñge sellemnā

Seni āvāre şā'ir merz-i hūrşīd ezgü ārmāniñg
 Yene ul tañg yeli dik kette şeh-kāriñge sellemnā

Qoyub köks üzre qol ehl-i edeb dā'im teşnedir
 Belāğad bāğiden silingen efkāriñge sellemnā

El u yurtim seniñg dik cān köyer ferzendni esler
 El u yurtim degen la'l-i şeker bariñge sellemnā

Ana Tilim(53)

-v--/v--/v--/v--

Örgiley nāmiᅇg tutib sendin gözel ana tilim
Cism ü cānim bāgide dürdāne yaᅇglıg bir gülim

Sen ana birlen atam barça qarındaşim tili
Seᅇge Türk ehli müdām bolgen şenā ᅇān bülbülim

Özbeğim baᅇti açilmek bā'ışı sendin erür
Merᅇabā seᅇge meniᅇg ana tilim cān u dilim

Ni üçün faᅇr eyle bana eller-ara ᅇalk demey
Bolsalar babam Nevāyī dā'imā ser-ᅇāfilim

Tārīᅇim evrāᅇi zerrīn şafᅇa sen ilhāmi sen
ᅇālī'im sevgim ᅇıvancim hem de aydın meş'alim

Sen tirik ᅇalkım tirik ten-içre bul cānim tirik
Zerremin efsürdemin bolgil devā-yı bismilim

Hātifā bergil nidā-yı ᅇaybdin yolla tilim
Vaşf etişde ᅇudretim bolsin tilimge muᅇbilim

Zünnār Ğam(54)

--v/v--v/v--v/v--

ᅇālīmni sorib ser u ᅇad u sīm-tenim kel
Zībā gözelim nāz ile nāzik bedenim kel

Mestāne baķib barĉani dīvāne kılıbsın
 Şırın leb u sīmın ber u Şekker suĥanim kel

Her riŐte zūlfing meñge zūnnār ğam olgen
 Bir bar kelib ĥāl-i dilim sormagenim kel

Yādingde tañg atķunĉe elem barini ĉekdim
 ĉeñg u ğazel u tāl u ney u encümenim kel

Sensin ne ‘acāyib Şanem cilve-nümāsin
 Cān bolsa fedā ikki köziñge degenim kel

Bī-ĉāre Vekīlige naŐib oldi meŐaķķat
 Ğurbetde eger sorgüĉidürsin vaĉanim kel

Ķalınĉi Kıızlar(55)

-v--/-v--/-v--/-v-

Toķımaĉi kıızlar bugün dünyāda meŐhür oldiñgiz
 Toķımani zībā ĉitib el-iĉre ma‘mür oldiñgiz
 Zaĥmetiñgizden cihān ehligе ĉün ĥür oldiñgiz
 Şul üçün her bir ulus aldide menzür oldiñgiz
 Merĥabā ĥalın toķuvĉi kıızlara yüz merĥaba

Ülkemiz ĥalınidür Şöhret egesi bī-direng
 Tāridür nāzik ipekdin her ĉitim güldin zereng
 Ni ‘aceb ermiş güzel gül üzre güldin reng me reng
 Bilsenğiz nāzıklıgını dīde-i dilden ĥarañg
 Merĥabā ĥalın toķuvĉi kıızlara yüz merĥabā

Tokımanıñ arğaçıdır köñilni her bir riştesi
 Gülşen-içre gül kebi rengi erür zībā besī
 Hayrete ƣalgey bezelgen naƣşini körse kesī
 Uñge ni had ger yaman köz birle baƣsa her ƣasi
 Merhabā ƣalın toƣuvçı ƣızlara yüz merhabā

Yurtimiz ƣalını sizden şöhre āfāƣdur
 Ƙadrini uşbu işiñizni cihān ehli bilür
 Başƣa eller hem bugün cān birle uñge intilür
 Tā cihān bar ellere sizden nişāne bu ƣalur
 Merhabā ƣalın toƣuvçı ƣızlara yüz merhabā

Kün batar tañge ƣadar zaħmet çekibsiz dā'imā
 Şul üçün baħt u sa'adetli bolıñ siz el-ara
 Yahşi künlerini Hudāvend sizlere körsin revā
 Dā'imā miskīn Vekīlī eylegey sizge du'ā
 Merhabā ƣalın toƣuvçı ƣızlara yüz merhabā

Başı Taşge Tengler(56)

v---/v---/v---/v---

Eger Özbek ata ferzendi bolsa ul gülām ermes
 Bu Tūrān-zādeler hergiz cihānda bī-imām ermes

Nevāyī uñge rehberdür Atilla uñge efserdür
 Turağay nesli bolgenler neçük şāhib kirām ermes

Fuzūlī kim Atāyī kim Nizāmī kim yene Hüsrev
 Emīrī dik suħan tarzide kimse hūş kelām ermes

Bugün ecdādimizge özge eller fahr eter miñg leb
 Haƣıƣatdür cihānge barƣasi bul fikr-i hām ermes

‘Alî Sînâ vü Bîdiller qanı ul âteşin diller
U keçgen şanlı devrânlar niçün pür-ihtisâm ermes

Ata sulţân ana sulţân erür şânide sulţân lîk
Esâret körmegen kimse bir ularge gulâm ermes

Suĥan sulţâni derler babamız ülken Nevâyîni
Cihân bar şöhreti anig nege vird-i ‘avâm ermes

Çıķib merdâne toĥtib nev-ķıranlar babalar yaŋlıĥ
Bu ķad çekken civânlar yürüşi niçün kıyâm ermes

Müdâm âzâde yürgen el birevge egmegey başın
Bu ser-keşler savaş meydânide düşmenge râm ermes

Yürekler ot alurmin özgeler zulmini şerĥ etsem
Elim derdini yazsam şafĥalar üzere tamâm ermes

Uluĥ İnsân(57)

-v--/-v--/-v--/-v-

Bul cihânda eŋĥ muĥabbetli ķişiler kim bolur
Der-ĥaķîķat bu uluĥ insân ermiş analar

Analardir bu acunda eŋĥ muĥabbetden nişân
Analardir mihr dünyâside bergen imtiĥân
Analardik tapilir mu kimse bolsa miĥribân
Analar birlen hemîşe yâĥtedir uşbu cihân
Bu cihânda eŋĥ muĥabbetli ķişiler kim bolur
Der-ĥaķîķat bu uluĥ insân ermiş analar

Şunçeler kızgın analar mihri ferzendi için
 Şunçeler çoşkın ana kalbi ciger-bendi için
 Şunçeler taşkın analar fikri dil-bendi için
 Şunçeler tolkın analar aṅgi gül-ḥandi için
 Bu cihānda eṅg muḥabbetli kişiler kim bolur
 Der-ḥaḳīḳat bu uluḡ insān ermiş analar

Ana birlen terbiyet büstāni bolḡay pür-semer
 Ana birlen mihr bolḡusi cihānda müstaḳır
 Ana lafzi köṅglimizge muḥteremdir ni ḳadar
 Analar bolsin amān u saḡ dā'īm analar
 Bu cihānda eṅg muḥabbetli kişiler kim bolur
 Der-ḥaḳīḳat bu uluḡ insān ermiş analar

Ana bar yirde muḥabbet-mihr bar u sevgi bar
 Ana bar yirde şerāfet-ḳadriyet bar i'tibār
 Ana bar yirde şerāfet-āb-rū bar iftiḥār
 Ana bar yirde Vekīlī ezgü niyet pāy-dār
 Bul cihānda eṅg muḥabbetli kişiler kim bolur
 Der-ḥaḳīḳat bu uluḡ insān ermiş analar

Vaṭanni Esleb(58)

v---/v---/v--

Niçük bolgey bu ğurbetde vaṭandan
 Ki yād etsek uşal bāḡ u çemenden

Önib ösgen güzel ana diyārim
 Udir baḥtim meniṅg 'izz ü vaḳārim

Vaṭandır menḡe yalḡuz şān u şevket
 Vaṭan menḡe şerefdir ḳadr ü 'izzet

Vaṭan mihri meniᅇg albinde peyvend
Vaṭan anam uᅇge men erki ferzend

Vaṭan nāmi meniᅇg vird-i zebānim
Vaṭan toprağı rıᄁvāndin niᅇānim

Menᅇge cāndin ‘azīzra mīhinimdir
Toğilgen meskenim hem medfenimdir

Arığ nāmimi yād etsem ne bolgey
ekāme ᅇānige bitsem ne bolgey

Bu mīhin sevgimiz sermāyemizdir
Bu mīhin baᄁtimiz eᅇg gāyemizdir

Avuncim tabuğım menᅇgü inancım
Serverim barlığım asru uvancım

alem Tığı(59)

-v--/-v--/-v--/-v-

am yimeᅇg ᄁalkım yene ıķgey feraᄁ-baᄁᅇ āfitāb
Zerree kalmas kōᅇgiller ire gerd-i ıztırāb

Hem unut bolgey bu künler bir kiik efsānedik
Yādiᅇgiz evrāiden ugey miᅇāl tūngi ᄁāb

Uᅇbu künler kōz yumib agūne oᄁgey tūn kebi
Maᄁvdür denᅇgiz uağide eger bolsa ᄁubāb

Boldi kim el derdiqe merhem kim aldı uᅇge tığ
Her aan ay yirde her mevıfde bergey ul ᄁisāb

Yaşnegey gülleb hazān urgen tabī'at yengiden
Halkımız bahti açilgey qaytadan çekmes 'azāb

Taṅg emes ger halk-ara yaḥşi yaman olsa temīz
Şekk emes yavuz eli sīmāsiden tüşse niqāb

Ayrılıqdan bul vaṭan ābād u el şād olmagey
Birgelikden bolğusi toprağımız çün dürr-i nāb

Kārvān alıs eger tüşgen tapar āḥir yolın
Keç emes maqşadge yitgey siz açiban türli bāb

Çin yürekden yöriş etse qarçığay her bir yigit
Nā-ḥalef düşmende yoqdur bu küreşde zerre tāb

Yol uzak maṭlab kıyın efsürde olmay alğa bar
Keçseṅ cāndan enim hergiz etmeliṅ inqılāb

Bilseṅiz dehr-içre dā'im bir büyük insānsız
Ni sebebdin gayretiṅiz birle teṅ bolsin türāb

Ḥıdmet eylenṅ bul cihānda siz faqat insān üçün
Tā-zamānlar ötse çin tārīḥler bersin cevāb

Ketdi(60)

v---/v---/v---/v---

Çekermiñ nāle vü feryād qolden encümen ketdi
Ḥazāniṅ tünd-bādide güzel bāğ u çemen ketdi

Zamān-aşūbi saldi başimizge qara künlerni
Bilimli kimseler el içre erbāb-ı suḥan ketdi

Küreş meydānide bez-dil kişi cānini kayğurgey
Savaşda bāk emes batur yalıᅇ u bā-kefen ketdi

Ümīd üzme köᅇgil yalğuz emessin bu telātumda
Gümān etme seni taşlab hemme ehl-i vaşan ketdi

İnancim şul meni her bīřede bir nev-kırān yatgen
Yaķın bil şarçıgay uğgende her zāğ u zeğān ketdi

Seyyid Sirācid'dīn Kāni'(61-62-63-64-65)

*İsti'dādli řā'ir Seyyid Sirācid'dīn Kāni' bilen Ğulam Saķī "Vekīlzāde"
münāzarasi:*

--v/v--v/v---/-
--v/v--v/v---/-
--v/v-v-/v---/-
--v/v--v/v--v/v-

Ėürmetli Vekilzāde bilim-dān ortaķ
Bolgey söziᅇiz birle çara köᅇül aķ
Her bir söziᅇiz köᅇülge ferħat bergey
Her kim ki tekellüm çağide salsa řulaķ

--v/v-v-/v---/-
--v/v--v/v---/-
--v/v-v-/v--v/v-
--v/v-v-/v---/-

Ermiş sizi bir taķallüřiᅇiz "Yurtdaş"
Söz kişveride bizlere sizdür siz baş
Bostān-ı edebde zīb ü ziynet yaratib
Biz birle bolıᅇ bu bāğ içide yoldaş

Vekilzāde:

--v/v--v/v---/-

--v/v-v-/v--v/v-

--v/v-v-/v---/-

--v/v--v/v---/-

“Kāni” öziñgiz bizge qadir-dān ortak
 Gül-zār-ı edebde söziñgiz yekke u tāk
 Ma’nā elige kelāmiñgiz rāhat cān
 Yalguz men emes barça uñgedür müştāk

-v--/-v--/-v-

Şi’iriñgiz dil ehligе rāh-ı berīn
 Söziñgiz her beytidir ayne’l-yakīn
 Çarçamay söz deñgiziden ötdiñgiz
 Merhabā sizge yene yüz āferīn

v---/v---/v--

Ġazel tarzide hūş tālī’ erürsiz
 Edeb-bāz erdi şāni’ erürsiz
 Eger “Yurtdaş” bize bolsa taħallūş
 Qanā’at bābide “Kāni” erürsiz

ıla körme(66)

--v/v--v/v--v/v--

Men rgileyin ehre nmyn ıla körme
 'ıŖk ehlini sen b-ser u smn ıla körme

Mnġ atla yamanlık kriban seġge sevindim
 Otladı knġil asru unġ an ıla körme
 Maĥmr kzġnġ srki albimni avuni
 Ernġnġ bile baġrimni tola an ıla körme

Kz yaŖı bile 'ıŖk yini munda tzetdim
 B-dd ttini bile vrn ıla körme

Knġilni fed ılsa vef ehligе 'ayb yok
 Zinhr vefsizlere urbn ıla körme

Knġilni tapar bolsaġ eger Ŗĥ per-veŖ
 Zinhr Veklni periŖn ıla körme

ıt'a(67)

--v/v-v/v--

Yüz ĥamd u sen büyük Ĥudge
 El böyle binni etdi i'mr

Raĥmet yaġini yaġar güher dik
 Her yirde ki birlik u kerem bar

Her kimge binge sa'y etgen
 D'im unġe bolġusi Ĥud yr

El birle "Ĥalfe Ŗems'd-dn Ĥan"
 İ'mrige erdiler sebeb-gr

İhlâş bilen ulus digeyler
Bul yirde bolibdi ni 'aceb kâr

Bul pāk bināni barça eller
Çılgısi körüb köngüldeñ ikrâr

Diğkat bilen körsenğiz bināni
Her yani erür füyüz-ı āsar

Āvāz-resā çıkar bu yirden
Her 'aşr u 'aşā vü şubh envār

*Miñg üç yüz yitmiş ve hem ikki
Tārīhini kılgısi el izhār*

Ƙuyaş Parçesi(68)

6+5

Örgiley boyiñden gül yüzli yārim
Sen erürsin meniñ sevgen nigārim
Sendin ayru yoğdır şabr u qarārim
Āhir mübtelā-yı hicrān eylediñ

Gözeller içinde bir sen āzāde
Teraħim eylegil mendik nā-şāde
Men ħastege zulmiñ etme ziyāde
Āhir mübtelā-yı hicrān eylediñ

Enğing çerāyige her gül oğşamas
Cihānda her güzel señge teñg emes
Nāmiñg tutabilmes her bir ħār u ħas
Āhir mübtelā-yı hicrān eylediñ

Hüsniñg erür köngül mülkiniñg bāgi
 Aşdi ħaddin seniñg zulmiñg sanaği
 Dünyā gözelleriñg sen gözelaği
 Āħir mübtelā-yı hicrān eylediñg

Kelmegey dünyāge sen dik bir dilber
 ‘İşvenğ āfet erür kipriğiñg ħançer
 Sen kuyaş parçası yoğsa māh-peyker
 Āħir mübtelā-yı hicrān eylediñg

Ne külfetler çekdim señge yetti deb
 Bu dünyā lezzetin taşleb ketti deb
 Mağşadiñg şul eken dil ağritti deb
 Āħir mübtelā-yı hicrān eylediñg

Menidik(69)

vv--/vv--/vv--/vv-

Tapilur mu señge bir ‘āşık-ı şeydā menidik
 Yüregi pāre vü hem bī-serv-i sevdā menidik

Edi Ferhād muħabbet kūyide ħāre-şiken
 ‘İşğ kūyide velī bolmadi rüsvā menidik
 Bāt yitgeydi vişālige tolinaylariñg
 Kişi bu yolda eger kılsa temennā menidik
 Yükün eyleb қаşıde uñge didim rāzimni
 Bar mukin señge kişi kılsa tevellā menidik

Yalbarib söyledi Yurtdaş hezār ħasret ile
 Қanı cān kılsa fedā barça yoliñge menidik

Güzel Türkmenistân(70)

-v--/-v--/-v--/-v-

Türkmenistân ey güzel yir seňge çeksiz ihtarâm
Afgânistândan ketirdim seňge yüz miňleb selâm

Cân berir fârm hevânġ esgende her bir kimsege
Çad çekib turgen binâlardur her bir hâş u ‘âm

Çızgınır rıdvân-ara tûbâ u serviňni körib
Bâgiň içre sūsniň şād-âb ösgendür müdâm

Birbiriden çoġ gözeldür şehr ü kışlaġiň seni
Tâ-kiyâmet uşbu körkemlik etib tursin devâm

Ĥan Ĥanân erdi Bâbür devride “Bayram‘Alî”
“Merviň” içre türbet-i “Sencer” ulusge kette nâm

“Çârçuy” şehride gezdim bilmedim yaz u kışın
“ ‘Aşkâbâdiň” mihri baldin bizge şîrîn şubĤ u şâm

“Kergey”den ötsek “Ĥallac” şehri ‘aceb zî-bâ erür
“Merv”den keçsek “Ticen” şehri erür pür-ihtişâm

Mevc urur köksiňde “Ĥmü” denġizi şâm u şabâ
Sende bar “MaĤdumĤuli”dik şâ‘ir-i ‘âlî maĤâm

Çara Künler(71)

v---/v---/v---/v---

Ne boldi Ĥan yutarsin milletim ni derd u ġam ötdi
Veyâ yalguz başiňden başkadan Ĥatik elem ötdi

Ne boldi Ĥaşmetiň ‘azmiň ne boldi ġayretiň fehmiň
Ne boldi ‘izzetiň Ĥadriň bugün ni bul raĤam ötdi

Niçük ğafletde qaldıñg fehm etalmay uşbu “sevdā”ni
Köriñg kimden size bul kün sitem üzre sitem ötdi

Bu gün ma’süm bala lebleride zerre külgü yoq
Analar başige muñluğ qara künleri nem ötdi

Degendim uşbu yurtda milletimni şād gezgey deb
Velī efsūs Bābür nesliden bu muhteşem ötdi

Ṭāli’ Yulduzi(72)

31 Şavur 1376 (Mayıs 1998) yıl şimāl vilāyetleri ṭālibler tamaniden basib alindi, üç kün ötmey ulus tamaniden qozğalan bolib ṭālibler şikestege düç kelib qatıq darbe yidi vü şimāl vilāyetleri qaytadan ulus qolige tüşdi, şu üçün qoyidegi şî’r İcād boldi:

v---/v---/v---/v---

Qıvan ey milletim bahtıñg açildi qaytadan bul kün
Hudā yār oldi yüz miñg şükr kim eylendi bu düzgün

Keçirdi halkimiz başdin niçük cevr ü cefālarni
Sitem haddin ötib kimqañça köñgüller edi pür-hün

Kişi kim haq dedi nā-haq şehādet cāmiden tatdi
Kişi kim haq tiledi boldi topraq içre ul medfün

Şadā bir çıqmadi elden ne ser ötdi ne sevdālar
Vağan gülzāride bülbül yutib ğam çekmes erdi ün

Çıkar munda ne bu yan kişverde ṭāli’ yulduzi çaqne
Bütün bayram olur siz ğam yimeñgler kelgüsi her kün

Uruşge şulh ğalibdir zamān yarguside dā'ım
 'Adālet her zamān zulm u sitemge bolğusi üstün

İnaqlık tarhini ger tüzseñgiz el-içre siz dā'ım
 Kaçan ülkem boyide per kaçar uçmağğa her kuzgun

Şuniñg dik tüzümni örneñiş lāzım bu meskende
 Cihān boyleb bu düzgün ülgü bolsın dā'ıma meymün

Tinimsiz iş bilen vīrāne ülke yaşnegey gülleb
 Bu toprağ dür olur her kimse bolğay şüpheñiz Kaarün

Vağan ābād halkım şād körsem özge mağşad yok
 "Vekīlī" bolsa meş'ün el bu erür memnün

Kembeğallik Hırkasi(73)

v---/v---/v---/v---

Cihān büstāni-içre kaç çekib turgen şanavbermin
 Muhabbet şāhiden her bir gözel zülfiğe çenbermin

Sözim hağ tüz erür şām u seher el-içre etgenim
 Kişi kim el için telpinse tinmey unğe yāvermin

Körinmes ana yurtdan közlerimge özge bir mesned
 Bu mīhin üzib köñgöl kayu yir özge istermin

Tilimde hağ sözi fikr u hayalim el bilen dā'ım
 Tenimde kembeğallik hırkasi bir pāre aħgermin

Vekīlī men tezāhūr pīşe birlen sāz u bergim yok
 Kōngil evrāki üzre el sözün bitmaqqa rehbermin
Şehīd-i Rāh-ı Hāq(74)

v---/v---/v---/v---

Qılıç pālvān cihāndan qahramānlarçe sefer etding
 ‘Adū tīgige köksingni vaţan deb sen siper etding

Savaş içre köreşding tik turib şāhib-qırānlar dik
 Vaţan tārīhide namingni öçmes müftehir etding

Ana toğmas sening dik cān köyer oğlanni dehr-içre
 Şehāmet körsetib özdin dedil ser-be-ser etding

Ulus qalbide meᅡgü yaşnegey baturlıq evşāfing
 Şecā’at gülşenin rezming suyiden barur etding

Vaţan nāmūsi deb etding fedā cāningni sengerde
 ‘Acāyib hātıraᅡ birle cihānni bā-ᅡhaber etding

Uruş meydānide yalguz qelib düşmānge baş egme
 Ki tā ölgünçe düşmān leşkerin zīr u zeber etding

Seᅡge ana vaţan faᅡr etse ārzir batur oğlim deb
 Niçün kim qahramānlar etgenim sen qaᅡçalar etding

Şehīd rāh-ı hāq derler seni dā’im vaţan ehli
 Tökib qanıᅡni erkinlik nihālin pür-semer etding

Ĝanīm utruside merdāne toᅡtab arslan yaᅡılgı
 Şehāmetde atıᅡni şöhre-i her baᅡr u ber etding

Du'ā eyleb Vekīlī istegey cāyīngni cennetde
 Ki her ne eyleding 'ümringde hayr her beşer etding

Nergis(75)

v---/v---/v---/v---

Cüdā kıldı felek sendin köngilde qaldı gam nergis
 Firākingden kıynav batlagide közlerde nem nergis

Sa'adetli eken yaningde bolgen künlerim bildim
 Bugün sensiz fiğān eyleb çekermin yüz elem nergis

Eger tursam yürsem sening yaningde turgendik
 Bakib her yaning bolib giryān seni men āhterim nergis

Mening cāndin 'azīzraq sevgilim yalguz özīngdürsin
 Köngilden şu üçün mihring bolalmas zerre kim nergis

Qayan barsam qayan gezsem hayālim seņge baqlıqdır
 Qaçan yādimge sen düşgende çeksiz yıqlaram nergis

Meni taşleb niçük ketdi deban könglingni sındırma
 Tenimde cān eger bolsa barırmin etme gam nergis

Zamān-āşūbi acratdi netey sendik 'azīzim
 Qıyın künlerge lāzım eylemek şabr u çidem nergis

Günāh bilmedim yā Rab ne ötdi haste dil mendin
 Kim etdi çarḥ-ı gerdün böyle meņge yüz sitem nergis

Vekīlī dik ögün köyide men kimden kerem ister
 Çıqargen men köngilden ārzūni bir qalın nergis

Sevgi Bulağı(76)

-v--/-v--/-v--/-v-

Çançe ortağım meniᅡ bardir biri ‘Abdü’l-āᅡad
Saᅡlasin türli beliyetden uni Tenᅡrim Şamed

Köz tutib turgen edim sizden bitik kelgey mu deb
Bizni yoᅡlab merᅡabā sa’y ettiᅡiz bī-ᅡad u ᅡaşr

Men oᅡıb çıᅡdim muᅡabbetden bola mektūbiᅡiz
Veh ‘aceb başıᅡiᅡ ayağı erdi bāl u şır u şehd

Mihriᅡiz deryāsi Ceyᅡūn dik talib taşᅡın edi
ᅡāme ᅡavvāşige herᅡiz bermegey kirgende ᅡad

Siz muᅡabbet maᅡhari vū kizb ü nirengden beri
Er yigitler içre yalguz öziᅡiz ferzāne merd

Könᅡliᅡiz büstāni dehr-āşūbiden bolsin āmān
Könᅡliᅡiz āyīnesige tüşmesin zerrāt gerd

Gerçi bir birden yiraᅡ könᅡlimiz ermiş yaᅡın
Bu yiraᅡlık bolmagey aᅡbāblikke zerre sed

Men ᅡarafda dostlerge ezᅡü niyet bildiriᅡ
ᅡāᅡge bolsin bir kişi onlerçe bolsa yā ki şad

Ser-ᅡūş u mestāne yürgen vaᅡtimiz devrān eken
Yoᅡ edi bizni müdām nā-kes bile dād u sited

Biz ᅡarafdan yoᅡlaᅡiz üstād Enverni körib
Yād etiᅡ çin dil bile Ege Metīn bā-ᅡired

Yollaŋgiz kızğın selāmimni Ğafūrige barib
Hemmenġizge pāk Teŋgrim ġaybdin ҡılsın meded

Şul zamān pervāyi yoķ her kimse bizge taksa
Līk fa'l u ҡavlimiz ҡılgey uning elbette

Meyli men zaħmet çekib rāhat yüzini körmegey
Men edā etdim el üçün etdim yene yurtım üçün

Her ne etdim el üçün etdim yene yurtım üçün
Bāk emes bir pāre merdüm menġe dese nīk u bed

Aytingiz her kimse igvā taşlagen bizler üçün
Uşbu künler hem öter deb eylenġiz siz ġuş-zed

Dostlar didārini etse Vekīlige naşīb
Dergehige eylerim ġamd ü senālar bī-'aded

Seħer Du'āsi(77)

v---/v---/v---/v---

Şeker-ħande etse yārim ġaste köŋlim ıztırāb eyler
Bütün cān u tenim hicrān otiden pīç u tāb eyler

Heme 'ālim bilalmas köŋlüm içre sırrım ey cānlar
Bu pinhān derd ü miħnet kün sayın ġālim ġarāb eyler

Lebining la'li maħzūn ҡalbime ot ҡoysa teŋg ermes
Köz üzre ҡatlime tā-ħayırsız yāyi şitāb eyler

Ot algey bu köŋgil bir ġam elgiden daġı bilmes
Velī Vāmıqligim körgeç kişi çeşmin pür-āb eyler

Cefā eyleb ʔarīk-i āşinālikden eger ötse
Yaķın bilgüm muħabbet ʔarzide terk-i şavāb eyler

Eger ‘uşşāķ-ara sevgimni bir yol āşikār etsem
Kelib mendin ular sevgey rumūzin iktisāb eyler

Nihān derdin Vekīlī dergehige taᅇg ʔađi aytar
Anıķdur kim seħer Tenᅇrim du‘āni müstecāb eyler

Beķa Suvi(78)

-v--/-v--/-v--/-v-

Telpinür ķalbim hemīşe bir gözel-sīmā üçün
Bu köᅇgül miᅇg ķatla şadaķa ķāmet zī-bā üçün

İstegim baħtim ümīdim ħāhim yalguz özi
Men tirikmin dehr-ara u közleri şehlā üçün

U şanem sezmes nigāhim dağı köᅇglüm ğamin
Bilse ger dīvānemin ul şūħ bī-pervā üçün

Tā ķaçan saķli nihān derdimni köᅇgil üyide
Şunçeler bilse bul men tilbe ul ra‘nā üçün

Ernidür menᅇge beķā suyi nigāhi cām-ı Cem
Cāᅇginem eᅇᅇiġa şadaķa örgiley ĩmā üçün

Men kebi ğam kūyide yatgen kişi yok el-ara
Kim köyer dehr-içre men dik ħaste vü tenhā üçün

Taᅇg emes köysem kül olsam aytmayın köᅇgil ğamin
Yolide Mecnūn kebi olsam ķanı Leylā üçün

Sançilib ğamdin köngilde dehr-ara yüz hār-ı ğam
Tang emes başım alib kitsem dürr-i yektā üçün

Şehlā Kōzleriᅡ(79)

-v--/-v--/-v--/-v-

El-ara maħmūrılıkden saldi ğavgā kōzleriᅡ
Erkim aldi veh niçük şūh firībā kōzleriᅡ

‘Acz eyle yatmağdin özge çāre yok kūyiᅡde kim
Çünki bolgenmin esīr ikki şehlā kōzleriᅡ

Mest edim erniᅡ hayālinde tūn āqşām bādesiz
Yādime tüşdi seniᅡ bir pāre zī-bā kōzleriᅡ

Bu țarab bezmide sākī sunmas rengīn kadeᅡ
Uşbu maᅡfilde ayağçi bolsa cānā kōzleriᅡ

Cān berūr țurfa dudagiᅡ sevgi ehligē ‘aceb
Cān alur müjgān-ara ger kılsa īmā kōzleriᅡ

Köp elem çekdim firākiᅡ deştide Mecnūn kebi
Kāşki bu ᅡāl zārim körse bī-nā kōzleriᅡ

Nā-tūvānlikde öküş efsürde oldi bu köngül
ᅡastelikde alğagey ger sunsa şahbā kōzleriᅡ

Dehr emgeki bile hergiz ayin etmes köngil
Ger vefā āyiᅡide körgüzse dānā kōzleriᅡ

Erkinlik(80)

v---/v---/v---/v---

Bugünni çin köngül birlen mübârek sizlere etsem
Ġanîmetdür vaţandaşlar bu erkinlik yene bu dem

Deyeller qahramânlik körsetib âhir bu mîhinni
Yavutdiler esâretdin ulusni uşbu me'menni

Etib köksini qalkın özgeler yayige qorqımasdin
Küreşdiler vaţan yolide tohtab solgın olmasdin

Şehîdler qani gül-leb yaşnetir dâ'im bu ülkemni
Tilevler sürgüni bozgey bütün dîvâr istemni

Bu erkinlik yolide qançalar cānin fedā etgen
Vaţan utruside talmay uning haqqin edā etgen

Kerekdür kim atalar dik vaţanni dil bilen esreb
Uşanda barçamizge hāşil olgey cevher-i maţlab

Vaţan cān ger erür ācūnda biz elbette devrimiz ten
Eger biz cān desek uşbu vaţan elbette ten dermin

Ana dik mihrیبān qoynide östirgen u ferzendir
Ata dik esreban mihrige cā etgen ciger-bendir

Yaman köz birle baqqan kimseler seŋge zebūn olsun
Kişi kim nitey eyik bolsa seŋge ser-nigūn olsun

Vaţanning cān fedā oğlanların kim desek arzir
Bu topraqda küreşgen bîdāvlar qahramānlardir

Hudā yā saqlagil türli belīyetden bu mīhinni
 Hudā yā tā-ebed gül-zār yaşnet uşbu gülşenni
 Vekīlī dā'imā eyleb du'ā Tenḡrige yalbargey
 Erür kāmīl işencim uşbu ülke ilgeri bargey

Fırūze(81)

-v--/-v--/-v--/-v-

Tenḡ emes bülbül nevāsi Fırūze āvāziḡge
 Barça erbāb-ı hüner kā'ıl semin i'cāziḡge
 Hem-nevā şan'at egesi söz bilen hem saziḡge
 Tenḡ emes özge gözeller 'işvesi bir nāziḡge
 'İşk ehli cān kılurlar şadağa serv-i nāziḡge

Her қоşық aytgende la'liḡde güher saçılır
 Her söziḡ zevķ ehliге бергеу neşat u hem sürür
 Şan'at ehli şan'atiḡ қadrini elbette bilir
 Қāmetiḡge bāḡ-ara asru şanavber rişk etür
 Senḡe һürmet senḡe 'izzet қılıḡusi барça зарӯr

Şüretiḡden cennet içre һürīler ermiş һacel
 Sīretiḡ üstün erür her bir gözelden yaḡşi bil
 Қāmetiḡge tilbe vü dīvānedir uşbu köḡgil
 Tavuşiḡ birlen suḡan erbābi dil-şād қıl
 Tatlı āvāziḡ bu aytgen sözlerimgedir delīl

Özbekistān-içre şan'at bābide yekdānesin
 H̄ārezm tarzide bir һüş küylegen дүрдānesin
 Sen һalāyық-içre zibālikde bir efsānesin
 Sen gözeller araside gül kebi cānānesin
 Şem' bolsa şan'at vü sen unḡe bir pervānesin

Körse zî-bâ şüretiᅇ her bir yürek dük dük urur
 Kimki şeydâdir қоşıқıᅇizge u sizni sever
 Siz terennüm eylegen peyti köᅇgüller açılır
 Āferīnler sizgedir der ehl-i cihān kılsa nazar
 Saқlasin sizni penāhide Hudā şām u seher

Ezgü Niyet(82)

-v--/v--/v--/v-

Tinledim hıdmet yolın rāhat serige ketmedim
 Başime tüşkende bed künler yamanlık etmedim

Bir süçük söz birle el қalbiᅇe cā almak üçün
 Bī-sebeb aççık kelāmiᅇ birle dil aᅇritmedim

Her kime açdim muᅇabbet қоynini çin dil bile
 Mihr bābin hīçge ᅇalkıᅇme men berkitmedim

ᅇürmet eyle ma'rifet erbābini köᅇgil bilen
 Қol қavuştirdim ularge ᅇalk-ara kim sitmedim

Gül kebi bāᅇ-içre açildim daᅇı ᅇursend olib
 'Ādetim şu boldi kim miᅇᅇley kişige çıtmadim

Kāş insānlar-ara asru 'aᅇūfet bolsa deb
 Līk şundey ezgü niyet menzilige yitmedim

Bilsenᅇiz maқşadᅇe yitdi ᅇāyesiz ehl-i ᅇaraż
 Men şadāқat eyleban dehr-içre herᅇiz bitmedim

Şi'r dūnyāside Tācīkdım Vekīlī dik raқam
 Nā-ᅇalef şāniᅇe ᅇattā bir çekāme bitmedim

Yenġi Bayram(83)

v---/v---/v---/v---

Mübârek sizlere bul yenġi 'ıyd u yenġi bayram hem
Boliġler barçaġiz köġil bilen birbirige siz hemdem

Neçe yıldır ulus türli 'uqûbetler çeker tinmey
Zamân âşûbiden artıqça mundan çekmesin el ġam

İnaġlık eligini siz birge uşleb ittifaġ eyleġ
Vaţan âbâd yaşner el uluslar barçası ġurrem

Açıġ ülfet ġucaġın terk etib buġz u 'adâvetni
Ebedge teger ve bu yurt-içre birlig yimesin berhem

Cihân ġalkı bilig nervâni birle kök sarı çıġdı
Bilim birlen cihânni eyleġiz teşġir sizler hem

Ėoyiġler ma'rifet binyâdini uşbu vaţan-içre
Niçün kim yetgesiz maġşadge eyleb ceħd siz kim kim

Ėoşilsin baġt üze baġt u sa'âdet el-ulus içre
Ėıvanç üstige ġuşlik uşbu yurtda kelġüsü peyhem

Süçük Söz(84)

v---/v---/v---/v---

Öziġni tutmagil maġrûr kim bolgey belâ peydâ
Özini bilmegenler başige hevâ peydâ

Muhabbet pīşe kııl 'ümriñg boyide barça ellerge
 Qüdüretten öner gene muhabbetden şafā peydā

Qıvantirseñg süçük til birle sen barça köñgillerini
 Yaqın bilgil ki eldin derdiñge bolğay devā peydā

Şerāfet mesnedide öltürib lāf-ı şeref urma
 Belī nekü suhandan bolğusi ezgü fezā peydā

Edebli kimseler h̄ār olmagey arı cihān-içre
 Güher her kaçça köp tursa tapar özge baħa peydā

Şefqatsiz kişiler el-ara bir zerre cā almas
 Muhabbetli kişiler tez kıılır dillerge cā peydā

Vefā taqılmasañg elden vefā hergiz t̄ama' kıılma
 Mataldür kim cefā kılsañg bolur senge cefā peydā

Yamanlıq elge eyleb yaşşilikni isteme hergiz
 Yamanlıqdan bilirsın kim tapılgey müdde'ā peydā

Erür ul yurt vīrān ey Vekīlī uşbu dehr-içre
 Uşal kün kim 'adāvet gene bolsa el-ara peydā

Cān Naqdi(85)

-v--/v--/v--/v-

'İşve birlen mehveşim çıkdı üyiden taşqarı
 Qayrilib bir baqmadi hattā u zālim men sari

Dil-rübālıq mülkide sulţān bī-hem-tā özi
 El-ara hıç kimse aşlā körmegen mundik perī

La'lidür meygün közi nergis yüzi ay parçası
Hem nezâket bâğide ermiş le'âfet mazhari

Mihridür albim erür peyvend nâmi dilge câ
Lazaçe yodur anârim ketse yanimden neri

Her adem basgende köksim-içre köngül telpinür
Öyle kim salgende maşer dehr-ara kebk-i deri

Bâ-vucüdige erür sengin dil u bîgâne-veş
Nad-i cân birlen visâlige erür men müşteri

âhirim körgeç kişi fehm eyleses derdim nidir
Derd u minet barini arı kütergey içkeri

Yo ese med u sitâyiş bolmagen bir kimse med
a kelâmiden bezelgendür Vekîli defteri

Ma'rifet Kânûni(86)

-v--/-v--/-v--/-v-

Ma'rifet kânûni bolmiş uşbu cây
Kim "Nevâyî" nâmige mevsûm erür

Altı yıl aldın bu kânûn-ı edeb
Ehl-i dâniş fikriden etdi zuhûr

Bu edeb kâşânesidir barçege
Tapgusi mundan suan ehli sürür

Her bilik remzini örgenmek kerek
Barçage 'ilm u edeb ermiş zârür

Ma'rifetsiz kimseler bolgey hakir

Ma'rifetli kimseler hurmet bolur

Bolmasa dāniş karāngu cihān

Her kōngilge ma'rifet bergüsi nūr

Saklasin Teᅅgrim belliyetden buni

Her yamān közden muni kılsin be-devr

Bilik Yağdusi(87)

-v--/-v--/-v--/-v-

Dostlar uşbu cihānda kim erür ehl-i edeb

Kingē dāniş deᅅgiziden kılsa dā'im ul taleb

'İlm u dāniş her kişige bī-bahā güher erür

'İlm u dāniş el-ulus başige tac-i ser erür

'İlm u dānişden erür yağdu kōngil kāşānesi

'İlm u dāniş erür yarkın küdüret ᅅānesi

Parlagey dāniş çerāgi 'ilm ehliden müdām

Yurt erür dā'im birlik erbābiden çoᅅ nīk-nām

Bul vaᅅan ösgey eger siz kār u miᅅnet kılsaᅅgiz

Alğa bargey bu vaᅅan ger sa'y u zaᅅmet kılsaᅅgiz

Dāniş ehlidir cihān eyvānide mānenddür

Dāniş ehliden cihān üzre vaᅅandır pür-gürür

'İlm u dānişden bu ülke dā'imā aydın

Ma'rifet nūri ile uşbu cihān yarkın erür

Güŝiŝ eyleᅇg izde almanᅇg ma'rifet kervāniden
 unki bargeysiz bu iş birle hedef imkāniden

Saylav(88)

Afgānistan birini atle parleman saylavi uun yazildi:

-v--/-v--/-v-

Fāryāb ey ser-zemīn-i bāstān
 Sen erürsin bizlere mānend cān

Andᅇoydan seᅇge keltürdim selām
 Ey adir-dān millet ve-illā maām

Zerre zerre topraᅇiᅇgdür tütüyā
 Nām-ı pākiᅇgdür hemiŝe dilge cā

Köklem ayide hevāᅇg maᅇbū' erür
 Tanᅇ aᅇiᅇg dillerge dā'im ᅇuŝdurur

Yaz faŝliᅇg özgee ferᅇaᅇlidir
 Uşbu eyyāmiᅇg besī ziynetlidir

Nara dik iŝ aᅇi dāmāniᅇg gözel
 Dehr-ara ŝöhretli tüz kāniᅇg gözel

Uşbu yurtda ahramānlardan niŝān
 Uşbu yurtda adir-dānlar bī-gümān

Uşbu yurtda ehl-i īmān yaşnegen
 Uŝbu yurtda ehl-i Tūrān yaŝnegen

Uşbu topraq ma'rifet kânûnidür
Uşbu yurtda el bilim merhûnidir

Uşbu topraq mesken-i âzâde-gân
Uşbu topraq mâ'men şâhib-i dilân

Uşbu topraq mesned-i erbâb câh
Uşbu topraq medfen âzâde h'âh

Uşbu topraqda zahir Fâryâb
Şi'riyet dünyâside çün âfitâb

Ehl-i 'irfândan biri Nâdim erür
Şi'r bâbide yaratgen kaçnedür

Halk için çekdi cefâlar ul Nevâ
El için eyleb küreş ul dâ'imâ

Şi'r dünyâside şeydâ kim bolur
Faqr eyle etgende bul Şeydâ erür

Fâryâb ehligе kimdendür ümîd
Köp ümîd eyleb bolibdür nâ-ümîd

Zâri' el bahti için kâr eylegen
Halk için dâ'im ul pey-gâr eylegen

Ma'rifet bâbide dâ'nâ Hayrîdür
Hâmesi ehl-i bilimge hemçü dür

Ülkemizde 'ilmî ehl-i suhan
Kim tapilgey kaçça istergen bilen

Ma'rifet erbābiden Ser-Hābīdūr
Dānil ehliden nişāne bul erür

Çekdi binā el-ara dil nevḥasin
Söz ile yaşnetdi köngil riştesin

Maḥvdür Maḥvī sözige ehl-i zār
Şi'r bābide edi ul yekke tāz

Yād etey Fevzīni alqışlar bilen
Yurt üçün özini qurbān eylegen

Cilve körgüzdi Nezīhi şî'r ile
Eyledi icād ul tedbîr ile

Qādirī erdi suḥanda bî-naẓîr
'Ālim u 'ābid yene merd ḥabîr

Ma'rifet ser-tāci Hāmid bî-direng
El üçün yazdi çekāme reng reng

Şî'riyet tarzide yektādür Lebîb
Hem qalem erbābidür u hem edib

Mevlevî Nuşret taşavvuf bābide
Ehl-i rāz erdi suḥan ebvābide

Uşbu devr-içre Metîn ḥāme-zen
Şî'r dünyāsıde bul merd-i suḥan

Ege icād eylegen eş'ār-i bāb
Nazm kânūnidedür çün āfitāb

Şi'r gülzārīde Enverdür büyük
Sözi dūr-rengīn u şi'ridür süçük

Şi'r ācūnīde ezgü söz ilen
Hem Mürūr etdi özini müberhen

Uşbu yurtda bul kebi insānlar
Tüzdiler tüzgey yene dīvāneler

Dostlar birbirni hürmet eyleŋiz
K̄ol berib birbirige şefkat eyleŋiz

Bilsenŋiz birbirige hem dem barçamız
Bilsenŋiz birbirige bāğ-hem barçamız

İttifāq eyleŋ bugün siz el üçün
İttiḥād eyleŋ hedef menzil üçün

Ayralıqdan ūlke ābād olmagey
Ayralıqdan ḥalk dilşād olmagey

İttiḥād eyleb bariŋ saylav taman
Ma'rifet ehlini saylaŋ bul zamān

Derdiŋizni yaḥşi insān bilgüsi
Yaḥşi insān birle imkān öngüsi

Pārlamānge saylaŋiz ehl-i ḥired
Pārlamānge saylaŋiz siz ehl-i derd

Ma'rifet birle vaṭan ösgey müdām
Ma'rifet ellerge bergey iḥtişām

Ma'rifet ehli erür mänenndür
Dāniş ehliden vaṭandür pür-ğurür

Bul suḥan kim sizge inşā eyledim
Dil sözi erdi ki fetvā eyledim

Ey Vekīlī kim suḥan küte kıł
İmdi bilgey el muni sen yaḥşi bil
‘Abeş(89)

-v--/-v--/-v--/-v-

Yaḥşılığ etsenğ cihān ehligе etgeniğ ‘abeş
Eyleseñg elge niçe ihsān bu ihsāniğ ‘abeş

Halk üçün ḥıdmet bī-sāṭin dehr bāzāride kim
Ger müheyyā eyleseñg bil serv-i sāmāniğ ‘abeş

Dā’imā ḥıdmet üçün himmet belini bağlasañg
Ni asıg uşbu cedelden böyle cevlāniğ ‘abeş

Şunçeler bildim vefā pādāşige algüñg cefā
Qalma ḥayret bendide ger bolsa armāniğ ‘abeş

Dehr-ara yalguz tezāhür pīşeler ḥürmet bolur
Qılmasañg indi tezāhür barça imkāniğ ‘abeş

Ey Vekīlī uşbu cāmenğni bugün bāzāri yoқ
Etmesenğ tavşif imdi şı’r u dīvāniğ ‘abeş

Çāgīr Bezmi(90)

v---/v---/v---/v---

Yüribmin ‘ıŝkıñg ötdi köyib āvāre āvāre
Körirmin mu seniñg ay-tün yüziñg dūbārā dūbārā

Ġamiñgden ƙan yutib yatgüm fenā deŝtide Mecnūn dik
Viŝaliñge yitdi deb bu köñgil şad pāre şad pāre

Töker ƙanimni kiprik oƣı birle ul perī-peyker
Yene ösrük közidür ƙatlime hūn-h̄āre hūn-h̄āre

Çāgīr bezmide yat birle ƙurib meclisni pinhānī
Meñge ƙalgende līkin ul erür mekkāre mekkāre

Egib baŝimni sordiñg señge mendik āŝinā ƙayda
Dedi uşbu kelāmiñg menğedür bī-kāre bī-kāre

Seni sevdim severmin tā ki cānim tende bar ey cān
Meniñg sev tā ki sevsem men seni hemvāre hemvāre

‘İlācim yoƣ körürge şu üçün zār u ħazīndürmin
Çıƣarmin bir küni yirtib yaƣam şad pāre şad pāre

Ƙadem ƙoy yollariñgni tā süpürsem kiprigim birle
Fedā uşbu ħāyātım señge ey meh-pāre meh-pāre

Dudağıñgden eger bir buse bersenğ yaŝirun menğe
Yaƣın bil bolmagey el-içre ul āŝkāre āŝkāre

ŝabā ƙızgın selāmim zār-ı ħālīm unğe yitgürgil
Degil miskīn Vekīlī sen üçün bī-çāre bī-çāre

Kāşkī(91)

-v--/-v--/-v--/-v-

Körmesem erdi seni ey serv-i ra'nā kāşkī

Bolmasam erdi seni 'ıŝķiñgde ŝeydā kāşkī

Bir köriŝde maḥv etdi ikki ŝehlā közleriñg

Bürqa' astiden menĝe kılmadıñg imā kāşkī

At küterdim tilbe deb tüŝdim ḥalāyık aĝzige

Başime tüŝmesdi dehr-içre bu sevdā kāşkī

Bilmes erdim sevgi derdi şunçeler kıtıĝlıĝın

Ķılmagen erdim muḥabbetni temennā kāşkī

Yüz belāge uçradim köñgilni señge tapŝirib

Bermeseñg erdi köñgilni señge aŝlā kāşkī

Salmagey erdiñg güzel sīmāñg ile dehr-içre ot

Ķılmagey erdiñg öziñgni 'ālem-ara kāşkī

Otli Āh(92)

v---/v---/v---/v---

Vefāsiz ketdi taşleb bu köñgilde bār-ı ĝam kıaldi

Belī hicrān 'azābiden menĝe derd u elem kıaldi

Yıtey deb vaŝlige ümmīd birle unçe ḥuŝ erdim

ŝudür bā'ış ki baĝrim içre dāĝ u közde nem kıaldi

Keçib 'ümrim köñgil derdini ŝerḥ etmekke intilmey

Bu yanĝlıĝ arzūlar kıalbim-içre yüz raķam kıaldi

Bu sevdādan felek köksimge miñg leb seng-i ĝam urdi

Bu kıayĝuli 'amelden menĝe cevr ü hem sitem kıaldi

Her aqşām otli āhimden zemīn u hem zamān köygey
Ne bilsin merdüm ğāfil ki mendin uşbu dem aldı

Vekīlīden cihānda özge devlet almadı līkin
Süçük söz ü güher lafz u me'ānī bīş u kem aldı

Tiĝ Āzār(93)

-v--/-v--/-v--/-v-

'Ümrimiz ötdi cihān-içre bütün armān ile
Tiriklik çarı ser-gerdān mūdām destān ile

Zindeĝi hūştur 'ümr ger kiçse ehl-i rāz ile
Vāy ger ötse hayātım bir tapar nādān ile

Ādem ādem arasinde tefāvüt köp erür
Farı bardur el-ara insānni her insān ile

Gerdiş-i eyyāmden seŋge cefālar kelse ger
Er yaşıa līkin cihānda gezmegil fermān ile

Dā'īmā fikr ü hayālīŋni zamānge mas ıl
Özger bolsa cihān özger senem devrān ile

Tiĝ āzāri biter tezlikde amma bitmegey
Til bilen bolgen cerāhatli köŋil dermān ile

Her kimse egme boyun dā'īm Vekīlī dik yaşıa
Çünkü yaşner dā'īmā bul defter ü dīvān ile

Nāfe Tarāveti(94)

v---/v---/v--

Bu şānli maḥfil vü bu ezgü devrān
Bu maḥfilge kelişgen ehl-i ʿirfān

Bu maḥfilge kelibsiz ḥūş kılibsiz
Köngilden uşbu meclisni sevibsiz

Bu maḥfil kim üçün icād bolgen
Suḥan erbābi nāmige koyilgen

Uluğ bu kimse şāhib-i fażilet
Edeb mülkide ḥūrşid be-ṭalʿat

Fażilet kökiniṅ māh-ı müniri
Edeb bāzāriniṅ rüşen zamiri

Büd-ı eşʿār u dāʿim durur rīz
ʿAsel-rīz u şekker-rīz u güher-rīz

Kelāmiş reh-rev sebük Nevāyi
Kitābeş pīr u silk Senāyi

Deri tilde yaratdi meşneviler
Uniṅ her beytidir mānend-i güher

Zi-lafz-eş mey terāved nāfe-i ḥūş
Büd-ı güftār u arıçe dilkeş

Büyük dīvān egesi bu vaṭanda
Raķibi az erür bezm-i suḥanda

aşıde mesnevı yaki muammes
Yaratdı kıt'a vü tırli museddes

Bu Tırkı tilde yazdı cāme bī-ad
Yaratdı uşbu tilde nāme bī-ad

Süçükdir merz-i hırşıdı ser-ā-pā
Yene ul taᅇg yeli maᅇbüb dil hā

Edeb bāᅇide bāᅇ-ı lāle-pūşı
Köᅇgil ferat alır ger tū-neyuşı

Metın ame-zen deb bu atlamış
alem birle köᅇgiller fetᅇ etmiş

Uzun yaş isterim Rabbim udādan
Ki dā'im saᅇlasin tırli belādan

Emān olsun olsun hemışe bul cihānda
Esen olsun hemışe bul cihānda

Besı küç isterim taᅇrırige men
Çünān udret tiley taᅇrırige men

Vekılı istegey muᅇge zaferler
Yaratsin bu kışı dā'im güherler

Ferhengimizden Nişāne(95)

Rahmetli üstād ‘Abdü’l-ḥamīd “Ege” için mersiye:

v---/v---/v---/v---

Aramizden yārānlar uşbu kün bir ḥāme-zen ketdi
Bilig ehli ḳalem erbābi ul şāḥib-i şūḥan ketdi

Ana til yaşneşide ḳançalar nazm eyledi icād
Süçük eş’ār u rengin cāme icād eylegen ketdi

Bilig yurtini ḥaḳani suḥan mülkini sultāni
Edeb meydāniniḡ ser-ḳafilı ul töhmetin ketdi

Edi ferhengimizden bir nişāne bāḡ-şeref Ege
Körinḡ kim bī-vefā dehr elgiden ul ehl-i fen ketdi

Yaratdı ana tilde türli mevzūn cāmeler bī-ḥad
Ulusge dā’ima bolgen ḡanīmet hem-vaṭan ketdi

Şirīn ebyāti rengin şı’ri köngillerni yaşnetgen
Ġazel erdi ḳaşīde yā rubā’ī küylegen ketdi

Ġazel ṭarzide şīve yazdı mevzūn küyledi Ege
Çemen-zār-ı suḥandan vāy kim ḥūş-i encümen ketdi

Bugün siz yoḳ çemen-zār-ı suḥan bī-bāḡbān ölgen
Bilim kånūnide mihr u ‘aṭūfet siz bilen ketdi

Kelürdi cāmenḡizden şubḥ-dem müşg ü (iparhidi)
Edeb gül-zāriden siz ketdinḡiz müşg-i Ḥoten ketdi

Vekīlī Cennetü'l-Firdevs ister cāyīngiz dā'im
Desiᅅg el hem du'āda ᅅasr-ı tā-dürr-i 'aden ketdi

Kelecek(96)

-v--/-v--/-v--/-v-

Ey köᅅgil yalğuz ᅅalibsin yığlagil öz ᅅālīᅅge
Yığlamas indi el-içre bir kişi aᅅvālīᅅge

ᅅañçeler çekdiᅅg cefā vü ᅅañçeler çekdiᅅg 'azāb
ᅅālī'iᅅ ᅅunday miydi köᅅglim taᅅdiᅅ-i fālīᅅge

Lāledik ᅅandur ciger baᅅriᅅg zamān āᅅübiden
ᅅan bolur baᅅri kişi kim baᅅsa eᅅkālīᅅge

Devr zulmiden bükildi serv yaᅅlıᅅ ᅅāmetiᅅg
Kim ᅅırrar bul kün seniᅅg sigen ᅅad çün dālīᅅge

Ay u yıl cāniᅅge cā ᅅıldiᅅg ulus derd u ᅅamin
İmdi kör baᅅmas kişi kün birle māᅅ u sāliᅅge

ᅅadriyet esbābini bāzāri ot aldiᅅg bugün
ᅅul üçün baᅅgey heme maᅅıᅅ eyle hem māliᅅge

Ün çekib feryād ᅅıl bozgil semā bünyādini
Tā ki öyrülsin felekniᅅg gerdişi emyālīᅅge

Āᅅ tüz ᅅayᅅu yarat sal bu cihān üyiᅅe ot
ᅅayret içre köyse tā el āteᅅin ef'ālīᅅge

Yaᅅşilik her kimge eyleb dehr-ara boldiᅅg zehīr
Oyla vü endiᅅe ᅅılgil böyle izmiᅅlālīᅅge

İştibâhlar eyledinġ ötgen ħayâtinġ boyide
İndi fikr eyle Vekîlî kelġü istiġbâlinġge

Gül Mevci(97)

-v--/-v--/-v--/-v-

Ey nesîm şubġ esgil nev-bahâr oldi yene
Deşt ü şahrâ vü çemenler lâle-zâr oldi yene
Bâġ-ara gül ħüydîden el mişkbâr oldi yene
Uşbu bayram feyziden dil bî-ġubâr oldi yene
‘Işġ ehligе bugün ħuş rûzigâr oldi yene

Kel muġannî uşbu bayramda sürûd-ı âġâz kıł
Ķuşçınâr u hem bayat âvâz ile i‘câz kıł
Sâġiyâ cân lebâlebden köġilni bâz kıł
Bezm-ara kelġil nigârâ ġâmetinġ ÷annâz kıł
Muṭribâ çalgıl ki luṭf-i gerdigâr oldi yene

Bâġ-ara çînî bezenmiş atlas u kîmġâbdan
Ak ipekden ni ‘aceb ten-puş kılmış nesteren
Her ṭaraf gül mevciden olmiş gözel bâġ u çemen
Köz üyige keltirib teşrîf cânâ kıł vaṭan
Veh niçük gül ħîdiden dil bî-ṭarâr oldi yene

Bul feraġ-efzâ fezâda bezm ṭurgil müstaṭil
Bu ṭarab baġşâ zamânda ħâṭrinġ dil-şâd kıł
Bu ṭarâfetli zamân şânige çözġil ana til
Bilmedim Firdevs-i berînden kelibdür mu yıl
Ey köġil ehli kelinġ ġan ber-kenâr oldi yene

Veh ni ħuş kim büstân bolmiş semenden mişġ biz
Ĥâbbezâ körkem fezâdur mişġ-rîz u mişġ-ġîz
Gül ‘arûsi ni ‘aceb ara tapib bolmiş ‘azîz

Sākīyā mey tut bugün undan etalmasıñ giriz
Sevgilim kelgil ki bizge bahtiyār oldi yene

Söz Dürri(98)

-v--/-v--/-v--/-v-

Ey köñgil sevdiñg uni tatinde cāniñg bariçe
‘Işq kânūnide berdiñg imtiḥāniñg bariçe

Nā-tüvān cismiñgge sançildi niçük ğam yantağı
İstiḳāmet eylediñg tāb u tüvāniñg bariçe

‘Ümr bāğın gülşeni soldı ḥazān tūfāniden
Ḳanča hem şarf etdiñg ‘ümr-i cāvīdāniñg bariçe

Dehr-āşūbi ile ḳalbim ğam hergiz etmegil
Devr-i sūr ḳalgen ḥāyatda ārmāniñg bariçe

Söz dürriiden suḥan bezmini rengīn eylegil
El üçün elgim yarat şūr-ı nihāniñg bariçe

Ey Vekīlī zulm bünyādini boz taḥrīr ile
Tā ki ögrilsin felek çarḫi gümāniñg bariçe

Rubā'ī(99-100)

--v/v--v/v---/-

--v/ v-v-/v--v/v-

--v/v--v/v---/-

Hürmetli Vekîlzâde ey 'ālî zât

Her bir söziñgiz erür menġe āb-ı hayāt

Bu yenġi maġām sizge ħutluġ bolsin

Tenġrim bersin işleriñgizge bereket

--v/v-v-/v---/-

Hürmetli inaġamız ħadirli yurtdaş

Sizsiz edeb ehli başige çū ħuyaş

Bu yenġi maġam ħutlamaġğa arzir

Gül ornige söz incüleriñġ etsem pāş

Özbekim(101)

-v--/-v--/-v--/-v-

Ey meniñġ nām u nişānim Özbekim cān Özbekim

Ey meniñġ tāk-i serim devletli sultān Özbekim

Ötmişini izledim kim bolsa ecdādiñġ deban

Türk erür nisbetde bī-şek Yāfeş oġlan Özbekim

Sevr dik āzādesin ħadiñġ bükilmes yav-ara

Mülkī Tūrān mīr-i meydān köksi ħalkān Özbekim

Düşmeniñġ titrer büyük Timur nāmiñġ eslesem

Ġam yime rūhiñġde müdgām Bābüri şān Özbekim

Ger desem Afrāsiyāb Turān melikiden ğaraş
Ana toĝmas sen kebi şīr-i neyistan Özbegim

Cedvelinĝ birle ‘aceb kök sırrige vākıf edinĝ
Uşbu tarhinĝge Ulug Beĝ barça hayrān Özbegim

Meşnevīde pençe kim berdi Nizāmī Hüsreve
Türk ‘azīz oĝli ‘Ālī Şīr bilimdān Özbegim

Bī-dilinĝ ma‘nā atasi deb laķab tapdi niçün
Kilki birle eyledi teşhīr keyhān Özbegim

Meşrebiniĝ Haķ yolide terk etdi hān u mānini
Firķatinĝ firķatde çekti ķança hirmān Özbegim

Hind topraĝide bizniĝ şānimiz Tāc Maķal
Ülkemizde merķad-ı Haydarni tüzgen Özbegim

De ķaçan yavge kıyāmet havfiden bergey nişān
Sekretib atinĝ kılıç oynatsa ķaķķan Özbegim

Bolmasanĝ turmuşda sen her nā-ħalef boy körsetür
Şüm kuşi çıķgey ķuyaş ger bolsa pinhān Özbegim

Sen köngil büstānide solmaydigen bir tāze gül
Sen muħabbet denĝizide birte mercān Özbegim

Ötdi tutķunlik zamāni hemtenĝni ķaķ tut
Satķın algen ķol emessin merd-i meydān Özbegim

Dil ķarār almas seni ötgen celālinĝ körsen
Meylī olsam dilde ķalmas erdi ārmāĝān Özbegim

Üstimizge yat ulus bî-fehm atim qoysalar
Bögürüm ermes mukin bizlerge çendān Özbekim

Şöhretiᅇ eligi qalem tā çekdi dil evrāqige
ᅇarf-i dil birlen bütün çolᅇandi dīvān Özbekim

Şafᅇada qādir emes yazmekke ᅇāmeᅇ kimligiᅇ
Līk berdi ‘azametiᅇ meᅇge bu imkān Özbekim

Müjᅇān ᅇadengi(102)

--v/--v/--v/--v-

Ni cilve qıldı nāz ile sevr-i gül endāmin köriᅇ
Bī-bāde maᅇmūr eylegeᅇ ul çeşm-i bādemin köriᅇ

Müjᅇān ᅇadengi öldirir mey-gün dudaᅇi tircüzir
‘Āşiqni eyleb derbeder bul derd ü elemin köriᅇ

Bir buse birlen şād eter köygen bu maᅇzūnni desem
Çoᅇ meᅇge düşünām eyledi siz uşbu ikrāmin köriᅇ

Özgeni özdin ᅇuş etib sungen ‘arāᅇin nūş etib
Bizni velī medᅇuş etib ferᅇadli eyyāmin köriᅇ

Körgüzse nā-gāᅇ şūretin birdem sevād-i zūlf ile
Cānimeᅇ u ikki belā şubᅇin köriᅇ şāmin köri

Yurtdaş kūyide bir gedā bī-raᅇn bakmeydur qaya
Terk-i muᅇabbet eylegen şūᅇ-ı dil ārāmin köriᅇ

La'l-i Suhandān(103)

-v--/-v--/-v--/-v-

Ġam bilen men bir taraf la'l-i suhandān bir taraf
Söz ile men bir taraf ul şād-ı handān bir taraf

Bu cunūn şahrāsīde Vāmıķ şifat olmay netey
Dāğ-ı hicrān bir taraf kākül perīşān bir taraf

Ul nezāket bāğīde ni cilve kōrküzdi 'aceb
Bir taraf men tilbe vü serv-i hırāmān bir taraf

Cennet-içre bul kebi tāze nihāli bütmege
Arzige y kaddige bolsa barça kurbān bir taraf

Āfetli İşve(104)

--v/-v--/--v/-v--

Gülgül bolib açilgen şul nev-bāhārdursiz
Bī-bāde ösrük eyleb gül-gün 'azārdursiz

Yüz āfitāb enver meh-pārelerge sürür
Ni tür 'acāyib dilber çoğ bī-karārdursiz

Yüz üzre tāb-ı sünbül ruhsāre hemçündür gül
Şad pāredür köngül bizden firārdursiz

Her laħza öldirirsiz her laħza köydirirsiz
Dīvānesiz kılarsiz mestāne yārdursiz

Ni zulm u ni 'adāvet sizdin ey serv-i kāmēt
Her 'işveṅgiz bir āfet köṅgöl medārdursiz

Geh qayarilib qaçarsiz geh oqıtilib baqarsiz
Köksimge ot yaqarsiz dīvāne-vārdursiz

Yurtdaş vişāl isteb kūyide zār turdi
Aydi şanem bu yolda siz kimge zārdursiz

Ġurbet Kūyi(105)

--v/-v-v/v--v/v--

Ĥālīmni sorab serv-қad u sim-tenim kel
Ra'nā gözelim nāz eyle nāzik-bedenim kel

Mestāne baқib barқani dīvāne қılıbsin
Şirīn-leb ü simīn-ber u şekker suhanim kel

Her rişte-i zülfiṅ meṅge zünnār ġam olgen
Bir Bār kelib ĥāl-i dilim sormagenim kel

Yādiṅde tün atḡunçe elem bārini çekdim
Çen u ġazel u tāl u ney u encümenim kel

Maḥmūr köziṅ āfet-i cān cānge belādir
Cān olsa fedā ikki köziṅge degenim kel

Dil berdi Vekālī seṅge yüz ġamge ulaştı
Ġurbetde eger sorgüçidürsin vaţanım kel

Sevgili Dildār(106)

--v/-v-v/v--v/-v-

Cennet perīsi bizni gözel yāre oḥşamas
Gerdūn füsürdesi menidik zāre oḥşamas

Kördim besī nigār-i dil efrūz u meh-cebīn
Ṭannāzligde sen kebi dildāre oḥşamas

Mecnūn edi şanem kūyide unça mużtarib
Dil ḥastelikde men kebi nā-çāre oḥşamas

Köpdür cihānda sevgili dilberni yaḥşisi
Līkin birisi şūḥ-ı dil āzāre oḥşamas

Bolsa bahār u gül bile ‘ümr ötse veh ni taḡ
Sensiz bahār nevde bir ḥāre oḥşamas

Köḡil tola elem bu cihān gīr u dāriden
Bī-derd kimse yanide güftāre oḥşamas

Tilek Vādīsi(107)

Firḳat ḡazilige muḥammes:

-v--/-v--/-v--/-v-

Ḳatlime erbaḳ yıraḡın şūḥ-ı zī-bā tartadür
Ḳaşlarige ösme arkamin ser-ā-pā tartadür
Zülfile dil yapraḡige ul çelipā tartadür
Ul ḳara közlerige serme bī-cā tartadür
Belki undin dehr eli artḳıça du‘ā tartadür

Ni bilür 'aşıklık esrârin âcûnda ni bilür
 Ni bilür 'aşık tilek vâdiside ni telpinür
 Ni bilür könglim uniňg küyide dâ'im intilür
 Ni bilür Yūsufge nâz u hüsni ile mağrürdür
 Ul kader kim 'ışk derdini Zelîhâ tartadür

Dehrniňg gavgâsi birle tilbe dik her çağmin
 Derd ü miñnet elgiden könglim gamidin dâğmin
 Esrûmin solgın velî el-araside sağmin
 Çarh-ı kec reftârniňg bir şivesidin dâğmin
 'Işni nâdân sürüb külfetni dâna tartadür

Deydiler(108)

-v--/-v--/-v--/-v-

Ülkeni vîrân etib rişk-i gülistân deydiler
 Öldirib barça ulusni bizge bühtân deydiler
 El ulusge zûlm etmeklikni ihsân deydiler
 Her bilik erbâbini bir pâre nâdân deydiler
 Siz köriňg kim özni bul kün ehl-i erkân deydiler

Sönmeŋeň boyiňg vağan-içre 'ilâci yoq turur
 Meylî câniňgde kiyim dâ'im eger âlûdedür
 Bâñiniňg bolsin qara zâhirde Allâhdin gepür
 Hükmi eter uşbu zamân bir qañça câhiller be-zür
 Faħr etib uşbu zamânni ezgü devrân deydiler

Körmedik hergiz vağan târihinde mundik tüzüm
 Halkimiz bahtige yavuz leşkeri kıldi hücüm
 Sürdiler hükmin ulusge vâ'cib bir tûde şüm
 Başimizge qaysi yirden keldi qatıq bu körüm
 Ehl-i dünyâ bu tüzümni zıdd-ı insân deydiler

Yurtda kībel oldi qānūn hem tayaq tapdı revāc
 Tapmagey cāniᅇ imān hīç vaqtde köydürseᅇ hurāc
 Pāre birlen her kıyın işlerge tapilgey ‘ilāc
 Bir bölek hākım bolib yıᅇdi ulusdan qaᅇça bāc
 Dürre leb ehl-i edeb yoldan adaşgen deydiler

Ülke tārāc oldi ferheng u ‘adālet zīr-pā
 Zūlm ile miᅇᅇler kişiler boldi vaᅇandan tā-cüdā
 Memleket boldi sitem birle bugün mātem-serā
 İmdi kim bolgey vaᅇanniᅇ derdige yā Rab devā
 Bu qara künden niçük eller yutar qaᅇan deydiler

Berkitildi ülke ferzendige mektebler yoli
 Ülke büstānide soldı barça istekler güli
 Nefes üçün kim qaᅇçalar kimlerni bul gündür qoli
 Bu hükümetni diyorlar berberiyet semboli
 Şul üçün derkār emes bizlerge ‘irfān deydiler

Niçeler içdi ecelnin şerbetiden kim haber
 Niçeler qaᅇan yutdı zālīm külfetiden kim haber
 Niçeler cān berdi kībel qarbetiden kim haber
 Niçeler çekken ‘azāb u miᅇnetiden kim haber
 ‘Ār eter mundan işitgeç nāmi insān deydiler

Körmedik hergiz bulardan biz ta‘aşşubdan bölek
 Bolmasa qudret eliden ‘ilm u dānişden derk
 Nā-halef bolgen ‘azīz u dāniş ehl-i bī-kerek
 Arzigey uşbu tüzün qānūn-i cengeldür desek
 Bu tüzümniᅇ barça eller soᅇᅇi vīrān deydiler

Nā-resālar elgiden anavaṭan boldi tebāh
 El çeker zecrin velī kimden ötibdür iştibāh
 Devlet erbābini tenkīd etsenġiz ermiş günāh
 Ülkede bolgen hıyānetlerge Tenġridür güvāh
 Tā-ebed uşbu sitem tillerde destān deydiler

Asyada güllegen hāk erdi yalġuz bu vaṭan
 Dāv yürek oġlan erdi mişāl kūh-ken
 Līk vīrān oldi bul kün barça men menlik bilen
 Güllemes āyā hazān urgen gözel bāġ u çemen
 Bu zamān āşūbiden el barça hayrān deydiler

Ülkemiz sermāyesi ni yirge tapdi intiķāl
 Ma'nevī baylik 'adūler birle boldi pāy-māl
 Hākim oldi elge bul kün nā-resā vü bed sigāl
 Arslan ornige ün tartar bu gün her bir şığāl
 Ğam yimenġ uşbu tüzümniġ 'ümri pā-yān deydiler

Ni mübārek kimselerni nā-revā oldiler
 Ni günāhsizlerni otge saliban köydürdiler
 İstem etmeklik tarīķin barçage bildirdiler
 Barçani qalbin qara qanlar bilen tondirdiler
 Devlet erbābi bularni bizge bühtān deydiler

Hırdür ehl-i vaṭan yoķ bul zamān işden derk
 Bolmasa mīhn üçün bir zerre gūşışden derk
 Bī-veh u bī-çārelerge yoķsa turmişden derk
 Kettelerden bolmasa milletge alķışdan derk
 Bul kaçan qalgey zamān qalbide pinhān deydiler

Bilsenġiz uşbu belā a' mālimizden bizgedür
 aytdi mu ibālimiz yā öldi mu pīşāne şūr
 Bilsenġiz men mençilikni āħiri şundik bolur
 Ey elim yalguz alibsin ısmetiġge rāzī bol
 udret ehliden bütün el baġri büryān deydiler

Ey meniġ bī-çāre ħalkım örtenib köp ġam yimenġ
 Başimizden bu ara künlerni ketmesdür dimenġ
 a üçün bir kün körir siz tūdeler ılgüçi ceng
 Yenġiler düşmān keç ölmey ortanġizden çün Fireng
 Her sitem aşrin yıkar el ılsa tuġyān deydiler

Tā açan ġafletdesin açgil köziġni ülkedāş
 Yurt üçün tinmey müdām ılgil atalar dik telāş
 Yurt ular āzād yüriş eylese her arı yaş
 Yenġiden bergey udā sizlerge bir ġayretli baş
 Ul zamān ülkemni rişk-i her ġülistān deydiler

Bilim(109)

-v--/-v--/-v--/-v-

Cehl kānūni hem çün şem' tābāndir bilim
 Dehrde anebb açılgen baġ u būsāndir bilim

'İlm u 'irfān cā-yi mektebdir hemīşe dostlarge
 Ünġge ārāmiş yine cismiġge çün cāndir bilim

Ger sa'ādet istesenġ sen dāniş ehli birle bul
 Hem sa'ādet sening derdiġge dermāndir bilim

Keçe vü kündüz bilim artide yürüsenġ şıdķ ile
Ezgü niyetge barişde yardım etgendir bilim

Aydın olgey uşbu ũlke ma'rifet nũri ile
Çün kıyaş köngil ũyin yarķın kılatgendir bilim

II.BÖLÜM:İNCELEME

1.ŞEKİL

1.1. Nazım Birimleri

1.1.1.Beyitlerden Oluşan Tek Kafiyeli Şiirler

Beyitlerden oluşan tek kafiyeli nazım şekilleri; gazeller, müstezatlar, kasideler, kıtalar ve nazımlar olarak sınıflandırılmaktadır. Vekilzade'nin şiirleri genel olarak gazel ve kaside nazım şekilleriyle oluşturulmuşlardır.

Şairin eserlerindeki şiirlerin geneli dikkate alındığında en çok beyitlerle oluşan tek kafiyeli nazım şekillerini kullanmıştır diyebiliriz. Klasik Çağatay şiirinin Çağdaş Afganistan Özbek şiirindeki en belirgin izlerini nazım şekilleri çerçevesinde görmekteyiz. Ne var ki Tanzimat dönemi Türk edebiyatında olduğu gibi eski nazım şekilleriyle yeni muhtevaların işlenmiş olduğu görülür. Dolayısıyla tür sınıflamasında klasik ölçünün gerektirdiği özellikleri tam anlamıyla ifade etmediği için yukarıda saydığımız başlıklar altında şiirler ayrıca tasnif edilmemiştir.

Hamd(1), 'Işk Sırri(2), Şi'riyet Gül-zāri(3), Vaṭange Hiṭāb(4), Ülken Müdebbir(7), Yurt Oğli(9), Ṭabi'at Naḫşi(10), Qalın Hāḫide(11), Qayguli Selām(12), Ana Vaṭan(13), Anacān(14), Āşinalıg Keremi(15), Kökke Tenḡ(16), Dīvārsiz Dünyā(18), Şekerin Ğabḡab(19), Qılma Köp(21), Nāzikgine(23), Gül Mevci(25), Yaḫşi Qal(26), Selām(28), Oḫşaydür(30), Andḫoyim(31), Zerli Qabā(33), Perişān Hāṭir(34), Yürek Qani(35), Hām-ı Ebrū(36), Ana Topraḡim(37), Kelām Çāşnisi(38), Perişān Könḡiller(39), Şemim Zülf(42), Qanlı Eşk(43), Vaṭan Qadri(45), Firāk Oti(46), Çeşme-i Elṭāf(48), Vaşl Temennāsi(50), Sellemnā(52), Ana Tilim(53), Zünnār Ğam(54), Başı Taşge Tenḡler(56), Qalem Tiḡi(59), Ketdi(60), Qıla körme(66), Qıt'a(67), Menidik(69), Güzel Türkmenistān(70), Qara Künler(71), Ṭāli' Yulduzi(72), Kembeḡallik Hırkasi(73) Şehid-i Rāh-ı Hāḫ(74), Nergis(75), Sevgi Bulaḡı(76), Şeher Du'āsi(77), Beqa Suvi(78), Şehlā Közleriḡ(79), Ezgü Niyet(82), Yenḡi Bayram(83), Süçük Söz(84), Cān Naḫdi(85), Ma'rifet Kānūni(86), 'Abeş(89), Çāḡir Bezmi(90), Kāşki(91), Otlı Āh(92), Tiḡ Āzār(93), Ferhengimizden Nişāne(95), Kelecek(96), Söz Dürri(98), Özbegim(101), Müjḡān Hādengi(102), La'l-i Suḫandān(103), Āfetli İşve(104), Ğurbet Kūyi(105), Sevgili Dildār(106), Bilim(109)

1.1.2. Beyitlerden Oluşan Ayrı Kafiyeli Şiirler

Mesnevi nazım şekliyle yazılan aşağıdaki şiirler diğer şiirlere göre beyit sayıları oldukça fazla olan şiirlerdir. Belli bir temada şairin fazla söz söylemesine imkan verdiği için bu şekli kullanım olduğunu söyleyebiliriz.

Köngil Nevâsi(41), Vaṭanni Esleb(58), Erkinlik(80), Bilik Yağdusi(87), Saylav(88), Nāfe Ṭarāveti(94)

1.1.3. Bendlerden Oluşan Şiirler

1.1.3.1. Tek Bendli Nazım Şekilleri

1.1.3.1.1. Rubâ'îler

Dört mısra içinde önemli bir fikri kısa ve özlü olarak söylemek rubailerin temel özelliklerindedir. Vekilzade rubaiyi hem bu hususiyeti açısından hem de edebi muhitindeki şairlerle şiirle mektuplaşma geleneğinin bir nişanesi olarak kullanmıştır.

Mevlânâ Muhammed İshâk “Enver” Andhoyî’ge Vekîlzâde’ning Cevâbiyesi: (5), Rubâ’î(24), Rubâ’î(29), Ḳurbân Hayîti(32), Ruba’î(44), Ruba’î(49), Rubâ’î(47), Ruba’î(51), Seyyid Sirâcid’din Ḳâni’(61-62-63-64-65), Rubâ’î(99-100)

1.1.3.2. Çok Bendli Nazım Şekilleri

1.3.2.1. Murabbalar

Murabbaların konuları öteki musammatlarda olduğu gibi çok değişik ve geniştir. Ancak şairin en az başvurduğu nazım şeklidir.

Yığlamaṅ Anacân(40), Ḳuyuş Parçesi(68)

1.3.2.2. Muhammesler

Muhammeslerde murabbalar gibi bizim edebiyatımızda çok kullanılan musammatlardandır. Hemen hemen her şairin bu nazım şeklini denediği görülmüştür. Muhammeslerin de konu genişliği murabbalarınki kadar açıktır. Çok az kullanmakla beraber Vekilzade’nin muhammesleri murabbalara göre daha fazla kullandığı görülür.

Fırḳat Tütüni(6), Otlı Söz(17), Ğam Defteri(22), Ḳalınçî Ḳızlar(55), Fîrûze(81), Gül Mevci(97), Tilek Vâdîsi(107), Deydiler(108)

1.3.2.3. Müseddesler

Özellikle tasavvufi fikir ve düşüncelerin işlediği bu nazım şekliyle de ok farklı konularda şiir yazılabilir. Murabba ve muhabbesten sonra Klasik Osmanlı şiirinde en

çok kullanılan musabatlardandır. Şairin Köngil Nevâsi isimi şiir kitabına Uluğ İnsân başlıklı müseddesle başlamsı dikkat çekicidir.

Gözel Yurt(8), Aydın Yulduz(20), Muhâcirmin(27), Uluğ İnsân(57)

2.VEZİN

2.1.Aruz Vezniyle Yazılmış Şiirler

2.1.1. Remel bahri kalıplarıyla yazılmış şiirler

Remel, Arapçada koşma, hızlı yürüme demektir. Türk şairlerce benimsenmiş ilk yüzyıllardan başlayarak bütün nazım şekillerinde en çok kullanılan bu bahrin kalıpları olmuştur. Şairimizin de fazlaca iltifat ettiği vezinler bu bahirde yer alır.

‘İşk Sırri, ‘İşk Sırri Şi’riyet Gülzâri Dîvârsiz Dünyâ Saylav Vaṭange Hiṭâb
Yurt Oğli Ana Vaṭan Anacân Aydın Yulduz Kılma Köp Nâzikgine Yaḥşi Kal
Selâm Andḥoyim Perîşân Hâṭir Ḥam-ebriṭ Vaṭan Kadri Çeşme-i Elṭâf Ana Tilim
Kalem Tiği Güzel Türkmenistân Sevgi Bulağı Beḫa Suvi Şehlâ Kôzleriṅ Ezgü Niyet
Cân Naḫdi Ma’rifet Kânûni Bilik Yağdusi ‘Abeş Kâşkî Tiğ Āzâr Söz Dürri
Özbekim La’l-i Suḫandân Bilim Firḫat Tütüni Qalınçı Kızlar Uluğ İnsân Gül
Mevci Tilek Vādîsi Deydiler Āşinalıḡ Keremi Menidik

2.1.2. Hecez bahri kalıplarıyla yazılmış şiirler

Hecez Arapçada güzel sesle ve bağırarak şarkı söylemek demektir. Bu bahirde yine Türk şiirinde önemli ölçüde benimsenmiş ve kullanılmıştır.

Ḥamd Ülken Müdebbir Ṭabi’ Naḫşi Kökke Teṅ Şekerin Ğabgab Gül Mevci
Oḫşaydür Yürek Qani Ana Toprağim Kelâm Çāšnîsi Perîşân Köṅgiller Qanlı Eşk
Sellemnâ Başı Taşge Teṅler Ketdi Qara Künler Ṭâli’ Yulduzi Kembeğallik Hırkasi
Şehîd-i Râh-ı Ḥaḫ Nergis Seḫer Du’âsi Erkinlik Yenği Bayram Süçük Söz Çāğir
Bezmi Otli Āh Ferhengimizden Nişâne Otli Söz Ğam Defteri Muhâcirmin Zerli
Qabâ Zünnâr Ğam hecez bahri Kıla körme Qıt’a Ğurbet Kûyi Vaṭanni Esleb Nâfe
Ṭarâveti Güzel Yurt

2.1.3.Ahreb kalıplarıyla yazılan Rubailer

Kitaplarda yer alan bütün rubailer ahreb kalıplarıyla yazılmıştır. Bütün nazım şekillerinde baştan sona aynı veznin kullanılması zorunlu olduğu halde rubailerde her mısra ayrı bir vezinle yazılabilir. Vekilzade rubailerini de genellikle ayrı vezinlerde yazmaktadır.

2.1.4.Müzari bahri kalıplarıyla yazılmış şiirler

Müzari sözlük anlamıyla benzeyen, ortak demektir. Remel ve hecez bahirlerine benzediği için bu ad verilmiştir. Şairin çok az kullandığı vezinlerdendir.

Kalın Hâkıde Firâk Oti Āfetli İşve Sevgili Dildār

2.1.5.Recez bahri kalıplarıyla yazılmış şiirler

Recez bahri Türk şiirinde çok fazla kullanılmayan bir vezin grubudur. Aynı ölçüde Vekilzade de sadece 2 şiirinde bu bahirdeki kalıplarla şiir yazmıştır.

Vaşl Temennâsi Müjgân Hadengi

2.1.6.Müctes bahri kalıplarıyla yazılmış şiirler

Şiirimizde çok az kullanılmakla beraber 17.yy.dan sonra tamamen terk edilen bu bahirdeki kalıplarla incelediğimiz eserlerde sadece bir şiirin yazılmış olması Türk şiir geleneği ile Vekilzadenin uyumunu görmek bakımından önemlidir.

Çaygüli Selâm

2.2.Hece Vezniyle Yazılmış Şiirler

6+5'lik hece ölçüsüyle eserlerde yazılmış yalnızca 2 şiir mevcuttur. Bu durum, Çağdaş Afganistan Özbek şiirinin Klasik Çağatay şiiri vadisinde geliştiğinin açık bir örneğidir.

Yığlamanġ AnacānKuyaş Parçesi

3.MUHTEVA

Şiirler temalarına göre tasnif edilip dört temel başlık altında gruplandırılmıştır.

3.1. Muhacirlik Şiirleri

Vekilzade'nin 109 şiiri içerisinde 27 tanesini gurbet ve vatan hasretiyle yoğurduğu görülmektedir. Bu bakımdan şiirlerinin ana kütesinin muhacirlik kavramı etrafında şekillendirmiştir. Göçün Türk destan edebiyatından günümüze temel bir başlık olarak ulaşması hem insani hem de milli bakımdan değerlendirilmelidir.

Göç, zaman, mekan ve kimlik üzerinde aynı anda ve aynı ölçüde etkili olabilecek derinlikli bir muhtevadır. Dolayısıyla Afganistanda yaşanan sosyal ve siyasal dalgalanmaların neticesinde göç şairimizi bütün cephesiyle etkilemiştir.

Fırkat Tütünü(6), Kayguli Selâm(12), Ana Vatan(13), Anacân(14), Āşinalıġ Keremi(15), Dīvārsiz Dünyā(18), Kılma Köp(21), Ğam Defteri(22), Yaşşi K̄al(26),Muhācirmin(27), Selām(28), Perīşān H̄ātir(34), Yürek K̄ani(35), Perīşān Kōngiller(39), Yıġlamaṅg Anacân(40), K̄anlı Eşk(43), Firāk Oti(46), Çeşme-i Eltāf(48), Vaşl Temennāsi(50), Zünnār Ğam(54), Vaṭanni Esleb(58), Kalem Tīġi(59), K̄ara Künler(71), Kembeğallik Hırkasi(73), Fīrūze(81), Gül Mevci(97), Ğurbet Kūyi(105)

3.2.Aşk ve Sevgi Şiirleri

Vekilzadenin aşkı klasik üslupta sevginin her boyutuyla işlediği görülmektedir. Gurbet şiirlerinden sonra 25 şiirle eserlerini oluştururken 2. ölçüde ağırlığı aşk ve sevgi şiirlerine verdiği tespit edilir.

‘Işk Sırri(2), Şekerīn Ğabgab(19), Nāzikgine(23), Oḡşaydür(30), Zerli K̄abā(33), H̄am-ı Ebrū(36), Şemīm Zülf(42), Uluġ İnsān(57), K̄ıla körme(66), K̄uyaş Parçesi(68), Menidik(69), Nergis(75), Sevgi Bulaġı(76), Beġa Suvi(78), Şehlā Kōzleriṅg(79), Cān Naġdi(85), Çāġīr Bezmi(90), Kāşkī(91), Otlı Āh(92), Söz Dürri(98), Müjġān H̄adengi(102), La’l-i Suḡandān(103), Āfetli İşve(104), Sevgili Dildār(106), Tilek Vādīsi(107)

3.3. Vatan ve Millet Şiirleri

Şairimiz söyleyişdeki kuvvetini en çok vatan ve millet şiirleri başlığı altında irdelediğimiz şiirleri için harcamıştır. Vatan kavramı adı altında bazen Andhoy bazen

de Afganistan kastedilmiştir. Savaşın getirdiği zorluklar ve kaos içerisinde kıvranan Afganistan şairin şikayet konusudur.

Vaṭange Hıṭāb(4), Gözel Yurt(8), Yurt Ođli(9), Kökke Tenġ(16), Otlı Söz(17), Aydın Yulduz(20), Gül Mevci(25), Andhoyim(31), Ana Topraġim(37), Köngil Nevāsi(41), Vaṭan Ƙadri(45), Sellemnā(52), Ana Tilim(53), Başı Taşge Tenġler(56), Ketdi(60), Ʀāli' Yulduzi(72), Şehīd-i Rāh-ı Haġ(74), Erkinlik(80), Ezgü Niyet(82), Ma'rifet Kānūni(86), Bilik Yaġdusi(87), Nāfe Ʀarāveti(94), Özbegim(101), Deydiler(108),

3.4. Diġer Şiirler

Şairimiz bir mescidin inşası, gezdiği bir ülke, çok sevdiği bir sanatçıya övgü ya da doğrudan dostlarının şahsını konu alan farklı farklı muhtvalarda şiirler yazabilmektedir. Bir bayram vakti, Özbek kızlarının dokuduğu halılar, Afganistan'da yaşanan seçimler, çeşitli tabiat tasvirleri ve şahsi mektuplar diġer iirle başlığı altında incelenen metinlerin temaları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ĥamd(1), Şi'riyet Gül-zāri(3), Mevlānā Muĥammed İşhaġ "Enver" Andhoyi'ge Vekīlzāde'niġ Cevābiyesi:(5), Ülken Müdebbir(7), Ʀabi'at Naġşi(10), Ƙalın Ĥaġide(11), Rubā'i(24), Rubā'i(29), Ƙurbān Hayīti(32), Kelām Çāšnisi(38), Ruba'i(44), Rubā'i(47), Ruba'i(49), Ruba'i(51), Ƙalınçı Ƙızlar(55), Seyyid Sirācid'din Ƙāni'(61-62-63-64-65), Ƙıt'a(67), Gözel Türkmenistān(70), Şeġer Du'āsi(77), Yengi Bayram(83), Süçük Söz(84), Saylav(88), 'Abeş(89), Tīġ Āzār(93), Ferhengimizden Nişāne(95), Kelecek(96), Rubā'i(99-100), Bilim(109)

4.DİL ve ÜSLÛP

4.1.KELİME HAZİNESİ

4.1.2.KELİME TÜRLERİ ve SIKLIKLARI

4.1.2.1. İSİMLER

Köngil Nevâsi:

Sıra	Kelime	Sıklık
11	cân	51
12	Andhoy	49
13	köngil	44
14	dil	43
15	el	43
17	cihân	41
19	vaţan	39
23	ana	35
24	ğam	35
25	Vekîlî	33
31	köngül	30

Yukarıdaki tabloya göre şairin Köngil Nevâsi isimli kitabındaki ilk on kelimenin sıklığına bakıldığında şu sonuçlara varabiliriz:

Kelimelerin %30'u Türkçe kökenli olarak tespit edilir. İsim sıklığı kategorisinde 3. sırada yer alan köngil kelimesi, imlası farklılaştırılmış olan köngül biçimiyle ele alındığında 81 sıklık frekansıyla ilk sırada yer alır. Bu bağlamda Köngil Nevâsi ismini taşıyan eser, başlık-içerik kapsamında tam bir uygunluk gösterir. Zira cân ve dil kelimelerinin köngil kelimesiyle birlikte değerlendirilmesi gerektiği düşünülürse, şairin bu 3 temel kelime etrafında şekillenen soyut isimlerle metnini kurduğu kolayca anlaşılabilir.

El, cihan, vatan gibi anlam bütünlüğü olan somut isimlerin çizdiği sınır çerçevesinde, 35 derecelik sıklık frekansıyla soyut mesajın ğam kelimesi merkezinde teşekkül ettiği görülecektir.

Ana kelimesi yazarın ferdi ve milli duygularının kesiştiği kritik bir noktada yer alır. Çünkü, yapılacak olan söz sanatlarında seçilen kelimelerin ana ve vatan kavramlarıyla ilişkilendirilebilme kaygısı, vekilzadenin dil tasarrufu noktasından hareketle üslubu belirleyecektir:

Faḥr etür ana vaṭan her bir delīl ferzendige
 Bir ana tökmes yaşin evlād-i bī-ğayret üçün
Ana Vaṭan(13)

Görüldüğü gibi şair, 1.mısrada vatan kelimesini teşhis sanatıyla kullanmıştır. 2.mısrada, ferzend kelimesinden de anlaşılan ana benzetmesini, sebep sonuç ilişkisi içerisinde sanatına gerçeklik kazandıracak ölçüde yinelemiştir.

Ezgü Niyet:

Sıra	Kelime	Sıklık
9	el	56
11	köngil	49
15	vaṭan	39
16	cān	38
21	ehil	30
23	dil	28
24	köz	28
25	cihān	28
27	ana	28
35	ğam	24
101	köngül	11

Ezgü Niyet isimli 2.kitaba baktığımızda sıklık sıralamasında ehil ve köz kelimelerinin diğer kitaptan farklı olarak ilk 10 içerisinde yer aldığı görülür.

49 frekansıyla sıklık derecesinde 2.sırada yer alan Andḥoy kelimesiyle şairimizin mahlası olan vekīlī kelimesinin yerine ehil ve köz kelimelerinin kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Köngil Nevāsi kitabının Pakistan'daki muhacirlik döneminde yazıldığı bilinmektedir. Gurbet hasretiyle Andḥoy tasviri 1.kitapta ön plana çıkarırken, Ezgü

Niyet'te Afganistan'a dönüşle birlikte şair muhitini 28 sıklık derecesinde ki kendi -köz- üyle tasvir etmektedir.

Vaţan kelimesinin her iki kitapta da 39 derecelik bir sıklıkla yer almış olması, şiirlerin ortak muhtevası ile ilgili genel bir fikir vermesi bakımından oldukça önemlidir.

Bu tespitler, yazarın dili ve üslûbu ile hayat hikâyesi arasında açık bir bağ bulunduğunu göstermektedir

Daha net bir karşılaştırma yapabilmek için aşağıda iki kitabın genel sıklık tablosu verilmiştir:

Ezgü Niyet + Köngil Nevâsi:

Sıra	Kelime	Sıklık
9	el	99
10	köngil	93
11	cân	89
16	vaţan	78
17	dil	71
20	cihân	69
25	ana	63
27	ğam	59
29	köz	57
30	Vekîlî	54
48	köngül	41

4.1.2.2.ZAMİRLER:

Köngil Nevâsi:

Sıra	Kelime	Sıklık
2	men	126
4	sen	90
10	siz	51
22	u	37
37	biz	28
46	ular	21

Ezgü Niyet:

Sıra	Kelime	Sıklık
5	men	96
6	sen	67
18	siz	34
28	u	27
43	biz	22
48	ular	20

Genel itibariyle tablolarda görüntülenen şahıs zamirleri karşılaştırıldığında Ezgü Niyet'te zamirlerin kullanım sıklıklarının Köngil Nevâsi'na göre önemli ölçüde bir düşüş gösterdiği tespit edilir. Bizce isimlerde görülen değişim sebepleri aynı ölçüde zamirleri de etkilemiştir. Vatan kelimesi sabitinde uzaktan merkeze hareket bu değişimin asıl sebebidir. Muhacirlik döneminde kişi zamirlerini kullanımı artmış vatana dönüş sonrası azalmıştır. Çünkü şiirlerine konu olan vatan teması şairin öz bilinci tarafından somut bir sosyal çevre imkânında algılanabilir hale gelmiştir.

4.1.2.3.SIFATLAR:

Köngil Nevâsi:

Sıra	Kelime	Sıklık
3	bir	90
5	her	75
6	bu	65
28	bul	30
60	qara	18
70	şul	15
73	'aziz	15
121	özel	10
127	yaşsi	10
131	miskîn	9
250	uluğ	5
253	kıyın	5
256	şu	5
293	ülken	4
333	büyük	4
353	ağ	3

Ezgü Niyet:

Sıra	Kelime	Sıklık
2	bir	82
3	bu	80
10	uşbu	50
20	bul	31
54	gözel	19
138	ezgü	8
165	uluğ	6
167	çara	6
179	yaşsi	6
183	süçük	6
184	şu	6
185	şul	6
250	büyük	5
363	kıyın	3
365	'ālī	3
367	'azīz	3

Köngil Nevāsi ve Ezgü Niyet sıfatlar bakımından ele alındığında, belirsizlik sıfatlarının yukarıdaki tablolarda da görüldü üzere ilk sıralarda yer aldığı tespit edilir. Ancak Köngil Nevāsi her belirsizlik sıfatıyla Ezgü Niyet'ten ayrılır. Diğer gramer kategorilerinde elde edilen verilerin sıfatlarda da paralellik arz ettiği görülür. Gurbette yazılan şiirler her belirsizlik sıfatıyla genel geçer hükümlerin ağırlığını hissettirir. Zira Ezgü Niyet' te işaret sıfatlarının frekanslarında görülen artış şiire konu olan sosyal çevrenin daha ayrıntılı anlatabilme imkânına erişilebilmiş olunmasından kaynaklanmaktadır.

Her iki kitapta da yer alan çara sıfatının Ezgü Niyet'te 167.sıradaki 6 derecelik frekansına karşılık Köngil Nevāsin'de 60.sıradaki 18 derecelik bir frekansta ölçümlenmesi hem kitapların isimlendirmesiyle hem de yukarıdaki tespitlerle birebir örtüşmektedir.

Sıfatlar her iki kitapta da 3 temel grupta toplanabilir:

- 1) İşaret sıfatları
- 2) Belirsizlik sıfatları
- 3) Niteleme sıfatları

Niteleme sıfatları açısından değerlendirildiğinde Ezgü Niyet'te yer alan güzel, ezgü, yağışi sıfatlarının kitabın genele seyri içerisindeki olumlu tavrına paralellik arz eder.

Büyük, 'ālī, 'azīz, uluğ, ülken gibi sıfatlar; her iki kitabında manevi derinliğini tavsif için kullanılmışlardır.

Batı Türkçesinde yaygın olan büyük ve güzel sıfatlarının buradaki kullanımları ayrıca dikkat çekicidir.

4.1.2.4.ZARFLAR:

Köngil Nevāsi:

Sıra	Kelime	Sıklık
42	bugün	26
78	dā'im	14
79	köp	14
137	hergiz	9
162	hiç	8
166	niçük	8
172	müdām	7
185	imdi	7
204	niçün	6
222	çoğ	6

Ezgü Niyet:

Sıra	Kelime	Sıklık
49	dā'im	19
88	bugün	12
90	yalğuz	12
107	kança	10
113	āhir	9
121	hergiz	9
157	eñg	7
172	müdām	6
176	şunçe	6
182	köp	6

İlk sıralarda zaman zarflarını kullanmakla beraber, köp yanında çoğ miktar zarfının kullanılması şairin diline ait belirgin bir farkı ortaya koymaktadır.

4.1.2.5.FİİLLER:

Köngil Nevâsi:

Sıra	Kelime	Sıklık
26	çek-	32
33	de-	29
44	kör-	24
49	ber-	20
66	öt-	16
68	yığla-	16
72	iste-	15
83	yād et-	13
84	kal-	13
98	sor-	11

Ezgü Niyet:

Sıra	Kelime	Sıklık
14	de-	41
26	kör-	28
30	bil-	26
37	öt-	23
40	ket-	23
44	kel-	22
48	çek-	20
115	sev-	9
127	tap-	8
129	köy-	8

Fiillerin şairimiz tarafından kullanımı bağlamında ilk dikkat çeken husus eş anlamlı fiillerin hem Doğu hem de Batı Türkçesindeki şekillerinin beraberce kullanımıyla ortaya çıkan çeşitliliğidir. Bu durum dil içi anlaşılabilirliği artırmanın yanında, Vekilzade'ye hareketli bir üslup kazandırması bakımından önemlidir.

İsim, sıfat, zarf ve zamirlerde tespit ettiğimiz; her iki kitabında yazılışında farklılaşan mekân ve zaman ikileminin fiillere de yansıdığını görmekteyiz.

De-, kör-, öt-, çek- fiilleri her iki kitapta ortakken farklılaşan fiillerin şairin yaşamına paralel olarak oluşturulan metinlerde de aynı ölçüde birbirine karşılık olacak şekilde biçimlendiği görülmektedir

Köngil Nevāsında yıglayan, isteyen, yād eden Vekilzade; Ezgü Niyetinde sev- fiiliyle hem değışen zaman ve mekâna hem de eserinin ismine müsemma bir eylem ortaya koymaktadır.

Köngil Nevāsında gurbette oluşunu 13 sıklık derecesindeki kal- fiilini ilk 10da kullanarak şair halini beyan etmek istemiştir. Ancak Ezgü Niyetde kel- ve kit- fiilleri değışen şartlara göre yazarın kazandığı hareket alanını anlatması bakımından önemlidir.

Şair Köngil Nevāsında sor- fiilinin 11 derecelik bir sıklıkla kullanılmaktayken Ezgü Niyetde 8 derecelik bir frekansta tap- fiiliyle cevap vermektedir.

4.1.2.6.EDATLAR:

Köngil Nevāsi:

Sıra	Kelime	Sıklık
16	birle	43
18	üçün	40
30	içre	30
36	ile	28
48	ara	20
58	yā	19
59	hem	18
63	kebi	17
76	bilen	14
93	yanğlıg	12

Ezgü Niyet:

Sıra	Kelime	Sıklık
13	üçün	42
17	içre	36
22	ara	29
29	hem	26
31	ile	25
39	birle	23
75	bilen	15
95	kebi	11
102	birlen	11
123	bile	8

Edatların kitaplara göre dağılımı yukarıdaki gibidir. Köngil Nevâsi'nda, kebi ve yanğlıg gibi benzetme ilgisi kuran, soyut alanlara ilişkin edatların kullanım sıklığına karşın; Ezgü Niyet'te ise ile, birle, bilen, birlen, bile şekilleriyle merkezdeki bir kelimenin bağlam içinde daha nitelikli anlaşılabilirliği sağlanmak istenmiştir.

Hayali kurulan mekândan uzak olma durumu benzetmeler çerçevesinde bir tasavvurla mümkünken, konu edindiğiniz mekân yaşamınızın bir parçası ise, birliktelik arz ettiği bütün unsurları ile daha geniş bir tasvire imkân vermektedir.

Burada da diğer başlıklar altında incelemelerimiz neticesinde ulaştığımız sonuçların doğrulandığını görmekteyiz. Çünkü Köngil Nevâsi gurbetin; Ezgü Niyet ise, şairin içindeki gurbetin şiiiridir.

4.2.DİL ve İMLA

Bu bölümde şairin eserlerinde kullandığı dil ve imla özelliklerini, göstermesi açısından dikkat çeken hususları ayrı maddeler halinde sıralayarak şu şekilde özetleyebiliriz:

1) Yönelme Hâli Eki:

Çağdaş Özbek Türkçesinde yönelme hâli ekinin +ğa/+kâ/+gâ şekilleriyle kullanıldığı bilinmektedir.

Çağatay Türkçesinde ünlülerden sonra +ğa/+ge; tonlu ünsüzlerden sonra genellikle +ğa/+ge, fakat b ve d'den sonra bazen de +ğa/+ke; tonsuz ünsüzlerden sonra +ğa/+ke, bazen de yine +ğa/+ge şekilleri, yönelme hali ekleri olarak kullanılmaktadır.

İyelik eklerinden sonra Çağatay şiirinde +ğa/+ge biçimlerinin yanında –a/-e şeklinde yönelme hali eklerinin kullanıldığını görmekteyiz.

Aşağıda verdiğimiz beyitlerde geçen şifâtîngē, dergehînggā, şifâtîngge, kılgene, bağrime kelimelerini yukarıdaki temel bilgiler ışığında değerlendirecek olursak yazarımızın çağdaş Özbek Türkçesi standart yazı dilinden çok klasik Çağatay Türkçesi hususiyetleri gösteren bir dil kullandığını söyleyebiliriz.

Özellikle bu kelimelerin geçtiği şiirlerin tamamının Pakistan'daki muhacirlik yıllarında yazılan Kōngil Nevāsi isimli kitapta yer alması tespitlerimiz açısından önemlidir. Çünkü uzun yıllar boyunca, Afganistan'da Türklere karşı uygulanan olumsuz politikalar neticesinde, Özbek Türklerinin ana dilleriyle eğitim yapmaları mümkün olamamıştır. Dolayısıyla elde bulunan klasik Çağatay Türkçesi metinlerinin okunarak şiir yazımında örnek kabul edilmesi burada dikkat çektiğimiz farklı şekillerin oluşmasına imkân hazırlamıştır.

Çağdaş Afganistan Türk şiirinin (Özbek-Türkmen) oluşmasında nazire geleneğinin çok önemli bir yeri vardır. Nevâyi, Babür gibi Çağatay şairlerinin şiirlerine nazire yazmak Afganistan Türk şairlerinin şiirlerinde görülen önemli bir ortaklıktır.

Bu bakımdan bize göre farklılık arz eden bu özellikler doğrudan bir dil tasarrufu değil şairin şiir anlayışın ortaya koyan bir üslup özelliğidir.

Hudāvendā şifātīnge tilimni eylegil gūyā
Uluğ zātīng için kılgil sözimni şafhada şivā 1/b

Sıgındim Rabbenā deb dergehiᅇᅇga sen kerem eyle
Kerekmes luᅇf u iᅇsāniᅇᅇden özge meᅇge bul dünyā 3/b

Fazīlet bābini açgil Vekīlī bendege yā Rab
Şifātīnge varaᅇda eylesin söz gevherin inᅇā' 7/b

(ᅇamd(1))

Baᅇib nīm-niᅇeh birlen bozib āvāre köᅇᅇilni
Meni kūyide zār eyleb sitem kılgene oᅇşaydür 2/b

Oᅇşaydür(30)

Leᅇker-i ᅇamdin girībānim erür ᅇad ᅇāk ᅇāk
Baᅇrime firᅇat tütüniden zarar yitse ni bāk
Tanᅇ emes ᅇurbet Vekīlīni bugün etse helāk
Köᅇᅇlümi hicrān oti eyler demā-dem zaᅇm-nāk
ᅇıl meded ey ᅇabr u ᅇāᅇat kim unᅇe merhem tütey 5/B

(Firᅇat Tütüni(6))

2) Ayrılma Hâli:

Ayrılma hâli eki, kelime gruplarında ve cümlede fiilin gösterdiği oluş ve kılışın kendisinden uzaklaştığını göstermek için kullanılan isim hâli ekidir. Çağdaş Özbek Türkçesinde ayrılma hali eki +dân'dır.

Çağatay Türkçesinde ise +dın/ +din, +tın/ +tin şekilleri ayrılma hâli eki olarak kullanılmaktadır.

Aşağıdaki mısralarda şair her iki şekli de aynı beyit içerisinde kullanmaktadır.

Ana toprağım için keçsek bu cāndin 'ayb emes
Yurt için tenden eger çekse bu cāndan örgiley 5/b

Yurt Oğli(9)

3) İsimlerde Bildirme:

Özbek Türkçesinde şimdiki zamanda isimlerden sonra teklik ve çokluk 3. şahıslarda tur- yardımcı fiilin ekleşmesinden oluşan tur-ur > +dir bildirme eki kullanılmaktadır.

Çağatay Türkçesinde +dur/ +tur şeklinde ekleşerek ya da henüz ek hâli almamış olan geniş zaman çekimiyle şiirde durur/ turur biçimleriyle kullanılır.

Bu zamanın olumsuz şeklinde Özbek Türkçesinde emäs kelimesi kullanılır. Metnimizde de sıklıkla olumsuz ifadeler için emäs kullanılmakta ancak bir yerde Batı Türkçesindeki karşılığı olan degilin de kullanıldığı görülmektedir:

Şabā kızgın selāmim zār-ı hālim unġe yitgürgil
Degil miskīn Vekīlī sen için bī-çäre bī-çäre 10/b

Çāğır Bezmi(90)

Aşağıdaki örneklerde bütün bu özellikleri taşıyan çoklu kullanımlar mevcuttur.

Cān berir fārm hevānġ esgende her bir kimsege
 ad ekib turgen binālardur her bir hāş u ‘ām 2/b

Güzel Türkmenistān(70)

Vaţannġ cān fedā oġlanların kim desek arzır
 Bu toprada küreşgen bīdāvlar ahramānlardır 10/b

Erkinlik(80)

Köklem ayide hevānġ maţbū‘ erür
 Tanġ aġġnġ dillerge dā‘im hūşdurur 4/b

Saylav(88)

Sönmesenġ boyġnġ vaţan-ire ‘ilāci yoturur
 Meylī cānġde kiyim dā‘im eger ālūdedür
 Bāţġnġ bolsın ara zāhirde Allāhdin gepür
 Hükme ter uşbu zamān bir ana cāhiller be-zür
 Faħr etib uşbu zamānni ezgü devrān deydiler 2/B

Deydiler(108)

4) Soru Eki:

Soru eki Özbek Türkçesinde ilgili olduġu kelimeye bitişik yazılarak +mi şeklinde tespit edilir.

aġatay Türkçesinde ise mu/mü şekliyle dudak uyumuna tabidir.

Körmedik rāhat yüzini tanıdık tā özni biz
 Halk-ara yalġuz yaratılgen mu biz zaħmet üçün 2/b

Ana Vaţan(13)

5) Görülen Geçmiş Zaman:

Görülen geçmiş zaman eki Özbek Türkçesinde –di şeklinde karşımıza çıkarken metnimizde olduġu gibi aġatay Türkçesinde de t’li şekilleri mevcuttur.

Maḳāmi kökke yetti şul tufeyli Türk elfāzin
Şu bā'ış Türk ehlin tārīhi tillerde destāndur 9/b

(Ülken Müdebbir(7))

Ne külfetler çekdim seṅge yetti deb
Bu dünyā lezzetin taşleb ketti deb
Maḳşading şul eken dil ağritti deb
Āhir mübtelā-yı hicrān eyleding 6/B

Ḳuyuş Parçesi(68)

6) Öğrenilen Geçmiş Zaman:

Özbek Türkçesinde öğrenilen geçmiş zaman 1. teklik şahıs çekiminde +mān eki kullanılmaktadır. Çağatay Türkçesinde de men şahıs zamiri 1.teklik şahıs çekiminde kullanılmakla beraber Çağatay şiirinde Eski Oğuz Türkçesi şekli olan +am/ +em şekilleri de kullanılmaktadır.

Bu sebeple aşağıda gördüğümüz biçimi bir Batı Türkçesi özelliği saymaktansa Çağatay şiir dili çerçevesinde değerlendirmeyi şairin üslubunu tespit açısından daha uygun buluyoruz.

Yatmışem Vekīlīdik özgeler diyārinde
Ḳayda bir köṅül ehli bilse dil merāmimni 7/b

Ḳayguli Selām(12)

7) Geniş Zaman:

Geniş zaman 1. teklik şahıs çekiminde de öğrenilen geçmiş zaman başlığı altında tespit ettiğimiz hususiyet görülmektedir. Yine bu durumda Çağataycadaki Eski Oğuz Türkçesi özelliği olarak görülür.

Ḳorḳaram nā-Ḳaḳ olurmin dārsiz 6/b

Dīvārsiz Dünyā(18)

Yoklaram muḥabbetdin barça ma'rifet ehlin
Yollaṅgiz barib mendin elge iḥtirāmimni 3/b

Ḳayguli Selām(12)

Ḳayan barsam Ḳayan gezsem ḥayālīm seṅge baḡlıḡdir
Ḳaçan yādimge sen düşgende çeksiz yıḡlaram nergis 5/b

Nergis(75)

8) Emir Kipi:

Özbek Türkçesinde emir kipi için her şahısta ayı bir ek kullanılmaktadır. Teklik 1.şahısta –(ä) y ekinin yanı sıra, arkaik olan –(ä) yin eki de kullanılmaktadır. İncelediğimiz metinde –(e) yim şekli görülmektedir.

Ġam yiyim gerdünni gır u dāriden
Çünkidür zāti her işge çāre-sāz 8/b

(Şi'riyet Gül-zāri(3))

9) Yeterlilik Çekimi:

Doğu Türkçesinde yeterlik çekiminin al- yardımcı fiiliyle yapıldığı malumdur. Ne var ki metnimizde, Çağatay şiirinde de gördüğümüz bir batı Türkçesi özelliği olarak tespit edilen bil- yardımcı fiilinin yeterlilik çekiminde kullanıldığı görülmektedir.

Eṅgiṅ çerāyige her gül oḡşamas
Cihānda her güzel seṅge teṅg emes
Nāmiṅ tutabilmes her bir ḥār u ḥas
Āḥir mübtelā-yı hicrān eylediṅg 3/B

Ḳuyaş Parçesi(68)

10) ḡ > ḥ

Aḥtar- ve çoḡ kelimeleri Azeri Türkçesinde görülen biçimleriyle şiirde yer almaktadır. Yukarıda tespit etmiş olduğumuz Özbek Türkçesinden farklılaşan morfolojik hususiyetlerin, Çağatay şiiri içerisinde değerlendirilip bir Batı Türkçesi

özelliği olarak Azeri Türkçesinden alıntılandığı Eckmann tarafından Çağatayca El Kitabında da vurgulanmaktadır. Aynı durumun kelime düzeyinde de tespit edilmiş olması şahsi bir dil kullanımından çok tarihi şartlar içerisinde Çağataycanın maruz kaldığı etkilerin yazarımız tarafından standart olarak ölçünlenip alındığını göstermektedir.

Bu bağlamda tespit elden bu özelliğin şairin dilinde bir Batı Türkçesi özelliği olarak değerlendirilmesi yanlış olacaktır.

Bu durum şairin Çağatay yazı diline olan paralellliğini üslubu açısından değerlendirmek noktasında daha doğru olacaktır.

Dostlar kimni özimge ahtarib hemdem tütey
 Barça yat oldi menġe bul kün kimi maħrem tütey
 Hoş erür tün keçeler men girye'-i pihim tütey
 Boldi evvel fursat ki terk-i şöbet 'alem tütey
 Qan tökib köz merdümidin şive'-i mâtem tütey 1/B

(Firqat Tütüni(6))

Suħan iħlimide ülken Nevāyī mīr u sultāndur
 Edeb gülzāri-içre ħāmesi çoħ şekker-efşāndur1/b

Ülken Müdebbir(7)

11) ol- / bol-

ol- / bol- yardımcı fiilleri metnimizde bir arada kullanılmaktadır. Ne var ki birçok yerde veznin bunu bir mecburiyet hâline getirmesi bir dil tasarrufundan çok sanat kaygısını ortaya koymasından önemlidir.

Herāt oldi bilig k n ni uşbu kimse devride
Yene Bel  ati  lkem t r hinde zerli   nv ndur 8/b

(Ülken Müdebbir(7))

12) köngül/ köngil

Şairimizin kelime frekansları değerlendirildiğinde kullandığı en sık kelimelerden birisi olan bu kelime farklılaşan imlalarıyla karşımıza çıkmaktadır. İlk bakışta standart bir yazı diline sahip olunamamasıyla açıklanmak istenilebilecek bu durum yukarıda gördüğümüz örneklerde de olduğu gibi şairin üslubuna dair işaretler taşıyan bir  eŐitlenmedir.

Y r bolgey mu köngül  z rsiz
G l kaçan bitgey çemende h rsiz 1/b

D v rsiz D ny (18)

Ti nglen iz köngil nev sin dostlar
 n  eker b - are  albimni  ader 1/b

Köngil Nev si(41)

5.EDEBİ SANATLAR

Edebi sanatlar başlığı altında klasik sanatların bütün metinde yer alan biçimlerini tasnif etmek yerine şairin üslubunu izah etmemize imkân tanıyan önemli parçalardan örnekler verilecektir.

Zihî hüşniñg bahâri vaşfige sayrağ bülbülmin
 Lebiñge özni ger teñg tutsa la'l etmem taḥammülmin
 Yüziñg vaşfini söz közgüside bergen tecemmülmin
 Ḥarâm et nâz ile ra'nâ büyiñge tilbe köñgilmin
 Kıyılgen kaşlariñg mihrâbige baş koygalı kılmin1/b

Otli Söz(17)

Kıyılgen kaşlariñg mihrâbige baş koygalı kılmin mısrasında kaşlar klasik ölçüde mihraba benzetilmiş şair istiare yoluyla şahsını kıldı gizlemiştir. Ancak şiirin, dışında barındırdığı kelimelerden oluşturduğu düşünülürse baş koymak fiilini mihrap çemberinden çıkardığımızda adanmak kavramıyla anladığımız zaman şaire ait olan şiiri görmekteyiz.

Mihrabın kökünde harp kelimesine saklaması ışığında şair kıl istiaresinde *boynum kıldan incedir* şeklinde haykırmaktadır. Ayrıca kaş ve kıyıl kelimelerini bu bağlamda vatan hudutları olarak düşünmek gerekmektedir.

Ḥağ üçün Mañşürdik ölsem qanı
 Qorqaram nâ-ḥağ olurmin dârsiz6/b

Divârsiz Dünyâ(18)

İlk bakışta yukarıdaki beyitte sıradan bir telmih varmış gibi görülmektedir. Fakat dâr kelimesinin vatan anlamını da içerdiği düşünülürse vatandan ayrı düşürülmesinden dolayı Vekilzade'nin ince sitemi anlaşılabilir.

Şunçeler kızgın analar mihri ferzendi için
 Şunçeler çoşkın ana kalbi ciger-bendi için
 Şunçeler taşkın analar fikri dil-bendi için
 Şunçeler tolkın analar aᅇgi gül-ᅇandi için
 Bu cihānda eᅇg muᅇabbetli kişiler kim bolur
 Der-ᅇaᅇkāt bu uluᅇ insān ermiş analar 2/B

Uluᅇ İnsān(57)

Yukarıdaki bentte kızgın, çoşkın, taşkın ve tolkın kelimeleriyle sadece şairin iç ahengi yakalama kaygısı güttüᅇü sanılabilir. Ancak bu kelimeler mihr, kalp, fikir ve gül-ᅇandi ile eşleştirilerek anlamaya çalışılırsa sevgi ateşiyile kızan kalpte çoşan, fikre taşıp gül yaprakları gibi dalga dalga akıp giden bir su akıntısı fak edilir.

Ferzend, ciger-bend, dil-bend, aᅇg gibi insanın hayati uzuvları ile şiiri geliştirdiᅇimizde ve şiirin annesi inçin yazıldığı bilgisini hatırladığımızda seven, kaygılanan, heyecanlanan bir anne tasviri ile baş başa kalırız. Kelimeler de şiirde dalga dalga simetrik bir planda yerleştirilmiş ve su gibi akıp gitmesi sağlanmıştır.

Burada ayrıca su gibi akıp giden bir ömür vurgulanmaktadır. Annesi yanaᅇında (aᅇg) gül açtırarak şair, hem mutluluᅇu hem de kırıksıklıklar çerçevesinde yaşlılığı sezdirmektedir.

Su hayat kaynaᅇıdır. Şair annesini hayatının sebebi olarak bu anlayışla algılamakta ve anlatmaktadır.

6.ADLANDIRMALAR

Köngil Nevāsi(41)

-v--/-v--/-v-

Tiŋleŋiz köŋil nevāsin dostlar
Ün çeker bî-çāre qalbimni qader

Müddetidür bu köŋil pejmurdedür
El ğamidin uş bu dil efsürdedür

Devr-i zulmiden köŋil feryād eter
Dūd-ı āhim dehrni berbād eter

Her demim āteşni her bir uçkuni
Ot alur dünyā ğamimden her küni

Şafhalar tolgey ğamim yazsam eger
Eylegey ehl-i cihānni çeşm-i ter

Şul sebep küte bol ğam-nāmin kılay
Barini elge uniŋ nisbet biley

Şunçe yıl ötdi ħalāyıq çekdi derd
Sīnelerden çıkmadi cız āh serd

Bu uruş ülkemni berbād eyledi
Barça millet bağrini qan eyledi

Oq atib birbirige boldi el 'adū
Aqdi qan deryā bolib aqmadi su

Kim ğanīm kim dostimizdür bilmedik
 H̄ayırli işni vaṭanda kılmadik

Bizge mantıķ oldi milṭıĝ dā'īma
 Özge eller boldi bizge kedḥüdā

H̄āne vīrān eyledi bizni uruṣ
 Dā'īma ḥalk-ıçre bolmadi turuṣ

Üyimizge özimiz taṣladik ot
 Bu yaman işler kaçan bolgey unut

Bu uruṣda kaççe öldi bī-sebeb
 Sanini bilmes kişi uni sanab

Bu uruṣda kaççe terk etdi vaṭan
 Ülke boldi elge bir beytü'l-ḥüzn

Kaççe erbāb-ı kalem nā-çār u zār
 Kıldi āvāre uniṅ bul rüzigār

Nerde kıldi ul kerekli kimseler
 Özgeler yurtidedürler derbeder

Kaçyadan kelmes yoķalgen ḥāneler
 İndi körmessiz uluĝ insānlar

Rīšemizge urdimiz biz tīşeni
 Hem kıovub mantıķ ile endīşeni

Özimizden ötdi aṣlā bu ğünāh
 Eyledik anavaṭanni biz tebāh

Tā kaçan bolgey vaşanda bul raşam
Tā kaçan çekgey ulus ğam üzre ğam

Ey vaşandaş aç köziŋgi ħābdin
Bilmegil yavni öziŋge sen qarın

Çutqarin uşbu vaşanni cengden
Kaçıŋgiz siz hıle vü nırengdin

Bu uruş milletni berbād eylegey
Bu uruşda el ğamni kim yige y

Bu uruşdan kim köribdür yahřiliĝ
Bu uruşdan sizge ni bolgey asıĝ

Ülkeŋgiz vırāne bolmasdin burun
Eyleŋgiz düşmeni her yerde zebün

Siz büyük insānlar evlādisiz
Araŋgizde bolmasin ařlā temız

Türk erürsiz yā ki Tācık yā Hazār
Türkmen ü Peştün erür birbirige yār

Ayrılıķni taşlagen yavlar erür
Yavge minminlik şi'āri ħuř turur

Birleřiŋgiz şolni muşkem uşlaban
İndi minminlikni izge taşlaban

Ceng birle bolmagey maşşad ħuřül
Her suşan bürhān ile bolgey şabül

Ülke boyide ‘adāvet bes kılıŋg
İmdi sizler yahşi işge intiliŋg

Sa’y birle ülke ma’mūr olgusi
Şulh bolsa halk mesrūr olgusi

Gūşış eyleŋg cān u dil birle müdām
Memleket ābād u şād olgey ‘avān

Cāne cān Afgānistānni iş bilen
Eyleŋgiz ārām siz gūşış bilen

Zerre zerre toprağımız dürdür
Cehd birle ülkemiz ma’mūr olur

Başka el dünyāni teşhīr eyledi
Nāmiŋgi dünyāda teşhīr eyledi

Tā-be-key oğlab heme ğafletdemiz
Nef üçün şām u seher zilletdemiz

Bul zamān ‘aşr-ı temeddün inkişāf
Bolmadi bizlerde cız lāf u güzāf

Siz koyiŋg imdi petāk u lāfni
Urmaŋgiz siz imdi lāf u kāfni

Atalar dik belni muhkem bağlaban
Ülkeni eylen bugün rişk-i cinān

Bizde bardur ma’den ü mağzen besī
Külmesin bizlerge hār ü hāsi

Sizde bardur himmet ü gayret yine
Sizde bardur şöhet ü şevket yine

Çahramān insānlar ferzendisiz
Siz şerefli kimseler dil-bendisiz

Siz atalar rūhını şād eylenġiz
Ülkenġizde şulh icād eylenġiz

İndi yol bermenġ adūge aldanib
İndi siz taşlaġ kadem cāyin bilib

Çekmesin kayġu ana mundan buyan
Bolmasin miskīn atalar baġri kan

Hīç ana oġlını daġın körmesin
Hīç ata ferzend derdin çekmesin

Bir sinġil aġa üçün yaş tökmesin
Bir eke ġam birle baġrin sökmesin

İlm ü fen birle vağan ābād olur
Kim hıyānet birle el berbād olur

İlm erür insānlarnıġ cevheri
Bā-hünerler barçanıġ tāt-i seri

Dāniş ehlidür şerāfet mażhari
Dāniş erbābi hıyanetden beri

Nūr dānişden erür yaġd u cihān
Maʿrifet birle cihān emn u āmān

Ma'rifet zulmetge üstündür müdām
Ma'rifetde ezgülikdür müstedām

Her bilim erbābi mānend-i güher
Her bilig ehli dıraht-i bā-şemer

Cehd etiᅇg dāniş bilen siz atlaniᅇg
Bolmagey nā-dān kişi dānāge tenᅇg

Ma'rifet birle bu topraᅇ dürr olur
İlm ü dānişden ulus meşhūr olur

Sen Vekīlī kel suᅇan-kūtāh kıl
Her ne yazsaᅇg elge bolsin bā-delīl

Kitaba ismini veren Köᅇgil Nevāsi şiiri bütünüyle ele alındığı vakit, vatan hasreti çeken ülkesinin birliği için çırpınan Vekilzade ile karşılaşırız. Köᅇgil Nevāsi isimli, şairin ilk kitabının kelime frekansları ele alındığında zikrettiğimiz tabloyu ifade eden anahtar kelimelerle karşılaşmıştık. Dolayısıyla şairin kimliğini ele verdiği ana metin olarak Köᅇgil Nevāsi'ni tanımlayabiliriz.

Ezgü Niyet(82)

-v--/-v--/-v--/-v-

Tinledim hıdmet yolın rāᅇat serige ketmedim
Başime tüşkende bed künler yamanlık etmedim

Bir süçük söz birle el ᅇalbigē cā almak üçün
Bī-sebeb aççık kelāmiᅇg birle dil aᅇritmedim

Her kime açdim muᅇabbet ᅇoynini çin dil bile
Mihr bābin hīçge ᅇalkimge men berkitmedim

Hürmet eyle ma'rifet erbābini kõngil bilen
 ol avuştirdim ularge halk-ara kim sitmedim

Gül kebi bāg-içre açıldım dağı hursend olib
 'Ādetim şu boldi kim mingley kişige çıtmadım

Kāř insānlar-ara asru 'aūfet bolsa deb
 Līk şundey ezgü niyet menzilige yitmedim

Bilsengiz maşadge yitdi gāyesiz ehl-i ğaraž
 Men řadāat eyleban dehr-içre hergiz bitmedim

ři'r dūnyāside Tācīkdım Vekīlīdik raam
 Nā-alef řāniĝe attā bir çekāme bitmedim

Ezgü Niyet başlıklı şiir ele alındığında yine yukarıdaki tespitlerimizin paralelilinde bir sonula karşılaşmaktayız. şair muhacirlik dōneminden sonra yazdığı 2.kitapta, kitaba adını veren Ezgü Niyet şiirinde özetleyip değerlendirmektedir.

Sonu olarak görölmektedir ki şair kitaplarının isimlerini eserlerin genel çerçevesini çizen şiirlerinden hareketle oluşturmuştur. Bu metinlerle söz konusu başlıklar arasında ayrıca bir değerlendirme yapıldığında adlandırmaların şiirler ierisinde aynen kullanıldığı görölmektedir.

Anlaşılcağı üzere şair şiirini belirli bir insicam ierisinde adeta ters bir piramit gibi kugulamıştır.

SONUÇ

Gulam Sahi Vekilzade Andhoyi'nin eserleri dil ve üslup açısından incelenmiştir. Kullanılan nazım şekilleri açısından şiirler ele alındığında, beyitlerden oluşan ayrı kafiyeli biçimlerin bendlerden oluşan şiirlere göre yoğunluk arz ettiği görülmektedir. Şair genel olarak bütün şiirlerinde Klasik Çağatay şiirinin ihtiva ettiği nazım şekillerini kullanmıştır. Sadece iki şiirinde hece ölçüsü kullanılmış sıklıkla aruz vezni tercih edilmiştir. Aruz bahirleri içerisinde Türk şiirinde büyük ölçüde yer verilen kalıpları seçmesi şairin gelenekle olan bağlarını sürdürmesi açısından önemli bir tespittir.

Vekilzade'nin şiirleri temelde üç ana muhteva etrafında teşekkül etmektedir: Muhacirlik, Aşk ve Sevgi, Vatan ve Millet. Temaların şiirlere göre sayısal dağılımı göz önünde bulundurulduğunda yirmi yedi şiirle muhacerat, yirmi beş şiir ile aşk ve sevgi, yirmi dört şiiri ile ise vatan ve millet konularında yazdığı görülür. Dolayısıyla şair muhacir, seven ve vatan hasreti çeken milliyetperver bir sanat kimliğine sahiptir diyebiliriz.

Şairin kelime hazinesi tespit edilirken diğer dil ve üslup tezlerinde kullanılan tüm den gelim metodu yerine tüme varım metodu kullanılmıştır. Şairin her iki kitabı ayrı ayrı ele alınarak dil kullanımı arasında zamana ve mekâna bağlı olarak oluşan kategoriler tespit edilerek üslubunu oluşturan basamaklar belirlenmeye çalışılmıştır. Üniversite eğitimini Fars dili üzerine tamamlamış olan şair özellikle Farsça ve Arapça alıntı kelimelere şiirlerinde büyük ölçüde yer vermiştir. Vekilzade'nin kelime seçimi ayrı ayrı tablolarda gösterdiğimiz üzere bütün gramer kategorilerinde zaman ve mekân ölçüğünde paralellik arz ederek üslubunun en belirgin özelliği olarak tespit edilir.

Şiirler dil özelliği açısından ele alındığında, Klasik Çağatay Türkçesi hususiyetlerinin düzensizlikleriyle beraber metne aktarılmış olması, bizce bir kusur değil; şairin üslubunun izlerini taşıyan sanatlı söyleme kaygısıdır.

Adlandırma başlığı altında bugüne kadar yapılan dil ve üslup çalışmalarında ele alınmamış bir konu değerlendirilmiştir. Şairin eserlerine verdiği isimlerin aynı başlıkla işlenen şiirler ölçeğinde dili ve üslubuna dair ne gibi işaretler taşıdığı araştırılmıştır.

Netice itibariyle şair kitaplarının isimlerini eserlerin genel çerçevesini çizen şiirlerinden hareketle oluşturmuştur. Bu metinlerle söz konusu başlıklar arasında ayrıca bir değerlendirme yapıldığında adlandırmaların şiirler içerisinde aynen kullanıldığı görülmektedir.

Anlaşılacağı üzere şair şiirini belirli bir insicam içerisinde adeta ters bir piramit gibi kugulamıştır.

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan, Şiir Dili ve Türk Şiir Dili (Dilbilim Açısından Bakış), Ankara, 1993.
- AKTAŐ, Şerif, Edebiyatta slp ve Problemleri, Ankara, Akçağ, 1998.
- AKTAŐ, Şerif, Şiir Tahlili Teori-Uygulama, Ankara, Akçağ, 2009.
- ALBAYRAK, Recep, Afganistan Türkleri, Ankara, Berikan, 2004.
- ALTAY, Nurullah, zbek Tili Szliği, Malezya, 2007.
- ANDHOYİ, G., S.,V., Yurtdaş, Knđil Nevāsi, PeŐaver, 2002.
- ANDHOYİ, G., S.,V., Yurtdaş, Ezgü Niyet, Kabil, Afgan Mesleki Basmahanesi, 2009.
- AYDA, Ādile, Bir Demet Edebiyat, İstanbul, Türkiye İŞ Bankası Kültür Yayınları, 1998.
- AYTAŐ, Gıyasettin, ađdaŐ GeliŐmeler IŞığında Şiir Tahlilleri, Ankara, Akçağ, 2008.
- BALCI, Mustafa, Osman Türkay'ın Şiirlerinde Dil ve slp, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004.
- BARLAS Kıyameddin, Afganistan Türk Şiiri, (Türk Şiiri zel Sayısı V.), Ankara, T.D.K., 1996.
- BİRAY, Nergis, Afganistan Kazakları Ağzı, Ankra, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1995.
- COŐKUN, Volkan, zbek Türkçesi Grameri, Ankara, TDK, 2000.
- ENGEL- Kasapoğlu, Hülya, Abdurrahim tkr'n Şiirleri I-II İnceleme-Metin- Aktarma), İstanbul, MEB Yay., 2000.
- ÇETİN, Nurullah, Şiir zmleme Yöntemi, Ankara, nc Basımevi, 2006.
- ÇETİŐLİ, İsmail, Metin Tahlillerine Giriş/1 Şiir, Ankara, Akçağ, 2006.
- ÇETİŐLİ, İsmail, Batı Edebiyatında Edebi Akımlar, Ankara, Akçağ, 2009.
- ÇOBAN, Ahmet, Edebiyatta slp zerine, Ankara, Akçağ, 2004.
- DEVELLİOğLU, Ferit: Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lgat, 5. Baskı, Aydın Kitabevi, Ankara 1982.
- DİLİN, Cem, rneklerle Türk Şiir Bilgisi, Ankara, TDK, 1983.

- ECKMANN, Janos, Çağatayca El Kitabı,(çev. Günay KARAAĞAÇ), Ankara, Akçağ, 2003.
- ERASLAN, Kemal, Mevlâna Sekkâkî Divanı, Ankara, TDK, 1999.
- ERCİLASUN, Ahmet, Bican ve başk. (Haz.), Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I- II, Ankara, TDK, 1991.
- ERÖZ, Mehmet, Milli Kültürümüz ve Meselelerimiz, Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1996.
- GÖKDAĞ, B., Atız, Afganistan’da Türklük ve Hazaralar, TÜDEV.
- GÜLTEKİN, Mevlüt-YOLDAŞ, Asif, Afganistan Özbekçesi- Türkçe Sözlük, Ankara, Nobel, 2002.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin, Türk Dilinde Edatlar, İstanbul, M.E. B. yay., 1992.
- HAYRİ, Aysultan, Afganistan’da Türkçe Eğitimin Tarihi, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- İPEKTEN, Haluk, Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, İstanbul, Dergâh, 2004.
- JARRING, Gunnar, Bugünkü Afganistandaki Türk Cemaetleri Hakkında, İstanbul, Ahmet İhsan Matbaası, 1943.
- KALAFAT, Yaşar, Güney Türkistan’dan Türkiye’ye Meseleler ve Türk Kimliği, İstanbul, T.D.A.V., 1995.
- KAPLAN, Mehmet, Şiir Tahlilleri I Tanzimattan Cumhuriyet’e, Dergâh Yay., 2005.
- KARA, Mehmet, Ata Atacanov’un Şiirleri I (Giriş- Metin- Aktarma); II (İnceleme- Gramer Dizini), Ankara, TDK, 1997.
- KARASOY, Yakup, Şiban Han Dîvânı, Ankara, TDK, 1998.
- KAZIMOĞLU, Sabir, Türk Toplulukları EdebiyatlarıI-II. Ankara, Ecdâd, 1997.
- KINACI, Cemile, Kazak Şairi Saken Seyfullin’in Kökşe Taw Poeması- Aktarma, Dil ve Üslûp Bakımından İnceleme- , Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- KOÇ, Hasan, Osmanlının Son Döneminde Kamuoyunun Afganistan Hakkındaki Bilgi Kaynaklarının Tahlili, Ankara Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2007.

- KÜLEKÇİ, Numan, Açıklamalar ve Örneklerle Edebî Sanatlar, Ankara, Akçağ, 2005.
- MERÇİL, Erdoğan, Afganistan Türkleri, Ankara, T.K.A.E., 1976.
- OKAY, M. Orhan, Poetika Dersleri, Ankara, Hece, 2004.
- ÖZBAY, Hüseyin, Çolpan'ın Şiirleri (Metin- Aktarma- İnceleme), Ankara, TKAE, 1994.
- ÖZBAY, Hüseyin, Özbek Şivesi Kunduz Ağzı, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, 1985.
- Özbek Tilining İzahli Lugati, Cilt 1-2, Moskova, 1981.
- ÖZKAN, Fatma, Abdullah Tukay'ın Şiirleri (İnceleme- Metin- Aktarma), Ankara, TKAE, 1994.
- ÖZKAN, Nevzat, Türk Dilinin Yurtları, Ankara. Akçağ.
- ÖZTÜRK, Rıdvan, Uygur ve Özbek Türkçelerinde Fiil, TDK, Ankara 1997.
- ÖZTÜRK, Rıdvan, Özbek Türkçesi El Kitabı, Konya, Çizgi Kitabevi, 2005.
- ÖZÜNLÜ, Ünsal, Edebiyatta Dil Kullanımları, İstanbul, Multilingual Yabancı Dil Yay., 2001.
- PARLATIR, İsmail, Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Ankara, Yargı, 2009.
- PEKACAR, Çetin, Pamir (Afganistan) Kırgız Türkleri Ağzı, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1995.
- SARAY, Mehmet, Afganistan ve Türkler, İstanbul, Kitabevi, 1997.
- SUBUTAY, Bülent, Afganistan Türkleri, Ankara, Töre, 1971.
- TEKİN, Talat, Türk Dil ve Dialektlerinin Yeni Bir Tasnifi, Ankara, Erdem, 1989.
- TOKLU, Osman, Dilbilime Giriş, Ankara, Akçağ, 2007.
- UÇKUN, Ergeş, Elli Bin Yaşındaki Turan Afganistan Olur mu?, Ankara, Yeni Türkiye, 1997.
- WELLEK, R., A. WARREN, Edebiyat Biliminin Temelleri, (çev. Ahmet Edip Uysal), Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., 1983.

YELOK, Savaş, Erkin Vâhidov'un Şiirleri Üzerine Dil ve Üslûp Çalışması, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007.

YILMAZ, Aliye, Afganistan'da Kadının Sosyal Statüsü ve Din Eğitimi, Iaparta, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005.

YÜCEL, Bilâl, Bâbür Dîvânı, Ankara, A.K.M. yay., 1995.

ZAL, Ünal, Gurbannar Ezizov'un Şiirleri Üzerine Dil ve Üslûp Çalışması, Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2007.